BÜTÜN ESERLERİ 2

Yakup Kadri Karaosmanoğlu **Nur Baba**

İletişim

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

BÜTÜN ESERLERİ 2

Nur Baba

roman

İletişim

Akşam Matbaası, 1922 (1 baskı)
Orhaniye Matbaası, 1923 (1 baskı)
Remzi Kitabevi, 1939, 1948 (2 baskı)
Birikim Yayınları, 1977, 1981 (2 baskı)

İletişim Yayınları 2 • Y. Kadri Karaosmanoğlu Bütün Eserleri Dizisi 2
ISBN 975-470-369-8
© 1983 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 1983, İstanbul
2. BASKI 1987, İstanbul
3. BASKI 1996, İstanbul

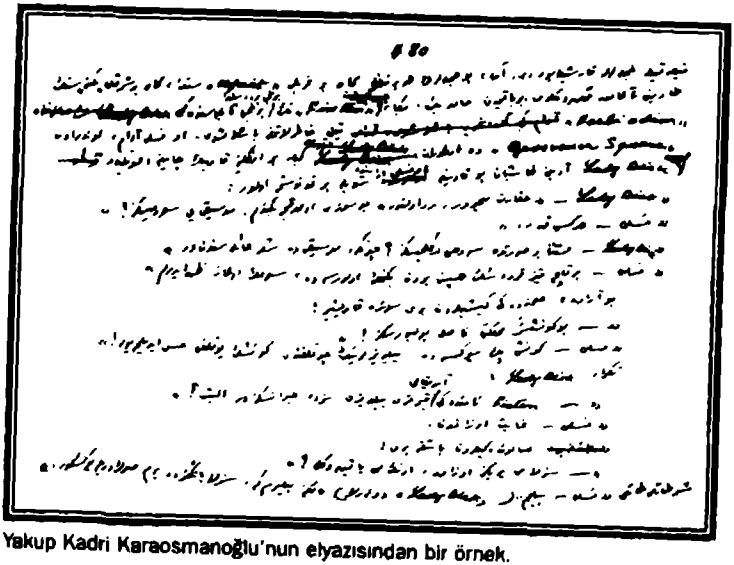
YAKUP KADRİ KARAOSMANOĞLU

Nur Baba

iletişim

1917 yılında yakalandığı tüberküloz hastalığının tedavisi için gittiği İsviçre Davos'ta Yakup Kadri Karaosmanoğlu.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun elyazısından bir örnek.

İÇİNDEKİLER

Bir İzah 11

İkinci İzah 17

I. Bir Bektaşi Tekkesinde Mumlar Nasıl Söndürülür? 21

II. Bir Bektaşi Şeyhi Nasıl Yetişir? 33

III. Bir Zâhir Nasıl İrşad Edilir? (1) 47

IV. Bir Zâhir Nasıl İrşad Edilir? (2) 55

V. Hacı Bektaş Çırağı Etrafında İki Beyaz Pervane 71

VI. Nur Baba Dergâhında Misli Görülmemiş Bir Cem Âyini (1) 77

VII. Nur Baba Dergâhında Misli Görülmemiş Bir Cem Âyini (2) 83

VIII. İrşadın İkinci Devresi 109

IX. Kâmilen Muhabbete Mevkuf 133

Zeyl 147

1. Sesi Çıkmayan Kadın 149

2. Âlem Yine Ol Âlem 161

3. Cânı Cânân Dilemiş 171

Bir İzah

Bu kitap, **Akşam** gazetesinde tefrika edildiği esnada epeyce kılükali [dedikodu] mucip oldu; bazı kimseleri kızdırdı, bazılarını heyecan ve endişeye düşürdü; bir kısım halkın ise lüzumundan fazla hayret ve tecessüsünü tahrik etti. Bunlar arasında birtakım bedhah [kötü] ve mürai [ikiyüzlü] kişiler de muharriri meslekî iffet ve millî ahlâk namına mesul ve müttehem [suçlu] tutmağa çalıştı. Fakat ahlâk ve iffetin samimî taraftarları benim bu kitabı yazmakla ne yapmak istediğimi pek âlâ anladılar ve her vasıta ile beni tebrik ve teşvik etmek civanmertliğini gösterdiler. İşte şimdi, bu teşvik sakasiledir [nedeniyledir] ki, birçok esbaba [sebeplere] binaen [dayanarak] natamam kalan bu eseri tamamlıyarak kitap halinde çıkarıyorum; lâkin birinci kısımlarının tefrikası sırasında halk arasında hâsıl olan suitefehhümlerin [yanlış anlamların] bu kitabın intişarile de tekrar uyanmasına meydan vermemek için burada birkaç söz söylemekten kendimi alamıyacağım. Muhataplarım hüsnüniyet sahipleridir; mürailere [ikiyüzlülere] karşı izahat vermekten kendimi vâreste addederim [kurtulmuş, serbest sayarım].

Nur Baba'ya vaki olan itirazların en birincisi bu kitabın bir sırrı fâş etmiş olmasıdır. Hangi sır? onu ne ben billyorum, ne de muterizlerim. Yalnız sağdan soldan işitiyorum ki, Bektaşi âyinlerini alenen tasvir ve hikâye etmekle hainane bir boşboğazlıkta bulunmuşum ve bu tarikat

ehli tarafından bizzat bu âyinlere kabul edilmem suretile hakkımda gösterilen emniyet ve itimadı suiistimâl etmişim. Eğer ortada hakikaten gizli tutulması lâzım gelen bir şey olsaydı ben de muterizlerim gibi pek fena bir harekette bulunduğuma kani olacak ve yazdığım bu eseri hiç değilse neşretmekten vazgeçecektim. Nitekim **Nur Baba**'nın bundan dokuz sene evvel yazılmış olmasına rağmen meydana ancak şimdi çıkabilmesinin yegâne sebebi, bir zamanlar benim de böyle bir ahlâkî endişeye kapılışım, yani gerek cehalet, gerek sade-dillik saikasile [nedeniyle] hakikatte bir "Bektaşi sırrı" mevcut bulunduğuna inanmışımdır. Halbukî bir taraftan şahsî görgülerim, diğer taraftan bu tarikat hakkında yaptığım tetkik ve tetebbular [araştırmalar] bana isbat etti ki "Bektaşi sırrı" yalnız avamın beyninde [arasında] yer bulan esassız mefhumlardan biridir. Bu tarikat de diğer bütün tarikatler gibi haddi zatında hiçbir perde ile örtülü değildir; müdevven [düzenlenmiş] eski kitaplarında erkân ve âdabının gizli tutulacağına ve gizli tutulması lâzım geleceğine dair hiçbir sarahat yoktur.

Bundan takriben bir asır evveline gelinceye kadar Cem âyinlerine zâhirlerin [tarikattan olmayan] bile iştirâk ettiği ve Bektaşi babalarının halk arasında alenî irşadatta* bulunduğu vaki idi. Fakat vakta ki Tanzimatı Hayriye cereyanı Yeniçeri ocağının kaldırılmasını icap ettirdi ve o meşhur katliâmlar oldu, Yeniçerilikte her tarikattan ziyade alâkadar bulunan Hacı Bektaş Veli ocağı da için için gizli bir korku ile sarsılmaya başladı. Bu korkuya mahal yoktu denilemez. Bu vakayi [olaylar] esnasında İstanbul'da mevcut mürşid [tarikat şeyhi] ve dervişlerden birçokları firara mecbur oldu, bazıları nefyedildi [sürüldü], hattâ bir kısmı da Yeniçerilerin duçar olduğu âkıbete uğradı. İşte o zamanlardan beridir ki, Bektaşi dergâhları esrarengiz bir mahfil [toplantı yeri] haline girdi. Bu mahfillerde bütün âyinler gizli kapaklı icra edilmeğe başlandı. Meselâ ilk Hıristiyanlar da, bugünkü Bektaşiler gibi, putperest Roma'nın kanunlarının hüküm sürdüğü yerlerde ibadetlerini gizli tutar, âyinlerini "katakomp" tâbir edilen mahzenlerde yaparlardı. Bunlar birbirlerini, yine Bektaşiler gibi, birtakım hususi işaretler ve rumuzlu sözlerle tanırlardı. Bunun içindir ki, Romalılar, uzun bir müddet bu yeni mezhep saliklerini [mezhebe girenleri] mezmum [yerilen] işlerle meşgul büyücü veya sihirbaz nevinden bir güruh olarak telâkki etti ve yer altındaki o zavallı mabedlerini müthiş suikast tertibatı yapan birtakım fesat ve melanet ocakları sandı. Nitekim, bizde de ortaya "Bek-

(*) Tarikata uygun olarak doğru yolu gösterme.

taşi sırrı" diye bir şey çıkarıldığı günden itibaren cahil halkın ve zahirlerin Bektaşilik aleyhinde uydurmadıkları efsane, inanmadıklan bühtan [yalan] ve iftira kalmadı; Bektaşiler ne kadar gizlendi ise haklarındaki suizan [kötü sanı] da o kadar arttı.

Bu kitapta yazılan şeyler, mevzuu bahsimiz olan tarikata halkın lisanında dolaşan menkıbelerden daha ziyade şey mi getiriyor getiriyor? "Mum söndürmek"den "çırçıplak muanekalar"a [kucaklaşmalar] kadar bütün o, birbirinden şenî [iğrenç], birbirinden müstehcen masallar **Nur Baba** romanında tasvir edilen vecd ve cuşiş [kendinden geçme ve coşma] sahnelerinden daha çok mu mucib-i ardır? [utanma nedenidir] Pekâlâ biliriz ki müteassıp sofular bu avamfirîbâne [gerçek dışı] telâkkiler yüzünden Bektaşilere selâm vermeyi bir küfür sayarlar ve Bektaşi ayağının bastığı yeri mekruh [iğrenç, kirlenmiş] telâkki ederler. Bugün birçok aklı başında adamlar vardır ki, bunlar indinde her Bektaşi bir mülhid [dinsiz] veya bir zındıktır. **Nur Baba** hiç değilse böyle bir kanaatla yazılmış bir kitap değildir ve avamın telâkkisine göre tevehhüm olunan [var sanılan] bazı şenî hallerin bu tarikat erkân ve âdabiie hiç bir alâkası olmadığını göstermek, Cem Ayinlerinin hakikî mahiyetini tayin etmek suretiyle denilebilir ki Hacı Bektaş Veli ocağına hattâ bir hizmet bile etmiştir. Eğer hizmet yarım olmuş ve eğer kitap bazı kimselerin arzu ettiği veçhile yalnız medih ve sena [övgü] ile yazılmamışsa, bu ne benim kabahatim, ne de tarikatin kusuru yüzündendir. Ancak bu tarikati temsil eden bazı müesseselerin -memleketimizdeki diğer birçok müesseseler gibi- ya cahil, ya kayıtsızlık veya umumî tereddi [yozlaşma] yüzünden bozulup çığrından çıkmış olmasıdır ki **Nur Baba** romanına bir hiciv tavır ve edası vermiştir. Kendi hakkımdaki bütün suizanlara rağmen derim ki, bugünkü günde bu tarikat gerek şeklen, gerek ruhen an'aneleri haricine çıkmış ve büsbütün tanınmaz bir hale girmiştir. Vakıa bu tereddînin, memleketin umumî ahvaliyle sıkı bir alâkası vardır; nasıl ki bugünkü Türk ailesi artık dünkü Türk ailesi değilse, bugünkü Bektaşi tekkeleri de dünkü Bektaşi tekkeleri değildir; (diğer tekkeler için de aynı şeyi söylemek kabildir, fakat bahsin haricine çıkmamak için iddiamızı tahdit etmek mecburiyetindeyiz.)

Bir çok ulvî an'aneler buralarda tamamiyle yanlış telâkki edilip yanlış tatbik olunmaktadır. Romanın eşhasından [kişilerinden] birine ilk fasılda söylettiğim gibi "meydan"ların erkân ve âdabı altüsttür; bu halin yegâne sebebi mürşidlerin en iptidaî tasavvuf tehzibinden [ilkesin-

den, temizliğinden] mahrum bulunmaları ve muhiblerin [tarikatten olanlar] "muhabbet"i luggavî mânasiyle telâkki edecek kadar kör ve çiğ kalmış olmalarıdır. Bunların gözlerini açacak bunların ruhlarına lâzım gelen hususî irfanı verecek rehberlerin ise ayrıca rehbere ihtiyaçları olduğunu söylemek zaittir [gereksizdir].

Ananeden yetişmiş hakikî ve samimî Bektaşiler, Bektaşi dergâhlarının bugünkü hali karşısında dilhundurlar [içleri kan ağlamaktadır]. Ben bunlardan biriyim ve buraya parmağımı koymak suretiyle tedaviye nereden başlamak lâzım geldiğini bu kitapta göstermeğe çalışıyorum. İcap eder ki, iş yalnız marazın teşhisiyle kalmasın, Hacı Bektaş Veli ocağının sadık hâdimleri [hizmetçileri], her tarafından "âlem-i zâhir"in ham ruhları esen bu viraneyi tâmir ve ıslâha çalışsınlar, tâ ki günün birinde Yunus Emre gibi:

...çiğdik, piştik elhamdülillâh!" diyebilelim.

Nur Baba'ya edilen itirazların bir kısmı da, bu kitabın Fransızlar'ın tâbiri veçhile bir "roman a clef" - yani hakikatte vaki birtakım vak'aları ve hayatta mevcut birtakım eşhası musavver- [betimleyen] bir hikâye olabilmesi ihtimaline istinat ediyor. Güya Nur Baba filân mürşid imiş. Onun dergâhı filân yerde kâinmiş [bulunuyormuş]. Ziba Hanımefendi filân aileye mensup, herkesin bilip tanıdığı bir kadınmış. Nigâr Hanım'ın asıl ismi şu imiş, Macit adlı kahramanımın asıl şahsiyeti bu imiş. Bütün bu zanlar, bu faraziyeler kat'iyen esassızdır. Ben Bektaşi dergâhında ne Nur Baba gibi mürşidlere, ne de Ziba Hanımefendi tarzında muhibbelere* rastgeldim. Gerek hikâye ettiğim vak'a, gerek tasvir ettiğim eşhas tamamiyle muhayyeldirler. Eğer bunlar bazı kimselere hakikatte vaki ve mevcut gibi görünüyorlarsa, bunu bir romancı sıfatiyle kendim için bir muvaffakiyet telâkki ederim. Zira herhangi bir romancının ilk endişesi yarattığı "tip"lere kuvvetli bir hakikat çeşnisi verebilmektir. Bazı kudretli hikâyeciler öyle kahramanlar yarattılar ki insan, bunlara hayatta tanıdığı kimselerden daha ziyade âşina çıkar ve sokakta birini gördüğü veya bir mecliste bir kadınla tanıştığı zaman "bu adam filân romanda okuduğum adama benziyor, bu kadın filân hikâyede tasvir olunan kadının aynidir" der. Benim karilerim [okuyucularım] de, mütemadiyen bu nevi evhama düşüyorlar ve bu evham içinde tanıdıkları bazı kadın ve erkeklerle **Nur Baba** hikâyesindeki kadın ve erkekler arasında birçok müşabehetler ve mutabakatlar bulu-

(*) Tarikatten olan kadınlar için kullanılır.

yorlar. Onları bu mukayeseleri yapmaktan menedemem. Yalnız şunu söylemek isterim ki, Nur Baba'nın kendisi de dahil olmak üzere romanımın bütün tipleri hakikî değil, tabiîdirler; hiç bir tarihte, hiç bir yerde yaşamadılar. Fakat tarif ettiğim şerait dahilinde mevcut olup yaşamalanna imkân vardır. Esasen iyi romanla fena romanı birbirinden ayıran hatt-ı fasıl [ayıncı çizgi] da işte bu imkândadır.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

İkinci İzah

Nur Baba romanının mevcudu birkaç ay zarfında tamamile tükendi. Fakat bu rağbet, bir muharrir sıfatile, beni zerre kadar müftehir etmiyor [övünç vermiyor]. Çünkü, bu kitapta, âmmenin merakını celbeden şey mevzuunun naşinideliğidir [işitilmemişliğindedir], zannediyorum. Bana bu zannı veren sebep eserime dair yazılan mütalâaların, söylenen sözlerin ekseriyetle edebî tehzibden [eğitimden] mahrum kimselere ait oluşudur. Halide Edip Hanımefendi'nin **İkdam** gazetesinde intişar eden kıymettar makalelerinden mâada [başka] **Nur Baba**'ya dair okuduğum ve dinlediğim mülâhaza [düşünce] ve tenkitlerin hemen hiç biri -aldığım birkaç hususî mektubu da istisna ediyorum- benim edebî gururumu okşıyacak bir mahiyette değildirler. Vakıa, Ahmet Haşim Bey de **Akşam** gazetesinde **Nur Baba**'nın intişarı münasebetile en san'atkârane makalelerinden birini yazmıştı. Lâkin kendi başına bir sanat eseri olan bu makalede eserimden ziyade, Ahmet Haşim Bey'in bir billûr parçasına veya sihirli bir menşure [pirizma] benziyen dimağındaki mütelevvin [renkli] aksimi gördüm. Bu itibar ile, diyebilirim ki, **Nur Baba** romanından bir roman gibi yalnız Halide Edip Hanımefendi bahsetti ve bu şeref şu zavallı kitap için kâfi olmak lâzım gelir.

Handan müellifi, kendine has o kudretli sezişile benim, **Nur Baba** romanında ne yapmak istediğimi âdeta bana bile vuzuh veren bir ay-

dınlık içinde meydana koydu; tasvir ettiğim zahirî hayatın karışık kesif ve kaba saba eşkâli arkasında gizlenen derunî âlemin eşiğinden, kâh ateş ve kâh nur içinde ve kâh dumanlara bürülü ruhların kıvranışlarını yalnız o gördü ve bu ruhlardan biri ve belki yegânesi olan "Nigâr"a yalnız o acıdı; zira Nigâr, "Handan"ın hemşiresidir; elemde ve ihtirasda hemşiresidir. Vakıa, Halide Edip Hanımefendi, bana başta Nigâr olmak üzere, bütün kadın kahramanlarını sukut ettirmekteki [düşürmek, aşağı, kötü göstermek] veyahut sukut etmiş gibi göstermekteki ısrarımın nereden geldiğini sordu. Bence aşk ve ihtirasta sukut yoktur; etinin feryadını susturmak ve nefsinin feveranını dindirmek için sabah akşam kendini kamçılayan azize "Tezer"le, Adonis âyininin şarap tortusuna bulanmış perişan saçlı rahibeleri aşkın kanunu önünde müsavidirler. Ben Nigâr'da hem azize "Tezer"in, hem de şarap tortusuna bulanmış bu perişan saçlı "Bakanta"ların şahsiyetlerini birleştirdim ve ruhun sıtmasile bedenin iltihabı arasında gelip gittim. Ruhun derinliklerine kadar varan cismanî ihtiras ve cisminin hudutlarına kadar dayanan ruhanî iptilâ, Frenklerin "Amour Mystique-tasavvufî aşk" dedikleri hâlet, işte budur. Böyle bir aşkı, nerede, Nigâr'ı sevkettiğim muhitten başka bir yerde gösterebilirdim? Bu kadının, zincirlerden boşanmış olan gönlü dar, düz ve muntazam bir muhitte aslâ hızını alamazdı ve bu gönlün mutlaka sona kadar gitmesi lâzımdı. Eğer her son bir dereke [en aşağı basamak] ise zirvenin mânası nedir? Tabiatın kanunlarına göre yükselmekle düşmek arasında ne bir mesafe, ne de bir istikamet farkı vardır: Yükselen bir cisimle, alçalan bir cisim arasındaki fark, bir hız ve sürat farkından ibarettir. Bunun için, tabiatteki hâdisat gibi, insanları da ancak bu hızları esnasında görmeli, bu hızları esnasında takdir etmeli ve onlara bu hıza göre kıymet vermelidir. Nigâr'ın nereye gittiğine bakmayınız, nasıl gittiğine bakınız. Bu seyri, baş döndürücü bir şey midir? Benim maksadım bu baş dönmesinin tadını vermekti. Temenni ederim ki, eserimin üçüncü tabı üzerine yazılacak tenkit ve mülâhazalar bana bu hususta ne dereceye kadar muvaffak olduğumu veyahut olmadığımı göstersin.

Meseleyi Bektaşilik tarafından alanlara artık cevap vermiyeceğim. Çünkü bunlar benim cinsimden insanlar değildirler; birbirimizin lisanını ve maksadını anlamamıza ihtimal yoktur. Bunlardan birisi **İleri** gazetesinde ve sonra **Yarın** mecmuasında bana birçok fuzulî hücumlarda bulundu. Güya ben bu kitabımla Bektaşiliği anlatmak istiyormuşum da anlatamamışım gibi tarikat hakkında bir sürü münakaşalar

açtı. Bu münakaşaların hiç birine girmedim, çünkü ben her hangi bir tarikati bir romanla tetkik ve tarife kalkışacak kadar hafif meşrep olmadığım gibi, doğrudan doğruya edebiyata ait olması lâzım gelen bu bahsi dinî veya felsefî bir vâdiye dökecek kadar da malûmatfuruş [bilgi sahibi] değilim.

Bektaşiler namına söz söyleyen bu adam, kendisile münakaşaya tenezzül etmediğimi görür görmez, kırılan haysiyetini benim haysiyetime ve namusuma taarruz etmek suretile tamire kalkıştı. Halbuki benim en kuvvetli tarafım kalemimden, ilmimden, irfanımdan ziyade haysiyet ve namusum olduğu için, bana vurulmak istenen yumruk bir duvara tesadüf eden yumruklar gibi ancak sahibinin elini acıttı.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu
28 Mart 1923

- Dem [içki] bitti mi? Dem bitti mi?

- Erenler başı için bize dem verin, dem verin!..

- *Kerbelâ*'da susuz kalanlar aşkı için...

- Sofranız çöl gibi kuruyup kaldı, bir katresi cana can katacak...

Yanlış söyledin, cananı cana bağlayacak.

İkisi birden... Zaten can demek canan demektir...

- Seni afacan seni!..

- Hah, hah, hah...

- Sâki, ocağına düştük, ne yaparsan yap, imdada gel...

- Kendisi muhtacı himmet bir dede...

- Peki... Öyle ise emrediyorum sana: Dem ol!

- Oldum...

- Şişeye gir...

Yok, bak onu yapamam, başka yere gitmek dilerim.

- Ağzıma gir...

- İstemem erenler...

- Kalbime gir...

- Ne mazhariyet, Allah verince böyle verir.

İstanbul'un yedi tepesinden birinde, eski bir Bektaşi dergahında kadın, erkek mest [sarhoş] bir küme muhib [bir tarikatten olanlar], sabaha karşı hep bir ağızdan böyle konuşuyorlardı. Aralarında sesini çıkarmayan yalnız Mürşidin zevcesi Bacı Celile Hanım idi. Hattâ, o bu sözleri biraz hiddetle dinler gibiydi, zira, kendisi her şeyi tadında bırakmak taraftarıdır. Hayatın, saçlarındaki beyaz tellerden daha çok birtakım acı tecrübeleridir ki ona bu düsturun isabetini öğretti. Mamafi böyle sofra başlarında, bu kadar uzun süren muhabbetlerin ne fena neticeler verdiğini anlamak için pek o kadar saç ağartmağa da lüzum yoktur. Hele Nur Baba'nın dergâhında bu âkıbet derhal hissedilir; zira, bu genç ve havaî mürşid, diğer mürşidler gibi, ilâhiler, neyler, sazlarla gerilen sinirleri idare etmek kabiliyetinden mahrumdur ve onun riyaset ettiği sofralar, ekseriya, ya bir tekme ile devrilmek veya sesi fazla çıkan bir buse ile perişan olmak âkıbetine mahkûmdur. Bunun içindir ki, meclisin intizamsızlığından mütehassıl [oluşan] küskün bir hiddet içinde sâkit [sessiz] duran Celile Bacı ağır bir tavırla herkesi sükûta davet etmek lüzumunu hissetti.

Çocuklar, dedi, vallahi ne dediğinizi, ne yaptığınızı bilmiyorsunuz. Bu kadar demlilik [içkili oluş] elverir; sekiz saattir mütemadiyen içtik. Nerede ise şafak sökecek. Bakınız camlar ağarmağa başladı.

Ve muhibbesi Ziba Hanımefendi ile hararetli bir mübahaseye [sohbete] dalmış Baba'ya dönerek dedi ki:

- Erenler, emretseniz de artık lokma hazırlansa...

Nur Baba, yarı öfkeli, yarı sarhoş bir tebessümle cevap verdi:

Yok, Celile. Görüyorsunuz a, biz Ziba ile daha kozumuzu paylaşmadık. Eğer isteyen varsa... dedi.

Baba'nın son sözleri yeni bir talep ve itiraz feveranı içinde kayboldu; herkes, muhabbete devam etmek istiyordu

Biraz evvel, karşı karşıya oturan Nasib Hanım'la Rauf bey şimdi yanyana gelmişlerdi; Nesimî ve Necati Beyefendiler arasında bağdaş kuran udî Niyazi gittikçe artan bir gönül okşama ile yeni bir fasıl için, udunu belki yirminci defa olarak tekrar akort etmeğe başlamıştı; akşamdan beri bacının hemşirezadelerini bin türlü tuhaflıklarla derunî kahkahalar içinde kıvrandıran miralay Hamdi Bey ise, şimdi yüzünü kâmilen [bütünüyle] onlara çevirmiş ve *cinas*larına nüktelerine, çehresinin şeytanî buruşukluklarına maskaralığın en son belâgatini [en iyi anlatımını] vermeğe koyulmuştu.

Nur Baba ile Ziba Hanımefendi arasındaki muhavereye [konuşmaya] gelince, bu, her kadehte alevi taravetlenen [tazelenen] âteşîn [ateşli], şedit [şiddetli], boğuk bir didişme haline giriyordu.

Ayağa kalkan bacı, hiddetini güç zaptederek yerine oturdu ve rakı şişesi boşaldığı andan itibaren muttasıl [sürekli] elindeki kadehi silkmekle meşgul sâkiye dönüp:

Kuzum Nuriye Hanım, beni yerimden kaldırma! Git, derviş Çinarî'yi bul da şişeyi bir yerden doldursun; dedi.

Ve bütün oturanlara ayrı ayrı ısırıcı bir nazarla baktı, kendi kendine: "Allah'a emanet! Ne dergâh, ne erkân!" diye mırıldandı.

Bunu, yalnız, Bacı'nın tâ yanıbaşında bulunan Nesimî Bey işitti ve yavaşça eğilip dedi ki:

- Neden, yine niye sıkıldınız efendim?

- Allah'ı severseniz, siz bâri böyle demeyin Beyefendi. Siz ki dergâh nedir bilirsiniz, tarikatin erkânına benden ziyade vâkıfsınız. Bana söyleyin, böyle *meydan*,* böyle muhabbet nerede gördünüz? Baba kendinden geçmiş, evlâtlar her istediğini yapar. Rapt yok, zapt yok, lokma zamanı ise hiç belli değil. Bunun sonu neye varır böyle?

(*) Bektaşi tekkelerinde âyin yapılan yer.

- Hakkınız var, anne Bacı! Bu akşam muhabbeti, cidden biraz şirazesinden çıkmış görüyorum.

Bacı, ağzını muhatabının kulağına yaklaştırdı ve gözünün ucu ile Ziba Hanımefendi'yi göstererek:

- Ah, dedi, hep bu kadın, Beyefendi, hep bu kadın!..

Nesimî Bey yarı tasdik, yarı itiraz eder bir tavırla başını salladı:

- Yok amma, anne Bacı! dedi; doğrusu kabahati hep ona yüklemek de reva değil. Şu karşının haline bakın: Raif Bey'le Nasib Hanım nerede ise, kucak kucağa, dudak dudağa gelecekler.

- Ben onları mazur görürüm; erenler bu derece suimisal [kötü örnek] olduktan sonra...

Nesimî Bey, kaç saattir, kulağı dibinde, bitmez tükenmez fısıltıları, gülüşüp kırışmalarile her faslın ahengini bozan genç kızlardan, hassaten Hamdi Bey'den kurtulmak zamanı geldiğini hissetti ve dedi ki:

Ya şu Hamdi Bey'e ne dersiniz efendim? Bu kızlarla, bu derece "haşır neşir" olmak ona yakışır şey mi? Onlar, malûm! Ne kadar olsa çocukturlar; akılları ermez, siz lûtfen arasıra kendilerine ihtar etseniz pek iyi bir şey yapmış olursunuz. Çünkü bilmezsiniz, bu Hamdi Bey ne Hamdi Bey'dir!

Nesimi Bey'in bu sözleri, Celile Bacı'ya deminden beri, boğazında düğümlenip kalan hiddet ve nefret seslerini artık hep birden çözebilmek fırsatını vermişti, binaenaleyh en gür sedasile genç kızlara bağırdı:

- Kuzum, sizin hâlâ burada kalmanızdaki mâna nedir, bakayım? Hiçbir işe yaramazsınız, ne sofraya baktığınız, ne ahenge karıştığınız var. Üstelik bir de zavallı Hamdi Bey'i didikler durursunuz, bu ne terbiyesizlik, bu ne rezalet!

Celile Bacı, gittikçe o kadar bağırmağa başladı ki âdeta Baba ile Ziba Hanımefendi mübahaselerine nihayet verir gibi oldular. Biri âmir ve öfkeli onu sükûta davet etti; diğeri,

sürmeli, iri elâ gözlerini muhakkir [şağılayıcı], muteazzım [büyüklük taslayan] bir bakışla onun beyaz saçları üstünde gezdirdi.

Nasib Hanım sofranın altından Rauf Bey'in dizini çimdikleyerek, yavaşça kulağına eğilip dedi ki:

- Herkesi hiddet bürüyor. Nerede ise gürültü, kavga başlayacak. Kalk, biz kendimiz için sakin bir bucak bulalım.

Rauf Bey sevdalısının bu dâvetine çapkın, cebrî [zorlama] bir tebessümle şöyle cevap verdi:

-Herkesin kavgasından bize ne, cicim. Fena mı, onlar didişirken biz sevişiriz.

Ve avucu içinde, uzun müddet, genç kadının elini sıktı. Necati Beyefendi, *nefes**mecmuasının yapraklarını çeviriyor, udî Niyazi mızrabını hafiften hafife teller üstünde gezdiriyordu.

Sekiz saatlik, fasılasız bir bezm-i nûş [içki meclisi] içinde yıpranmış sinirler bedmestlik ihtilâcile [aşırı sarhoşluğun çarpıntısıyla] yavaş yavaş tekrar gerilemeğe başlamış ve gözlere haşin bir rehavet çökmüştü.

Tam bu sırada, Nuriye Hanım, sofranın ortasına dolmuş bir şişe koydu; arkasından derviş Çinarî, mezeleri değiştirmeye ve yenilemeye başladı ve bu, sofranın sönmeye yüz tutmuş şetaretini [şenliğini] üfleyen bir hâdise oldu. Bahusus donuk, beyaz bir alev gibi elden ele, dudaktan dudağa dolaşan ilk kadehi müteakip bezmin [meclisin] ilk neşesi büsbütün takarrür eder [yerleşir] gibi göründü ve baş mısraı Baba'nın sesile başlayan bir nefes, meydanın dağınık neşatını [sevincini] umumî bir âhenkte toplayıverdi:

Kâf û Nun hitabı izhar olmadan
Biz bu kâinatın iptidasıyız
Kimseler vâsıl-ı didar olmadan

(*) Bektaşi tekkelerinde belli ezgilerle okunan manzum söz.

Biz kab-ı kavseynin ev ednasıyız
Yok iken Adem'le Havva âlemde
Biz Hak ile hak idik sırrı-ı müphemde
Bir gececik mihman kaldık Meryem'de
Biz tıfl-ı mesih'in öz babasıyız

Fakat, nefes bitmeğe vakit kalmadı, ahenk ortasında ansızın bir ses duyuldu:

- Aman artık, tahammülüm kalmadı, hiç de mi insafınız yok, erenler! Biraz daha devam edecek olursanız, vallahi gece mece dinlemem. Başımı örtünce cehennem olur, giderim.

Bu ses Ziba Hanımefendi'nin sesi idi. Nur Baba, faslın imtidadınca [sûresince] onu gizli gizli didiklemekte devam etmişti. Fakat bu feryat üzerine, bütün gözler kendisine çevrilir çevrilmez ne yapacağını şaşırdı ve mevkiini ciddiyetten kurtarmak için işi derhal şakaya döktü:

- Her şey elinizden gelir, amenna! Fakat zannetmem ki buna cesaret edebilesiniz... dedi.

Oturduğu yerde, elli senelik cuşacuş [coşkun, taşkın] bir hayatın bütün ağırlığını yüklenmiş görünen Ziba Hanımefendi, birden, yirmi beş yaşındaki, genç ince kadınlara has bir çeviklik ile ayağa kalktı ve o kadar kat'î bir adımla gitmeğe hazırlandı ki, Nur Baba onu eteğinden tutmağa mecbur oldu.

- Rica ederim, Hanımefendi, dedi, evvelâ, dâvamızı bütün canlar önünde halledelim, ondan sonra...

Bu teklifi, herkes büyük bir tehalükle [istekle] kabul etti. Yalnız, Bacı susuyor, önüne bakıyordu. Ziba Hanımefendi, umûmun ısrarına mukavemet edemiyor göründü ve yerine oturdu.

O zaman, Nur Baba şöyle söze başladı:

- Canlar! Deminden beri Hanımefendi ile ne kadar hararetli, hattâ belki ne kadar sinirli bir tarzda konuştuğumuzun tabiî farkına varmışsınızdır. Zaten o kadar gizli de konuşmuyorduk. Çünkü sizi nasıl olsa meseleden haberdar etmek istiyordum. Buna, her cihetten mecburum; zannetmeyiniz ki, ağzımı Hanımefendi'nin kalkıp gitmek istemesi üzerine açıyorum; hayır... Aramızda gizli tutulacak bir şey yok. Münakaşamıza siz de iştirak edebilirsiniz. Çünkü meselenin dergâha, umuma, size de aidiyeti vardır. Bakınız nasıl! -Ziba Hanımefendi'yi göstererek- Bu Hanımefendi, dergâhın en eski evlâtlarından olmasına ve aramızdaki hukukun samimiyetine rağmen birçok zamandır semtimize uğramaz olmuştu. Kendisine evvelâ bunun için gücendik. Fakat bir şey diyemezdik. Gelip gelmemek kâmilen ona ait bir haktı. Fakat Hanımefendi, bununla da kalmadı. Yavaş yavaş buraya gelmek istiyenlere de mâni olmağa başladı ve kendi evini bir dergâha çevirip bu suretle, dergâh ehlinin çırağını söndürmek istedi. Nitekim, kaç zamandır, işitiyorum, biliyorum ki bir hanımcağız var. Kendisini pek küçükken tanıdığım bir hanım... Buraya gelmek, nasip almak istiyor. Ziba Hanımefendi ise, bu hanıma olan karabetinden [yakınlığından] istifade ederek işini gücünü bırakmış, her türlü vasıtaya müracaat ediyor, zavallıyı bu fikrinden vazgeçirmeğe çabalıyor.

Nur Baba bu sözleri acı bir istihza şivesile söyledi; düşük, siyah bıyıklarının tamamile örtemediği müteharrik [kıpırkıpır], ince dudaklı ağzında şeytanca bir tebessüm vardı. Esasen ince bir hatla yekdiğerine bitişik duran kaşlarını daha çok çatıyor, gözleri ise her zamanki şehvet dolu süzgünlüğü ile, o daimî muammalı bakışını muhafaza ediyordu.

Herkes birbirinin yüzüne baktı. Ziba Hanımefendi oturduğu yerden iki dizi üstüne yükselip boğuk bir sesle:

- Erenler iftira ediyor, inanmayın, diye bağırdı; buraya

gelmek isteyen bir hanım yok, buraya gelmesi, buraya getirilmesi istenen bir genç kadın var.

Ve müteakiben hiç kimsenin men'ine cesaret edemediği şiddetli bir sûratle kalkarak, dışarı çıktı. Nur Baba, onu bir müddet gözlerile takip etti. Sonra zevcesine doğru eğilip kulağına birkaç kelime fısıldadı ve Bacı derhal çıkanın arkasından yürüdü.

Oturanlar, gizli gizli, birbirlerine soruyorlardı: Bu bahsi geçen hanım kimdir? Necati Beyefendi Nuriye Hanım'dan, udî Niyazi, Nesimi Bey'den; miralay Hamdi Bey, meydanın son hâdiselerinden istifade ile şimdi tekrar etrafını sarmış genç kızlardan, ağzile, gözlerile birtakım işaretler ederek, hep bunu soruyor, bunu öğrenmek istiyordu.

Yalnız Nasib Hanım'ın şuh ve çapkın ağzı bu sırrı gizlice Rauf Bey'in kulağına tevdi etti:

- Eşref Paşa'nın haremi Nigâr Hanım...

Nur Baba, şüphesiz bir şey söylemiş olmak için, ikide bir, sakiyeye:

- Sun bakalım bir daha Nuriye, sun! diyordu.

Artık kimsede içmeğe takat kalmamıştı; sabah oluyordu, biraz evvel, camlarda donmuş gibi duran fecrin ilk ziyası, şimdi, berrak ve akıcı bir beyazlık halinde yavaş yavaş bütün meydanı kaplıyor; şamdanların ışığında titrek, karışık gölgelere benzeyen eşya gittikçe müstekar [belirgin], gittikçe hakikî birer şekil almağa başlıyordu. Meselâ biraz evvel, duvarlarda küçük mustatil [dikdörtgen] birer pencere zannolunan levhaların müselles ve kûfî hatları artık kâmilen okunur bir hale gelmiş; "Balım Sultan" taşı istikametindeki muallâkat [asılı şeylerin tümü] artık yekdiğerine girmiş bir sürü garip ağaç dalları şeklini terketmişti. Sofranın ortasındaki mumlar ise lüzumsuz birer süse benziyor ve alevleri ince, gümüşten birer beyaz yaprak gibi titreyerek etraftakilerin gözlerinde donuk, madenî bir pırıltı ile yanıp sönüyor, sönüp yanıyordu.

Artık kimsede içmeğe takat kalmamıştı. Şimdi sofranın etrafında eski basma resimlere benzeyen çehreler vardı. Nesimî Bey'in kırmızı bir sakalla çerçevelenmiş yüzüne adeta beyaz bir kâğıt solukluğu gelmiş; onun yanında, çenesini udunun sırtına dayamış, gözleri, dolgun yanakları üstünde süzüle süzüle kaybolmuş udî Niyazi'nin genç ve taravetli ağzına dişsiz bir ihtiyar ağzın kabalığı çökmüştü. Onun biraz ötesinde ise, Necati Bey çenesinin yarısını örten geniş, düşük bıyıklarile beraber sanki bütün hatları gerdanına doğru akıyor zannolunan seyyal [akıcı, yumuşak] bir yüz taşıyordu.

Miralay Hamdi Bey'e gelince, o genç kızlar ikinci defa olarak kendini yalnız bıraktıkları dakikadan itibaren sofradan uzaklaşmış, sırtını ocağın mermer sütununa dayamış, yarı çıplak göğsü üstünde bir sağa bir sola, bir öne bir arkaya yuvarlanır gibi duran mücellâ [parlak, saçsız] başını iki omuzu arasında güç zaptediyor ve arada bir, gözleri örtülü, yüzü donuk, âtıl bir asabiyet içinde yalnız parmağının ucu ile iki kaşının ortasını kaşıyan Baba'ya doğru yıkılacak gibi oluyor, sonra birden gözlerini açıp telâşla kendini topluyordu.

Nasib Hanım'ın pembe ve dolgun vücudunda ise, yanındaki adamın gençlik usaresini damla damla emen mahzuz [haz duyan] bir behimiyet [hayvanilik] gözükü yordu; bunun yanında diğer bir kadın daha vardı ki gözlerini korkunç olabilecek kadar sabit ve acaip bir bakışla karşısındaki siyah sakallı adama, Nur Baba'ya dikmiş hareketsiz duruyordu. Bu, onun eski meclûbelerinden [tutkunlarından] birisi, sofranın sâkiyesi Nuriye Hanım'dı.

Meydanı uzun bir müddet, hamamlardaki buhara benzer ağır bir sükût kapladı; mumlar yavaş yavaş, damla damla eriyordu. Tam bu sırada, içeriye, arkasında derviş Çinarî ile Celile Bacı girdi. Yüzünde gayet mühim bir müşkülü halletmişlere mahsus iftiharlı bir tebessüm vardı. Ağır bir tavırla

geldi; zevcinin yanına oturdu. Şimdi herkes başını çevirmiş ona bakıyordu. Nur Baba, gözleri hâlâ kapalı, yavaşça zevcesine eğilip güç duyulur bir sesle sordu:

- Ne yaptın?

Öbürü daha yavaş, fakat heyecanlı, telâşlı anlatmaya başladı:

- Sorma erenler, sorma; neler çektim. Ben buradan, arkasından yetişinceye kadar o çarşafını giymişti bile... Kızların odasına öyle bir şiddetle girdi, kalfasını öyle bir tekme ile uyandırdı ki... hiddetten bütün vücudu zangır zangır titriyordu. Ne dedi isem kâr etmedi. Uyku sersemi ne yapacağını bilemiyen kalfasını, telâşından âdeta kendisi giydirmeye başladı. Baktım, olmayacak... "Beni erenler gönderdi, tarafından rica etmemi söyledi" dedim. O vakit biraz sakinleşir gibi oldu. Minderin üzerine çöktü ve ağlamaya başladı. Sonra düştü, elleri, dişleri kilitlendi. Kolonya suları, lokman ruhları, hiçbiri kâr etmiyordu. Kalfasile bizim kızlara kuşaklarını, göğsünü çözdürttüm, uğuşturmaya başladım. Kendine gelir gibi oldu...

- Ey netice! Kısa kes, netice?

- Hiçbir şeyi tamamiyle dinleyemezsiniz ki... Netice ne olacak? Şimdi yatağında, kızlar ve kalfalar uğuşturup duruyorlar.

Nur Baba'yı derin bir düşünce istilâ etti. Ziba Hanımefendi'yi darıltığına pek çok nadim olmuştu. Sinirli bir tavırla ayağa kalktı ve:

- Ben bir şey yiyemiyeceğim, hemen gidip yatacağım, siz isterseniz buyurun, dedi, yürüdü.

Celile Bacı telâşla derhal arkasından koştu. Rauf Bey de kalktı; o da derhal gidip yatmayı her şeye tercih ediyordu. Nasib Hanım, ona, koşarak koridorda yetişmişti, genç kadın, genç muhibbine:

- Ne olur, Rauf; biraz daha kal! Yemek bahanesile biraz daha, ne olur? diyordu.

Fakat Rauf Bey, kadının bütün cesaretini kıran bir tavırla mazeret beyan etti ve selâmlık kapısına doğru yürüdü. Nasib Hanım, arkası meydanın camekânına dayalı bir müddet koridorda yalnız kaldı.

İçeride derviş Çinarî tuhaflıklar ediyor, herkes gülüşüyordu.

II
BİR BEKTAŞİ ŞEYHİ NASIL YETİŞİR?

Cidden, Nur Baba, Ziba Hanımefendi'yi darılttığına pişman olmuştu. Odasında, yatağı kenarında, ayakları zevcesine uzanmış, ona çoraplarını çıkarttırırken şimdiden yarı uyku ile ağırlaşan başına gecenin bütün hâdiseleri fena bir rüya gibi geliyordu. Yatağına uzandı; gözlerini kapadı ve şımarık bir gevşeklik içinde uyuşmuş vücudunu bin türlü ihtimamla uğuşturup örtmeye çalışan zevcesine mırıldanarak dedi ki:

- Celile; o giderken muhakkak beni uyandır!

Adam sen de... Ziba Hanımefendi'yle, kimbilir bu kaçıncı kavgası idi! Birçok kereler olduğu gibi, yarın yine her şey unutulacak, her şey demliliğe atfolunacak ve akşamın asabî, âsî, azametli Ziba Hanımefendisi, giderken yine herkes gibi eğilip ona niyaz* edecekti. Zaten bu geceki münakaşada böyle bir barışmayı imkânsız kılacak kadar mühim ve fevkalâde ne olmuştu? Ziba Hanımefendi'yle tanıştıkları günden beri, işte aşağı yukarı on senedir, aralarında sık sık zuhur eden kavgaların bu belki en hafifi idi. Onların yarı

(*) Tarikatte küçüğün büyüğe saygısını bildirmesi.

ciddî, yarı şaka döğüştükleri zamanlar bile olmuştu. Nitekim bir sabah, yine böyle bir bezm-i nûş sabahı idi, onlar bahçenin tenha bir köşesinde uzun bir gaybubetten [orta-da görünmeyişten] sonra birdenbire bütün tekke halkının önüne -birinin geceliği parça parça, diğerinin dantelleri lime lime- yorgun ve perişan bir halde çıkıvermişlerdi.

Bu, sanki didişmelerde, itişmelerde kuvvet ve taravet [tazelik] bulan, sanki gayız [öfke] ve kin içinde yaşayan bir muhabbetti. Her buhran, sanki onları yekdiğerine daha merbut [bağlı], daha minnettar kılan bir sebepti. Fakat bu en çok Nur Baba için böyle idi; çünkü Ziba Hanımefendi'nin kalbinde, bütün bu hâdiselerden, daima, kini devam ettiren ve gizli intikamlar hazırlayan fena bir ateş kalırdı. Nur Baba, filvaki [gerçekten], bu içten ateşin ışığını muhibbesinin gözlerinde âyan [apaçık] görürdü; fakat onda her endişeyi ehemmiyet vermiyen bir tebessümle saklamak sanatı vardı. Zaten bu müştehi [istek dolu] ağızlı, süzgün bakışlı derviş için hayatın hangi hâdisesi böyle bir tebessüme lâyık değildi? O ki, kendine ait her müşkülün, hattâ belki her musibetin, nihayet bir meyve ney âleminde, birkaç ilâhî ile bir iki cinas ve gülümseme arasında hal ve fasıl olunduğunu görmüş ve hayat yolunun her yokuş başında daima kendine doğru uzanan eller, koltuğuna giren kollar ve gûya onu her adımda biraz daha yükselten kolay kademeler gibi ayağı altına serilmiş vücutlar bulmuştu. O, tâ on sekiz yaşından beri, gençlerden, ihtiyarlardan, kadın ve erkekten mürekkep dindar ve dilfikâr [gönlü yaralı] bir üftadeler mevkibile [sevgililer alayı, topluluğu ile] çevrili, kâh sevilerek ağlanarak, kâh korkulup yoluna feda-yı nefs edilerek, sevda, niyaz ve ihtiras sesleri arasında, kendince gaye bildiği son hazlara doğru mesut ve mutmain [güvenle] yürüyordu. Mamafih, âyini daimî bir ilâhe haline koyan bu kalabalık mevkibin içinden, Nur Baba'nın dimağında silinmez izler bırakmış ancak iki si-

ma yükselebilirdi. Onu hayatının iki mühim merhalesine götüren iki mühim sima ki, Nur Baba, arasıra kendini bunlar önünde biraz da minnettar hisseder. Vakıa onun hayatı, önde iştahlı bir mey sofrası, arkada âhenkli bir tambur ve ney cemiyetile cûşişli [çoşkulu] ve sevdaî [sevdalı] bir alay halinde akıp gitmekte idi, fakat bu alay, fütur bilmez [korkusuz], dindar bir yardımla nöbetleşe yolunu aydınlatmış o iki lütufkâr meşalkeşten [meşale tutan, yol gösteren] bir ân için mahrum bulunmuş olsaydı, kimbilir, Nur Baba şimdi, hangi uçurumun kenarında kimsesiz ve çaresiz kalacaktı.

Çünkü Nur Baba, Nur Baba olarak doğmamıştı. O, bundan yirmi beş sene evvel, şimdi reşadet [şeyhlik] postunu işgal ettiği bu dergâhın aslı meçhul, cılız bir sığıntısı idi ve muhipler arasında sadece "Nuri" diye çağırılırdı. Selefi merhum Afif Baba dört beş defa evlenmiş olmasına rağmen her nedense evlât mürüvvetinden mahrum kalmış bir adamdı; ömrünün yarısına geldiği zaman bu mahrumiyet kendisini o kadar ezmeğe ve son karısı yüzüne öyle melûl bir nazarla bakmağa başladı ki, zavallı mürşid artık yegâne teselliyi başını alıp uzun seyahatlere çıkmakta buldu. Bütün Asya'yı, İran ve Turan'ı dolaştı. İki sene kadar Anadolu'nun göbeğinde kaldı ve işte Nuri'yi oradan alıp getirdi. Çocuk o zaman sekiz dokuz yaşında ya var, ya yoktu; cılız, hastalıklı, fakat pek sevimli pek zekî idi; hele gözlerine her bakan hayran kalırdı; Afif Baba onu hattâ meydanda, muhabbetlerde bile postunun yanından ayırmazdı; bu hal ekseriya dergâh halkının, misafirlerin, bilhassa Bacı'nın şikâyetlerini mucip olurdu ve çocuk pek sıcak kanlı olmasına rağmen mürşidin gıyabında hayli didiklenirdi. Hele bir gece, bir *(Âyin-i Cem)* gecesi, sofranın en cûşacûş [çoşkun] bir deminde [anında] çocuğun uyku bahanesile babayı yerinden kaldırıp beraber yatmağa zorlayışı, arzusuna gösterilen muhalefet üzerine bütün kuvvetile tepinip bağırmağa başlayışı

misafirleri o kadar bıktırdı ki, içlerinden büyük bir kısmı bundan sonra Afif Baba dergâhının muhabbetlerinden uzaklaşmağa ve devamda sabit kalanlar da eski muhabbetleri hasretle yâda [anmaya] başladılar.

Hele çocuk on altısını bitirip on yedisine girdiği esnalarda dergâhta, hemen hemen kimseler kalmamıştı; çünkü dün sadece müziç [usanç verici] ve şımarık olan Nuri ilk gençlik saikasile mutasalıt [sırmaşık] ve mütecaviz olmağa da başlamıştı. Muhibbeler arasında taze ve geçkin hiçbiri yoktu ki, muhabbetlerde, onun elinin ısıran, sokan, çimdikleyen beş ayaklı bir hayvan gibi sofranın altından kendi dizleri üstünde gezindiğini, selâmlıkla harem arasındaki dehlizlerde o tüysüz, sıska gencin bir teke vahşetile göğüslerine atıldığını görmemiş bulunsun. Tuhafı şu ki, çocuk fevkalâde inatçı idi; ne yüzüne inen silleler, ne Afif Baba'nın nasihatleri, ne bazı muhibbelerin korkutmaları, ne de her teşebbüsünün daima kat'î ve acı bir mahrumiyetle nihayet buluşu, hiçbir şey, onun bu serbaz [cesur] faaliyetine bir ân için bile sekte veremiyordu.

Hakikaten Nuri bütün mânasile bir genç tekeye müşabihti [benzerdi]. Hacı Bektaş ağılının ruh-âşina [ruhu tanıyan] çobanlar elinde bütün tavır ve hareketleri bestelenmiş, bütün müşafeheleri [söyleşmeleri] tatlı bir nizama bağlanmış kuzuları arasında nakabili tahammül bir sûriş unsuru* olmakta idi; onun için, kuzular birer birer dağıldılar. Öyle ki Nuri yirmisine bastığı zaman, koca tekkenin içinde tek başına kaldı ve artık son demini yatağında uzanmış bekliyen Afif Baba'nın iniltileri ile, her gün gür, kumral saçlarından en aşağı beş altı ak tel koparmakla meşgul Bacı'nın işmizazları [yüz uğuşturmaları] arasında ilk gençlik tecrübesizliklerinin cezasını çekmeğe mahkûm oldu.

(*) Dayanılması imkânsız bir kargaşalık unsuru.

Fakat, çok geçmedi, ya bir, ya iki sene zarfında cesur ve inatçı çocuk yine talihine galebe etmenin yolunu buldu ve bu yol onun için, Afif Baba ölüm döşeğine düştüğü günden beri odanın ayrı bir köşesinde serili duran Bacı'nın yatağı oldu. Vakıa; ateşin [ateşli] ve körpe Nuri, ancak birçok zahmet ve birçok tehlike mukabilinde girebildiği bu hazanperver [hazana dönüşmüş] yataktan kendi ihtirasatile mütenasip [uygun] bir kâm alabilmekten uzak kaldı; fakat, bu onun için, ikbalin yüzünü hiç olmazsa dolayısıyle kendine doğru çeviren bir hâdise oldu; çünkü, Afif Baba son nefesini verdikten üç ay sonra resmî ve alenî bir hal alan bu münasebet herkesin o kadar merak ve tecessünü celbetti [çekti] ki, tekke yeniden dolmağa başladı; birkaç sene evvel yavaş yavaş tek tük çekilen misafirler bu sefer heyecanlı bir temaşaya koşar gibi akın akın avdet eylediler ve tekkeye pek az zaman zarfında evvelce görülmemiş bir feyiz [bolluk] ve bereket getirdiler.

Tecessüs insanları sevkeden kuvvetlerin en büyüğüdür. Bahusus, bu hâdise, yeni zevç ve zevceyi yakından tanıyanların iradesini altüst edecek kadar mühim, garip ve meraklı idi; Celile Bacı bütün muhibler âleminde temkin ve vakarı, fazla intizamseverliği, hattâ biraz da ahlâkî taassubile tanınmış, kırkına yaklaşmış bir kadın, kendi elinde büyüttüğü yirmi üçüne henüz basmış Nuri gibi çılgın ve havaî bir gencin kucağına böyle birdenbire düşüversin ve kendinde bu düşüşe meşru bir şekil verecek cesareti bulsun! Buna kimse ihtimal vermiyor ve şaşkın gözlerle yeni çiftin etrafını alıyordu.

Mamafi, bu yeni çift haddizatında pek o kadar garip bir manzara arzetmiyordu; çünkü Afif Baba'nın genç halefi, vaktinden evvel yetişmiş gür ve siyah bir sakalla çerçevelenen çehresi ve taşkın bir cinsiyetin ifadesini taşıyan süzgün ve halden anlar gözlerile çoktan bir olgun erkek vakarını

takınmış; Celile Bacı ile vakıtsız bir humma ateşi içinde gibi temkinini çoktan kaybetmiş, sesine âdeta bir genç kız sesinin titrekliği, yanaklarına âdeta bir yeni gelin kırmızılığı gelmiş ve solgun saçları baştan başa parıltılı bir renge boyanmıştı. Böylece her ikisi de biribirine pek münasib görünüyordu. Fakat, bugünkü erkeğin siyah sakalı altında daima dünkü çocuğun mütecaviz ve şımarık çenesini gören ve şimdiki genç zevcenin altın saçlarında biraz evvelki ak telleri hâlâ unutamıyan eski tanıdıklar onları öyle yanyana gördükçe hayretlerine bir türlü nihayet veremiyorlardı. Hele, genç mürşid muhibbeler tarafından âdeta bir hilkat garibesi gibi telâkki ediliyor, âyinlerin imtidadınca [ayinler süresince] en ufak, en sade bir duruşuna kadar bütün tavırları ve hareketleri onlara fevkalâde görünüyor, tek bir bakışı bin türlü tetkiklere, tenkitlere, bin türlü fısıltılara sebep oluyordu. Halbuki Nuri Baba bir mürşid olmak itibarile hiç de selefinden farklı bir şey değildi; tarikatin bütün erkânına, tekkenin bütün ananesine, Afif Baba kadar o da vâkıf görünüyordu. Hattâ denilebilir ki o, bu hususta Afif Baba'nın bir ikinci nüshası gibiydi. Müteveffanın resmî şahsiyetini kendince o kadar benimsemişti. Bununla beraber, gençliği, tecrübesizliği ve biraz da cehaleti sebebile ihtimal her ân bir başka mübalâtsızlığa [dikkatsizliğe, yanlışlığa] düşebilirdi, fakat yanıbaşında Celile Bacı'nın, cübbesinin eteğinden hiç ayrılmayan mihriban [sevecen] eli onu en hafif bir kusurdan bile korurdu. Bu kadın kendi iradesini kaybettiği günden beri intizamseverlik hissini artık başkalarının, bilhassa genç zevcinin iradesine hâkim olmakla tatmin edebiliyordu. Hattâ zaman zaman bu tahakkümünü o kadar ileriye götürüyor, Nuri Baba'yı o kadar sıkı bir zaptürapt altına alıyordu ki, zavallı genç adam âdeta bir ağ içine düşmüş gibi çabalanmağa başlıyordu. Fakat her çabalanışında Celile Bacı şefkatli bir anne tebessümile ona doğru

sokuluyor ve: "- Dergâhın selâmeti için..." diyordu. "Çoban kendi havasına düşerse ağıl darmadağın olur."

Dergâhın selâmeti için... Bu söz Nuri Baba'nın âdeta boynunu büker, el ve ayağını keserdi. Zira gözü önünde boş kalan bütün dergâhların fecaati canlanırdı; selefinin son zamanlarında, çığrından çıkıp tenhalaşan bir tekkenin ne demek olduğunu o pek iyi görmüş ve anlamıştı. Lâkin ne çare ki Nuri Baba'da ârızi [gelip geçici] olan bu temkin çok devam etmedi; ne de tekkenin zahirî olan nizamı...

Günün birinde Kanlıcalı Ziba Hanımefendi isminde bir kadın tâ meydanın ortasında, kokular ve renkler içinde bir rüzgâr gibi esti ve her şeyi altüst etti.

Bu Ziba Hanımefendi, İstanbul'un eski ve namlı ailelerinden birine mensuptur. Pederi, Abdülaziz devrinin meşrebi rind, kalbi geniş, tavırları zarif saray erkânından Safa Efendi isminde hoş sohbet ve zengin bir zat idi; her güzel çehreye açık olan kalbi, her lezzetli yemeğe hazır duran midesi gibi evi de herkese, bilhassa güzel seslilere, güzel sözlülere daima açık dururdu. Bugün altmışını geçmiş İstanbullularca müteveffanın ismine izafeten [dayanarak] "Safa Abad" tesmiye edilen [adı verilen] Kanlıca koyundaki büyük ve şehnişinli* yalı bir zamanlar Boğaziçi'nin en dilfirip [alımlı] bir cazibe merkeziydi. Bu muhteşem yalının bütün yaz mevsimi her gece sabahlara kadar açık ve aydınlık duran pencerelerinden tâ karşı sahillere kadar bitmez tükenmez kahkahalar, bitmez tükenmez saz sesleri, revnakı [parlaklığı, güzelliği] hiç sönmiyen uzun "hey hey" sadaları dökülürdü. Hele koy bir şehr-âyinde [şenlikte] gibi kâmilen nur ve ahenkle mümteli [dolu] kalırdı. Boğaziçi'nin Bebek ve Kandilli'den başlayıp tâ Sarıyer'le Çubuklu'ya kadar uzanan çifte sahillerinden, neş'e avına çıkmış bütün sandallar çevik

---

(*) Eski evlerde pencereli çıkma.

ve titrek, akın akın, küme küme gelip hep burada dururlardı. Bu sandallar içinde hattâ tâ Beşiktaş'tan ve tâ Üsküdar'dan kalkıp gelenler bulunurdu.

Tuttukları yollar daha ciddi noktalara çevrilmiş olanlar bile buradan geçerken hiç olmazsa beş on dakikalık bir durma arzusuna karşı gelemezlerdi. Visâl ve telâki [buluşma] niyazlarını birbirlerine ancak karşılıklı yalılardan, yakıcı gazellerle haykırabilen muaşıklar [aşıklar] da bu koyun umumî âhenginde yavaşça ve yanyana konuşmağa gelirlerdi.

Bilhassa mehtaplı gecelerde şehnişinin büyük penceresi önünden hiç ayrılmayan Safa Efendi için de bu maî cemaat temaşasına doyulmaz bir manzara teşkil ederdi. Kadınların feraceleri ayın nurunda misli görülmemiş parıltılı renkler alırdı, onlar Safa Efendi'ye cilâlı su üstünde, mavi bir boşlukta asılı gibi duran sandallardan hava ile ziyadan yapılmış hayalî ve şeffaf birer mahlûk mahiyetinde görünürdü. Her gece daima azlığı teşkil eden siyah erkek kümeleri ise bu açık sathın ötesinde berisinde âdeta birer bulut parçası gibi silik ve titrek dolaşırlardı.

Bazan -ayın on üçünden on altısına kadar- kalabalık o mertebe çoğalırdı ki kadınları erkeklerden, erkekleri kadınlardan ayırmak âdeta güç bir mesele halini alırdı; bazan da koydakilerle, yalıdakilerin ahengi birleştirdikleri bile olurdu: Meselâ yalıda henüz biten bir faslı dışarıdan bir diğer fasıl takip eder ve hanendelerden birinin yarım kalmış bir gazelini koydaki seyircilerden biri tamamlardı; kâh aynı şarkının her iki taraftan bir anda okunduğu da işitilirdi.

Böyle coşkun gecelerde, Safa Efendi, sureta [görünüşte] denizde şarkı söyleyenleri seçmek, hakikatte ise güzel kadın çehrelerini seyredebilmek için o meşhur Paris seyahatinden beraber alıp getirdiği bir büyük gece dürbününü hiç elinden düşürmezdi. Tombul vücudu yumuşak yastıklara ve dirsekleri pencerenin kenarına dayanmış, gözleri dürbü-

nün camlarında saatlerce bakar, arar, dalar ve aynı zamanda yanındakilerle ağır ağır şöyle konuşurdu:

Yaman dürbün... Hasene Hanım tâ önüme geldi, elimi uzatsam tutacak gibiydim... Yanıbaşındaki sandalda bir Bey var ki hiç ayrılmıyor. Bitişik gibi duruyorlar. Hah, saraylılar dirseği döndüler; o ne hotozlar, o ne hotozlar, o ne hotozlar yarabbi!.. Geçkin şeyler... Hakkı Paşa'nınkiler yavaş yavaş açılıyorlar... Vah Zeyrekli Nadire'ye bakın! Tâ burnumuzun dibine sokulmuş da farkına varmamışız, sandalını değiştirmiş, o ne ihtişam öyle... İşte, işte; şimdi de Faik Bey'in kızları... Yahu, bunlar da ne afacan şeyler! Sabah akşam sandalda; benim de inanacağım geliyor, muhakkak sandalcılarile bu kızların arasında bir şey var; öyle lâübali, öyle akranca konuşup gülüşüyorlar ki... Tuhaf şey! Bu akşam bir türlü Mısırlı Raksınâz Hanımefendi'yi göremiyorum, sakın gelmiş, gitmiş olmasın?

Safa Efendi'nin kızı bu sıralarda daha pek küçük, çocuk denilecek bir yaşta idi. Yalının arka tarafındaki harem dairesinde gürültüden pek hoşlanmayan annesile, güzel şeylerden istifade edecek bir çağda bulunmasına rağmen annesinden hiç ayrılmayan biraderi arasında uzaktan uzağa aksi gelen ahenk seslerini dinler ve bazı açık olarak işittiği şarkıları çatlak, körpe sesile, fakat, pürüzsüz heceler ve mânalarını anlamaksızın tekrar eder dururdu. Bazan, Safa Efendi'nin pek neş'eli anlarında onun selâmlığa çıktığı, hanendeleri yakından dinlediği ve pederinin dizlerinde şehnişinin büyük ve açık penceresinden koyun şenliğini seyrettiği de olurdu. Çocuk, bittabi bu gürültülerden ve bu kalabalıktan -müphem bir lezzet duymakla beraber- fazla bir şey anlamazdı ve maatteessüf anlayacak bir yaşa geldiği zaman da hanendeler susmuş, koy tenhalaşmış, şehnişinin geniş pencereleri kapanmış bulunuyordu. Çünkü İstanbul'da, Abdülâziz devri artık sonuna ermiş, büsbütün başka yeni bir devir başlamış

ve Safa Efendi, artık mazüller [görevden alınanlar] mütekaitler, menkûplar [gözden düşmüşler] arasına geçmişti. Fakat, bununla beraber "Safa Abad" Boğaziçi'nin bir cazibe merkezi olmak şerefini hemen kaybetmiş olmadı. Yalı sahibinin genç kızı, elâ gözlü Ziba, pederinin müsamerelerini bir başka şekilde devam ettirmenin ve geçen sandalları koya çekmenin yolunu buldu. Sesi, gözleri kadar güzeldi; parmakları tebessüme kadar sehhar [büyüleyici] ve hünerli idi. Akşam yemeklerinden sonra piyanosunun başına oturunca, şehnişinin büyük pencerelerinden yine karşı sahillere kadar lâtif bir musikinin aksi çarpıyor, koya yine küme küme sandallar birikiyordu; şu farkla ki, bu seferki sandallar artık Safa Efendi'yi dürbününü kullanmak zevkinden mahrum ediyor, çünkü mehtapta da, karanlıkta da simsiyah duran ve yalnız sigaralarının ucu parlıyan renksiz ve mânasız bir erkek yığınından başka bir şey getirmiyordu. Filvaki bu renksiz erkek yığınının mânası, yanındaki odada, elleri piyanoda, gözleri koyda dolaşan genç Ziba için pek büyük ve pek açıktı. O kadar ki günün birinde bu dalgalı yığın onu yalının pencerelerinden büyülü bir girdap gibi kendine doğru çekti ve genç Ziba bundan sonra hep bu girdabın içinde kaldı.

Tâ Kavaklar'dan Marmara'ya kadar uzanan denizin sahilden sahile çarpan dalgaları otuz sene, İstanbul halkına hep bu hâdiseyi ve bu hâdiseyi takip edenleri hikâye etti. Gece gündüz elâ gözlü Ziba ismini haykırdı, öyle ki otuz sene zarfında İstanbul'da bu ismi öğrenmemiş otuz kişi kalmadı. Safa Efendi'nin kızı böyle bir şöhreti her cihetten haketti, çünkü küçük bir kazayı büyük bir haile [trajedi] şekline sokmak ve sade bir vak'adan bir destan çıkarmak için ne yapmak lâzımsa yaptı. Anasının, babasının, kardeşinin hayatını, ailesinin namusunu, kendi gençliğini, güzelliğini, servetini, her şeyini nesi varsa hepsini feda etti. Mamafi, Nuri Baba'ya tesadüf ettiği zaman bunların hepsi henüz bitmiş değildi; bi-

raderi Sacit Bey henüz kızı Nigâr'ın tahsil ve terbiyesiyle meşgul Kanlıca'daki yalıda sakin yaşıyordu. Kendisi henüz başında bir yığın kumral saç taşıyor ve tebessümleri ve bakışları henüz taravetlerini, ateşlerini muhafaza ediyor ve Çamlıca'daki büyük sofalı, geniş bahçeli köşkünde henüz birçok kişiye gıpta verecek bir tantana ile ömür sürüyordu... tekkelerdeki mevkii henüz mürşidlerin yanı başı idi. Fakat, hiçbir mürşidin yanı başı Ziba Hanımefendi'ye Nur Baba'nınki kadar yüksek, rahat ve haz verici gelmemişti. Öyle ki ilk geceden, âdeta bütün mevcudiyeti kamaştı ve muhabbetin nihayetine doğru birdenbire, rabbanî [Tanrısal] bir ilhama mazhar olmuş gibi iki dizi üstünde yükseldi. Nuri Baba'ya tevecc0h etti [döndü], ellerini bir münacatta [Tanrı'ya yakarır] gibi semaya kaldırdı ve çılgın bir sesle:

- Sen Nursun! Nur-u ilâhisin. Nur Baba, nur, nur! diyerek haykırdı ve sesinden daha hayret verici, daha çılgın bir hareketle parmaklarından yüzüklerini, kulaklarından küpelerini sıyırdı. İnce bir zincirle boynuna asılı duran altın saatile altın örgülü para kesesini kopardı ve bunları avuç dolusu mürşidin kucağına attı.

- Bu andan itibaren canım da, malım gibi, şu makama feda olsun! dedi, eğildi, derin bir hürmet ile niyaz etti.

Nuri Baba -işte bu geceden sonradır ki herkes tarafından Nur Baba diye şöhret buldu- kucağına düşen o pırıltılı maden külçesini eline aldı ve gayet hususî bir tebessümle, yavaşça sofranın üstünde boş kalan meze tabaklarından birinin içine bıraktı. Yanıbaşında Celile Bacı'nın kızgın ve asabî eli eteğinden çekiyor, dirseğile dürtüyor ve ona yüzünün bütün hareketlerile bu yersiz hediyeyi reddetmesi lüzumunu ihtar eyliyordu. Fakat Nur Baba hiçbir şeyi görmüyor ve duymuyormuşcasına sakin, sanki dinî bir *murakabeye** dal-

(*) Kendi iç âlemine bakma.

mış gibi gözünü kapadı ve dudakları arasından yalnız Bacı'nın işitip anlıyabileceği bir sesle şu sözleri mırıldandı:

- Dergâhın selâmet ve... refahı için!

Celile bacı bu cevap karşısında yığıldı, kaldı. Nur Baba o geceden itibaren Ziba Hanımefendi ile tamam on sene süren münasebetlerindeki bütün coşkunlukları, ağırbaşlı zevcesine yalnız bir sözledir ki gayet tabiî ve mantıkî olarak kabul ettirdi. Filvaki, muhibler arasında birçokları bunu ne tabiî, ne de mantıkî buldu ve kimisi kıskançlık, kimisi fazla takva saikasile [Tanrı korkusundan ötürü] birer birer çekilip gitti. Zira samimî ve eski Bektaşilerce mürşidin bir kişiye inhisarı [bağlanması] fena bir bidat* telâkki olunur ve ateşi zahire [dışa] vuran aşklar ta'n ve düşnama [yerme ve ayıplamaya] maruz kalır. Mamafi, Nur Baba dergâhı, ne bu ta'n ve düşnam yüzünden bir ukubete duçar oldu [cezaya uğradı] ne de gidenlerin eksikliğini hissetti. Çünkü burası az zaman içinde Ziba Hanımefendi'nin büyük sofalarını şarkılar, çalgılar ve kahkahalarla çınlatan coşkun ve serazat [başıboş] bir cemaatle doluverdi. Hele Nur Baba, birçok zaman için yalnız gidenlerden değil, yeni gelenlerden bile bihaber kaldı. Ziba Hanımefendi'nın aşkı onu bir deniz gibi kaplamıştı; gözleri yalnız onun rengi, kulakları, yalnız onun sesile doluydu; bu solgun benizli genç mürşid ancak geçkin muhibbesinin uzattığı son cam-ı muhabbettedir [muhabbet kadehi] ki hayatın bütün bir hülâsasını içti ve isminin mânası gibi cinsinin belâgatini de ondan aldı; muhabbetin sırlarını ondan öğrendi; bugün her hangi bir kadını lâl [dilsiz] eden bakışlarının o dayanılmaz sihrini onun gözlerinden öğrendi. Paranın verdiği hazları onun kesesinde anladı.

Nur Baba, Ziba Hanımefendi'yi tesadüf etmezden evvel ne idi? Bir külçe ihtiras, bir küme iştiha... Safa Efendi'nin

(*) Tarikat ilkelerine aykırı.

kızı elâ gözlü Ziba, bu işlenmemiş cevheri kendi göğsünün ateşinde eritti; eledi, süzdü, ondan tiraşide [yontulmuş] ve mutena [özenle yapılmış] bir put, bir aşk ve ihtiras putu yaptı. Bunun içindir ki, elli senenin yükile ağırlaşan ve hayatını muhabbete feda etmiş her ihtiyar kadın gibi artık başkalarının sevişmelerini temaşada lezzet ve teselli bulması lâzım gelen Ziba Hanımefendi, hâlâ Nur Baba'yı kıskanmakta devam ediyor. Her ihtimale karşı, bu son şaheserini ölünceye kadar kendine saklamak istiyor.

III
BİR ZÂHİR NASIL İRŞAD EDİLİR (1)

Ziba Hanımefendi, Nur Baba ile kavga ettiği gecenin ferdası [ertesi sabahı] soluğu Nigâr Hanım'ın yanında aldı ve içinde telâş ve heyecan kaynıyan bir vücutla genç kadının önüne dikilip ansızın şöyle sordu:

- Kuzum Nigâr, sen Bektaşi mi olmak istiyormuşsun?

Bu Nigâr Hanım, kendi biraderi merhum Sacit Bey'in kızı idi. Zevci Eşref Paşa Madrid'e sefir tayin olunalı iki çocuğu ile beraber annesinin yanında, Kanlıca'daki yalıda ikamete başlamıştır. Ziba Hanımefendi, yirmi beş otuz senedir kendine karşı şiddetle kapalı duran bu yalının kapısından kardeşinin ölümünden sonra ancak ikinci defa olarak bugün tekrar girebiliyordu. Filvaki kardeşinin kızını otuz seneden beri bu ikinci görüşü değildi. Nigâr Hanım, henüz kâmilen [bütünüyle] babasının hükmü altında iken bile bu reddedilmiş halasını gizli gizli gider, görürdü; ayrı eve çıktıktan sonra ise hala ile yeğen artık açıkça görüşmeğe başladılar. Nigâr Hanım'ı, bütün ailenin göreneği hilâfına böyle halasına doğru çeken kuvvetler yalnız akrabalık muhabbetleri ve kan cazibeleri gibi şeyler değildi. Ziba Hanımefendi, haya-

tındaki esrar iledir ki hassas yeğenini daima kendisine doğru çekti. Nigâr Hanım, tâ çocukluğundan beri, babasının sakin evine her hâdisesi daima büyük bir haile [trajedi] gürültüsüile akseden bu tuhaf hayatın meshuru [tutkunu] kalmıştı. Yaşı ilerledikçe okuduğu romanlardaki büyük aşk kahramanlarile halası arasında sıkı bağlar, benzerlikler bulmağa başladı ve gitgide kalbi ona karşı taşkın bir hayret ve takdir hissile doldu. Binaenaleyh halasının en tabiî bir hareketinde bile büyük bir fevkalâdelik görmeğe alışmış olan Nigâr Hanım; günün birinde, onun böyle etekleri tutuşmuş tâbirini temsil eder bir telâşla yanına girişi ve oda kapısını kapadıktan sonra birdenbire:

- Kuzum Nigâr, sen Bektaşi mi olmak istiyormuşsun? diye hatıra gelmez bir sual soruşu karşısında âdeta dona kaldı.

Ziba Hanımefendi, el çantasını bir masanın üzerine fırlattı, kendini bir koltuğa attı ve çarşafı başında, eldivenlerini çıkarmakla meşgul, devam etti:

Susma, susma! Bir cevap ver! dedi. Mesele çok mühim... Dün gece sabaha kadar senin için kıyametler koptu; tekke altüst oldu; başıma gelmiyenler kalmadı. Sen kaç zamandır nasib almak istiyormuşsun da ben mâni oluyormuşum, öyle mi?

Nigâr Hanım, hayretten hayrete düşüyordu:

- Hala nasib almak ne demek? Vallahi bir şeyden haberim yok, diyordu.

Ziba Hanımefendi'nin telaş ve asabiyeti yavaş yavaş acı bir hiddete münkalip oluyordu [dönüşüyordu]. Kendi kendine söyler gibi devam etti:

- Al bir iftira daha! Hakkımda bu yaşa gelinceye kadar iftiraların envaı uydurulduğu; hele bu evde... Hele bu evde... Hatır ve hayale gelmiyecek kadar tuhafları, gülünçleri, fecileri, korkunçları icat edildi, fakat doğrusu bunların hiçbirisi bu sonuncu kadar asabıma dokunmadı idi: "Nigâr Hanım

nasib almak istiyormuş da buna halası Ziba Hanım mâni oluyormuş!" ve bu söz zımnen [dolayısiyle] "Ziba Hanım Bektaşi şeyhlerinden birini seviyor, yeğenini ondan kıskanıyor" demek için... İftiranın bu kadar sinsicesi insana âdeta nefret veriyor.

Ziba Hammefendi'nin son sözleri iğneli kinayelerle dolu idi. Nigâr Hanım onu sükûta dâvet etti; halası bunun üzerine büsbütün coştu:

Yok, inkâr etme Nigâr! Bütün bu dedikoduların muhakkak bir aslı ve bir esası olacak. Hiç yoktan ortaya bu kadar söz çıkmaz.

Nigâr Hanım'ı tuhaf bir utanç bürüdü. Adeta bir kabahat esnasında yakalanan çocuklar gibiydi; onun düz ve sakin hayatında şu ilk heyecanlı hâdiseyi doğuran sebepleri araştırıyordu, bir müddet sonra müsterih bir tebessümle gülerek:

Ha! Buldum hala; dedi. Demincek nasib diye bir şey söylediniz de hatırıma geldi. Bence bütün bunlar Nasib Hanım'ın başının altından çıkmıştır. Kendisi geçenlerde burada idi; evvelâ, malûm ya; birçok Rauf'undan bahsetti, sonra nasıl oldu bilmem, söz sizin tekke âlemlerinize geçti, saatlerce anlattı; dinledim, nihayet bir şey söylemiş olmak için dedim ki: "Ah ne kadar isterdim, sizinle beraber olmak, sizin içinizde bulunmak... Bütün bu âlemleri yakından görmek, anlamak..." Sakın bu karışık meseleler bu sade sözden çıkmış olmasın!

Ziba Hanımefendi, nihayet geniş bir nefes aldı ve elleri ağır ağır, başını açmakla meşgul:

- Buna hiç şüphe etme kızım! dedi. -Sesi hayli yumuşamıştı. - Buna hiç şüphe etme kızım!- diye tekrar etti -Evet, bu sade sözden... Evet, Nasib Hanım'ın başı altından... Zaten bu çılgın kadın Bektaşiliği bir çocuk eğlencesine çevirdi; yalnız çocuk eğlencesi olsa iyi... O, dergâhları âdeta birer randevu mahalli sanıyor. Kabahatin büyüğü bende; za-

ten bütün hatalarımın cezası yine döner, dolaşır benim başıma gelir. Yalnız bu Nasib için söylemiyorum, daha neleri var. Hepsini insan zannettim de koca bir Mürşidin postu etrafına topladım; heyhat, mürşid postu nerede, bunlar nerede? İlk geceden şarkı söylemeğe, köçekler gibi oyun oynamağa başladılar. İki kadeh fazla içince de akılları başlarından gidiyor. Hele Mürşid bir kere yüzlerine baktı mı, artık zaptedebilirsen et! Halbuki bizim bildiğimiz Mürşidin nazarı irşad eder [doğru yolu gösterir] ifsad etmez [yoldan çıkarmaz]. Dem alınır, fakat, göbek atmak, kalkıp şakır şakır oynamak için değil... Dem dergâhların mehenk taşıdır. Bunların hepsi bir yana, bâri her yaptıkları, her görüp işittikleri yerinde kalsa! Hayır; bu akşam dergâha mı gidildi? Kimler gitti? Ne oldu? Bunlar ertesi gün muhakkak her taraftan işitilecek, bilinecek; ağızdan ağıza gezecek, dolaşacak. Yalnız bu hal başlı başına tarikatin esasına, ruhuna aykırıdır; niçin Bektaşî sırrı demişler? Çünkü muhiblerden zahirlere hiçbir şey belli olmıyacak; *erkân* esrar içinde kalacak... Zaten tarikatin bütün mânası bunda saklı değil mi? Bektaşiliği kolay zannediyorlar; ben ki yirmi senedir mürşidler önünde diz çöküyorum, boyun eğiyorum; şimdi, bana sorsan ki, Bektaşilik nedir, vallahi cevap vermekten âciz kalırım. Bu, ruhu tasfiye eden, bu insandaki cevheri eleyen, süzen bir şey... O kadar ulvî o kadar derin... O kadar...

Ziba Hanımefendi'nin sesi gittikçe mahzun, yumuşak ve tesirli bir ahenkle doluyordu.

Şimdiki Hanımlar, dergâhları sadece birer muaşaka [sevişme] yeri zannediyorlar; muaşaka... Bari bunun ne demek olduğunu bilseler. Yalnız Rauf Bey'le Nasib Hanım'ı sevişirken görmek insana muhabbetten, aşktan tiksinti veriyor; Allah vermesin, tıpkı hayvanlar gibi... Gücenme amma, bu nesil, sizin nesliniz doğrusu her şey gibi muhabbetten de bihaber... Onu da beceremiyor, ağzına yüzüne bulaştırıyor.

Nigâr Hanım tebessüm etti ve pencereden denize baktı, deniz durgun ve serindi; karşı sahilden bir vapur geçiyordu. Ziba Hanımefendi, biribirini takip eden uzun esnemelerle bir müddet daha sözüne devam etti, sonra yavaş yavaş başını koltuğunun arkalığına dayadı, gözleri süzüldü, birkaç defa üstüste:

- Ne kadar uykusuzum, yarabbi; ne kadar uykusuz! diye söylendi ve sustu.

Ziba Hanımefendi, uyumuştu. Nigâr Hanım, onu kaldırıp yatağına götürmek istedi. Fakat o, öyle tatlı ve derin uykuya dalmıştı ki yerinden kımıldatmak istemedi. Safa Efendi'nin hafidesi [kız torunu] ayakta, uzun bir müddet, deminki heyecanlar içindeki ziyaretçinin bu sakin uyuyuşunu seyretti; karma karışık, rengârenk bir saç yığını altında koltuğa dayalı duran bu baş, birçok yorgunlukların izleriyle çizilmiş, bozulmuş, solmuş; tıpkı uzun müddet suda kalmış boyalı bir nikaba [yüz örtüsüne, peçeye] benziyordu. Gözlerinin etrafı çukurdu ve bulanık bir esmer hâle ile çevrili idi; burnunun yanlarından başlayıp çeneye doğru inen iki derin çizgi ağzının uçlarını aşağıya çekiyor ve bütün çehreye sevimsiz bir buruşukluk veriyordu. Bu manzara karşısında müphem ve titrek bir hüzün ile dolu kalan ayaktaki taze kadın yavaş yavaş pencerelerin perdelerini indirdi ve odanın solgun karanlığında beyaz bir gölge gibi, sessizce yürüyerek dışarıya çıktı.

Ziba Hanımefendi, ancak akşama doğru uyanabildi ve gözlerini açar açmaz biraz evvel güneşle, sesle dolu odayı tenha ve karanlık bularak telaşla yerinden kalktı. Perdelerden birini açtı; dışarıya baktı: Karşı tepelerde gün soluyordu. Nur Baba'nın muhibbesi pek geç kaldığını hissetti; o, bu akşam dünkü münakaşayı serinkanla tamamlamak için Nur Baba'yı Çamlıca'daki köşkünde bekliyecekti.

Hemen koştu, odanın kapısını açtı; iki kere: "Nigâr, Ni-

gâr!" diye haykırdı. Sonra aynanın önüne geçti, başını düzeltmeğe; hazırlanmağa başladı. Nigâr Hanım, odaya girdiği zaman halasını çarşafı başında eldivenleri ve çantası elinde çıkmağa hazır buldu:

- A, gidiyor musun, bu ne telâş hala! dedi. Ziba Hanımefendi, geç bile kaldığını söyledi.

- Başka bir vakit daha uzun görüşürüz kızım, dedi. Bu akşam köşkte bir sürü misafirim var.

Ve Nigâr Hanım'ı yanaklarından öpüp kapıya doğru giderken birden aklına bir şey gelmiş gibi geriye döndü:

- A, az daha unutuyordum; dedi. Bugün bankaya uğrayacaktım, tabii vakit bulamadım, yarın da inemiyeceğim. Bana birkaç gün için otuz lira kadar bir şey verebilir misin?

Nigâr Hanım, dudaklarından hiç eksilmeyen bir tebessümle odasından otuz lirayı almağa gitti. Bir günde üstünden iki yükü birden atan Ziba Hanımefendi de çevik adımlarla şuh, lâubali onu takip etti; biraz sonra, yalının büyük sofasında, geniş merdivenin başında, genç ve zengin yeğenin verdiği altınları çantasına yerleştirmekle meşgul olan Ziba Hanımefendi, bir ayağı basamakta, yavaş bir sesle Nigâr Hanım'a diyordu ki:

Eğer hakikaten öyle bir niyetin varsa, bana söyle yavrum! Böyle şeylerde kimseye açılmağa gelmez. Sen evli, çoluk çocuklu bir kadınsın, gençsin, tecrübesizsin. Bizim yolumuz kolay yol değil... Düşün ki, çok da fedakâr olmak lâzım... Mal, can, rahat bunların hepsini, hepsini...

Arkasını bitiremedi. Nigâr Hanım'ın annesi ağır, muteazzım [büyüklük taslayarak] ve hakaretli, merdivenlerden çıkıyordu.

Nigâr Hanım, halası gittikten sonra yalının kan rengi bir ziya ile dolan büyük odalarından tatmini zor, gizli bir faaliyet ihtiyacile kararsız kaldı. Sanki Ziba Hanımefendi bütün bir günün mânasını beraber alıp gitmişti; genç kadın, şu

dakikada o giden gibi kendini heyecanlara bırakmak, dedikodular içinde çırpınmak, iftiralara uğramak, bağırmak, uyumak, parasız kalmak, sonra koşup gitmek, misafirler beklemek istiyordu. Bir müddet ilk defa işittiği bir sesmiş gibi sofada ve merdivenlerde birbirini kovalıyan çocukların çığlıklarını, gürültülerini dinledi; sonra mahut şehnişinin büyük penceresine yaklaştı, ağır camı kaldırdı ve koyun akşamla dolmuş, pembe suyuna baktı. Bu sırada yalının iskelesine bir sandal yanaşıyordu; sandalın içinden uzun boylu, narin bir genç çıktı ve mağrur adımlarla iskelenin dar tahtaları üzerinde yürümeğe başladı. Bu, zevcinin akrabasından bir gençti ve ekseri akşamları Nigâr Hanım'la edebiyata, aşka, havaya, hürriyete ve milletlerin hayatına dair mübahaseler [sohbetler] etmeğe gelirdi.

Dört gün geçmedi, Nigâr Hanım bir sabah halasından şöyle bir mektup aldı:

"İki gözüm Nigâr, seni yarın için köşkte bekliyoruz; o mesele hâlâ kapanmadı; bütün şiddetile sürüp gidiyor ve hepimizi lüzumundan fazla işgal ediyor. Gel de beni şu müşkül mevkiden kurtar, bir türlü söz anlatamıyorum. Muhakkak senin bulunman lâzım geliyor. Evden çıkarken akşam bende kalmak ihtimalini de unutma, ona göre hareket et, gözlerinden öper ve seni muhakkak beklerim."

Nigâr Hanım, bu cümlelerin mânasını pek iyi anlıyamadı; hangi mesele? Bekleyenler kim? Bizimkiler? Niçin kendinin gitmesi lâzım geliyor? Bütün bunlar ona karışık ve uzak görünüyordu. Filvaki, o hâlâ kapanmıyan meseleye tamamile yabancı değildi. Kendisini bekliyenlerin kimler olabileceğini az çok tahmin ediyordu. Bu, geçen gün halasını gözlerinin etrafı siyah, burun kanatları titrek, elleri hırçın, karşısına çıkaran o mahut dedikodu, o mahut Bektaşi olmak istemek haberleri idi. Fakat Nigâr Hanım buna bir türlü lâzım gelen ehemmiyeti veremiyordu. İsmile, bir tek

sözünün o kadar yabancı bulunduğu bir âlemde bu kadar büyük bir velvele çıkarmış olmasına şaşıyordu; bununla beraber, aynı zamanda bundan tuhaf bir sevinç de duyuyordu. Birkaç kereler, kendi kendine: "Şu Bektaşiler de ne acayip insanlar!.." dedi. Nigâr Hanım, öteden beri onları acayip görmeğe hazırlanmıştı. Babasının ölümüne kadar, bu evde Ziba Hanım vesilesile Bektaşilik ve Bektaşiler aleyhine neler söylenmemiş, neler hikâye edilmemişti! Bilhassa onlardan bahsolunurken kullandığı hususî bir tâbir vardı ki, Nigâr Hanım'ı daha küçük yaşında âdeta nefret ve haşyetle [korkuyla] titretirdi: "Kızılbaşlar!" Bu iki kelime onun için "cadı", "hortlak" vesaire gibi kelimelerin ifade ettikleri cehennemi mânalarla doluydu.

Nigâr Hanım artık otuzuna yaklaşmış, oldukça zeki, münevver, iki çocuklu bir kadındı. Fakat, bu "Kızılbaş" tâbirinin ona çocukluğunda verdiği korku hâlâ devam eder, hâlâ Bektaşi denince hatırına Kızılbaş gelir ve bütün vücudu nefretle karışık bir korku ile ürperir. Zaten biraz da bu çocukça tesirlerdir ki, bütün merak ve arzusuna rağmen, daima Ziba Hanımefendi'nin maceralar yaratan muhitine girebilmekten mahrum kaldı. Halasının, her sahifesi ayrı bir destan olan hayatının pek anlıyamadığı, garip ve hattâ biraz da âdi bulduğu tarafı bu son on senelik sergüzeşt, bu dervişlik sergüzeşti idi. Yıllarca musikinin en güzidesi, sözlerin en işitilmediği, şekil ve şahısların en zarifi, en kibarile beslenen bu ruh, memleketin en büyük bir şairine lisanın en kıymetli şiirlerini ilham eden bu kadın günün birinde beli kemerli, geniş şalvarlı bir dervişin kolları arasına düşsün ve benliğinin o nâdir usaresini [öz suyunu] son damlasına kadar Bektaşi tekkesi denilen bir esrarengiz yere döksün! Nigâr Hanım, bu sonu değersiz, mânasız ve sönük buluyordu. Onun içindir ki, koskoca Ziba Hanımefendi'yi, bütün debdebe ve ihtişamile boylu boyuna yere seren o karanlık mah-

felin [toplantı yeri, burada tekke anlamında] tehlikeli eşiğini hiç olmazsa bir defa görmek merakına düştü. Vakıa son zamanlarda, bu eşikten yeni geçmiş olan Nasib Hanım isminde bir genç kadın ona hayran gözlerle bu mahfele dair bir hayli tafsilât verdi idi; fakat bütün o tafsilât Nigâr Hanım'daki merakı şiddetlendirmekten başka bir şeye yaramadı. Zira, Hacı Bektaş ocağını, sevgilisi Rauf Bey'le birleşmek için en musait bir yer telâkki eden Nasib Hanım, ona tekkeleri kendi tasavvur ve tahmininden büsbütün başka bir tarzda anlatmıştı. Onun tarifine tamamile itimat lâzım gelseydi, Bektaşi âyinlerini âdeta bir Neron'un, bir Petrone'nin, bir Trimalkiyo'nun safahat âlemlerine benzetmek icap edecekti. Onun için hiç yoktan merakı arttı ve bir gün kemali samimiyetle:

"- Ah ne kadar sizinle beraber bulunmak isterdim!" dedi. Fakat tabiati cesaretsiz, azimsiz ve müteredditolduğundan bu arzu onda hiçbir ân niyete tahavvül edemedi [dönüşemedi], daima uyuyan bir arzu halinde kaldı.

Halasının bu sabahki mektubu, onu biraz şaşırtmak, biraz öfkelendirmek, biraz da memnun etmekle beraber kalbinin bir köşesinde uyuyan bu küçük, cılız arzuyu kamçılayan bir hâdise oldu. Şüphesiz gideceği yer, halasının evi, bir Bektaşi tekkesi değildi, fakat, muhakkak onun bir nümunesiydi.

Ertesi gün hemen dâvete icabet etti [kabul etti, uydu]. Sabahları pek geç kalktığı, hazırlanmak, sokağa çıkmak hususunda ağır ve tembel olduğu için halasının köşküne ancak akşama doğru yetişebildi. Köşktekiler ondan ümitlerini kesmişler ve kendi hususî âlemlerine dalmışlardı. Nigâr Hanım onları köşkün geniş taraçasında üstü şişeler, kadehler, buzlar ve mezelerle dolu beyaz örtülü bir büyük masa başında yarı sarhoş buldu ve bu hal, ilk nazarda onu öyle ürküttü ki hepsi tarafından kendisine gösterilen tehalük [içten karşılama, içtenlik] ve nezakete rağmen hemen geri-

ye dönmeyi düşündü; fakat, vücudu kadar yumuşak olan kalbi halasını gücendirmekten korktu ve oradakiler nazarında ürkek ve toy görünmeği nefsine karşı bir zillet saydı. Dudaklarından hiç eksik olmıyan zarif ve iltifatlı tebessümle, hepsini birer birer selâmladı.

Masanın etrafında, Ziba Hanımefendi ile beraber üç kadın ve Nur Baba ile üç erkek vardı. Kadınlardan ikisi Celile Bacı ve Nasib Hanım'dı. Diğer iki erkek de udi Niyazi ile Necati Bey'den başka kimse değildi. Nigâr Hanım, Nasib Hanım'ın yanında bir hasır koltuğa oturdu ve onunla hararetli bir mükâlemeye [konuşmaya] dalar gibi görünerek fırarî, fakat kesin nazarlarla etrafındakileri tetkike başladı: Nur Baba denilen adam tahmin ve tasavvurunun çok fevkinde [üstünde] idi; şalvarlı değildi, ne de belinde kemeri vardı; koyu renk bir pantolon üstüne yakası kapalı beyaz bir keten yelek giymiş ve aba yerine sırtına ince siyah kumaştan bir cübbe geçirmişti. Bu kıyafetin kendine mahsus sade, zarif bir resmiyeti vardı. Yalnız, bazı bu düzgün kıyafet üstünde pek intizamsız, adeta perişan duruyordu. Saçları karmakarışıktı ve perçemleri tâ gözlerinin üstüne kadar sarkıyordu. Sakalı fazla uzun ve hiç taranmamış gibiydi, benzi pek solgundu, gözleri seyyal [kaygan] zannedilecek kadar süzgündü. Nigâr Hanım, bu çehreyi karakalemle çizilmiş bir havarî resmine, bilhassa genç bir "Saint Jean"a benzetti.

Diğerleri üstünde çok tevakkuf etmedi [durmadı]; yalnız Celile Bacı'yı hususî bir itina ile süzdü ve yavaşça Nasib Hanım'a dedi ki:

- Bu beyaz saçlı kadın şeyhin haremi mi?.. Ne kadar yaşlı!..

Nigâr Hanım, bunu söylerken, Nur Baba'nın, halasına doğru eğilip kendisine dair birkaç kelime fısıldadığını hissetti. Fakat, çok merakta kalmadı. Ziba Hanımefendi mürşidin sözlerini ona tebliğ etti:

- Erenler bir şey içmez misiniz, diye soruyor; dedi.

Nigâr Hanım itiraz etti; şimdiye kadar rakının tadının nasıl olduğunu bilmiyordu. Belki yemekte birkaç kadeh bira alabilirdi.

Nur Baba bunun üzerine doğrudan doğruya kendisine söyledi:

- Öyle ise içimizde çok sıkılacaksınız, Hanımefendi! dedi. Bizce, hele şu dakikada, kelâmın, neşenin ve muhabbetin masdarı [kaynak] buzlar içinde gördüğünüz şu şişedeki mayidir. Biz hikmeti kelâmı [sözün hikmeti] bundan istihraç eyleriz [çıkarırız] şevkı ruhumuzu bundan iktibas ederiz [alırız] birbirimizi bunun başında tanır, anlar, görür ve... severiz.

Nigâr Hanım, mütebessim, dinliyordu; Necati Bey söze karıştı:

- Elhak erenler, dedi, sözünüz nuru hikmetle mümteli [dolu] -ve eski sâkinamelerden birkaç mısra okuyup Nigâr Hanım'a döndü, hikmetfuruş [bilgiç] bir tavırla- zaten Frenkler de bu mübarek sudaki mânevi hassaları inkâr edememişler de adına "Hayat suyu" demişler, öyle değil mi efendim? sözlerini ilâve etti.

Nur Baba sözüne nihayet vermedi.

- Bundan anlaşılıyor ki efendim, dedi. Bu akşam muhabbetin sonuna kadar biz size mütehassir [özlem dolu] ve siz bize bigâne kalacaksınız. Belli, pek di-âşinasınız, ahval ve etvarımızın tahtında müstetir meanî size nihan kalamaz, fakat... Biz istedik ki kâmilen bizden olasınız; canlar meclisine, uyanık canlar meclisine sizin şuleniz de katılsın.

Ve bunları söyliyerek yarıya kadar dolmuş kendi kadehini tarikat erkânına mahsus bir eda ile Nigâr Hanım'a uzattı. Genç kadın sıkıldı, kızardı, itiraz etmek istedi, fakat mümkün değildi; hepsi birden ısrar ediyor ve yanıbaşında Nasib Hanım ona kemali telâşla ve yavaş yavaş diyordu ki:

- Aman, reddetmeyiniz. Mürşid size kendi elile ve kendi kadehinden dem veriyor, bu lûtuf herkese müyesser olmaz, ne yapıyorsunuz? Dikkat edin!

Nigâr Hanım, kadehi aldı ve dudaklarına kadar götürüp önüne bıraktı; Nur Baba, muamma dolu bir tebessümle Ziba Hanım'a şöyle dedi:

- Biraderzadeniz hem kendi kısmetini tepti, hem de benim kısmetime mâni olmak istiyor, bu ne zulüm!.

Nigâr Hanım, bu nüktedeki mânayı anlıyamadı ve bir halasının, bir de Nur Baba'nın yüzüne baktı; bereket versin ki, diğer taraftan Celile Bacı imdadına yetişti:

- Hanımefendi, dedi; vakıa zâhirsiniz, erkânımıza uymağa mecbur değilsiniz; fakat her şeyi bilmek ve öğrenmek hiçbir zaman zarar vermez. Bizce mürşidin verdiği dem reddolunmaz, muhakkak alınır ve alındıktan sonra da son cur'asına [damlasına] kadar içmek ve kadehi verene iadę etmek mecburidir.

Nigâr Hanım cebri [zorlama] bir kahkaha ile güldü:

- Vakıa, ne ince merasim!.. dedi. Ve dudaklarının temas ettiği kadehi, Nur Baba'ya uzattı; perişan sakallı genç şeyh, oturduğu yerden göğdesini eğdi; bir elini göğsüne koydu ve bir yudumda kadehin bütün içindekini içti. Nigâr Hanım, bundan sonra aynı kadehin, yine aynı adam tarafından doldurulup halasına uzatıldığını gördü. Diğerleri Celile Bacı'nın doldurup uzattığı bir başka kadehi nöbetle boşaltıyorlardı. Genç kadın bu merasimi iğrenç ve âdi buldu; hele mürşidin kendi kadehine kendi elile doldurduğu bir kadehe bu kadar büyük bir kıymet vermeğe gayret edişindeki kabalık ona nihayetsiz göründü ve muhiblerin en yenisi olduğu için, dudaktan dudağa dolaşmış kadehi en son boşaltmak felâketine maruz kalan Nasib Hanım'a doğru eğildi ve gülerek:

- Gerçekten Bektaşi olmak pek güç bir şeymiş... dedi.

Bu söz her nasılsa o anda Nigâr Hanım'ın önündeki bir

meze tabağına doğru uzanan Nur Baba'nın kulağına çarptı. Genç derviş çatalının ucunda iri bir zeytin tanesi tutarak, genç kadına döndü ve şöyle dedi:

O kadar güç değil efendim; ancak kibir ve gururdan, hükmü masivadan* biraz ayrılmak lâzım.

Nigâr Hanım, Nur Baba'nın bu son cümlesini pek iyi anlamamakla beraber bir mukabelede bulunduğunu hissetti ve kendi sözünü izaha, tebdile kalkıştı. Fakat, tam bu sırada, halasının gür sesi köşkün pencerelerinin birinden onu çağırıyordu: Ziba Hanımefendi, biraz evvel birdenbire içeriye girmişti. Bu genç kadını müşkül mevkiinden kurtaran bir hadise oldu: Hemen koşarak sesin geldiği tarafa doğru gitti ve pek az sonra: "Sizi de içeride bekliyorlar!" dâvetile yanına yaklaşan bir hizmetçinin arkasından Nur Baba da onlara iltihak etti.

Sofra başında kalanlar bir müddet mânalı gözlerle bakıştılar. Celile Bacı:

- Bu, geçen akşamki meselenin halli için olacak; dedi.

Filvaki, o meseleyi kendi hesabına bir izzeti nefis dâvası mertebesine çıkaran Ziba Hanımefendi, biraderzadesi geldiği dakikadan beri yerinde duramamıştı; kendisini herkes nazarında terkedilmekten korkan ve bunun için mürşide yaklaşmak isteyen genç kadınları mümkün mertebe uzaklaştırmağa uğraşan kıskanç, eski bir muhibbe seviyesine inmiş görünmekten bir ân evvel kurtulmak istiyordu. Aynı zamanda kendi muhabbetile o kadar mağrur görünen genç muhibbine karşı, ne olursa olsun kayıtsız davranmak arzusuna da düştü, öyle ki, mümkün olursa Nigâr Hanım'ı onun kolları arasına kendi ellerile itmeğe çalışacaktı. Bu, vakıâ, hem Nur Baba ve hem Ziba Hanımefendi için yakıcı bir intikam olacaktı. Fakat bu geçkin ve ateşin [ateşli] aşk

---

(*) Dünya hükümlerinden yargılarından.

rahibesi gittikçe solan bu son muhabbetine böyle son bir darbe indirmekte, hatta şimdiden vahşi bir zevk buluyordu. Canı ve malı pahasına, bin zahmet, bin meşakkat içinde kendi ellerile kurduğu bu on senelik huzur sarayını yine kendi ellerile yakmakta, kudretinin derecesini deneyecek, dost ve düşmanın böyle bir yangın önünde şüphesiz gözleri kamaşacaktı.

Ziba Hanımefendi, bu akşam Nigâr Hanım'ı köşküne dâvet etmek ve onu Nur Baba ile görüştürmekle bu maksadına doğru ilk adımını atmış oluyordu. Onun bu hareketi mürşid ile, meseleye az çok vukufu olan bütün muhiblere hayret vermekten geri kalmadı, hele Nur Baba içeriye çağrıldığı vakit âdeta şaşkındı. Hala ile Yeğen köşkün salonunda kendisini bekliyorlardı.

Ziba Hanımefendi soğuk ve yersiz bir gülüşle:

- Buyrun erenler, dedi; vakıa sizi ayağımıza çağırmak küstahlığını irtikap ettik [işledik]. Fakat, bu sizce halli arzu edilen bir mesele içindi.

Nur Baba ne diyeceğini bilemiyordu. Ziba Hanımefendi, sözlerine şu cümleleri ilâve etti.

- Lütfen Nigâr'a sorar mısınız? Ben onun arzu ve hareketlerine ne zaman ve nasıl mâni olmak istemişim?

Perişan sakallı Mürşid güldü:

- Burası bir mahkeme salonu mu? dedi ve Nigâr Hanım'a dönüp:

- Bakalım, Hanımefendi, kendilerine böyle bir sual sormama müsade buyururlar mı?

Genç kadın mevkiini tahammül edilmez, buldu; dudaklarından hiç eksik olmıyan tebessümü silinmiş ve daima pembe duran çehresine öfkenin solgunluğu çökmüştü. Bir hamlede şu sözleri söyledi:

- Efendim; haberim olmaksızın halamla sizin aranızda bir suitefehhüme [yanlış anlamaya] sebebiyet vermişim; ehem-

miyetsiz bir sözüm fazla büyütülmüş, hattâ mübalağalara uğramış, bundan halamın zerre kadar malûmatı yoktu; hattâ ben bile her şeyden habersizim.

Nur Baba ne diyeceğini bilemiyordu; Ziba Hanımefendi oturduğu koltuktan fırladı:

İşittiniz mi erenler? dedi ve mürşidin tâ yanına sokuldu. Yavaş, yalvaran bir sesle:

- Ümit ederim ki, dışarıdakilere lâzım gelen izahatı verecek kadar civanmert davranırsınız.

Bunları söyliyerek raksa başlar gibi bir eda ile kapıya doğru yürüdü.

- Benim üzerimden bütün günah kalktı; sizi yalnız bırakıyorum. İstediğiniz gibi konuşun, anlaşın! dedi ve bir genç kız oynaklığı ile müterennim, çalâk [kıvrak] çıkıp gitti.

Nigâr Hanım, halasının bu son hareketine bir mâna veremedi ve oturduğu yerde dondu kaldı. Perişan sakallı şeyh ayakta duruyor ve ne yapacağını, ne diyeceğini unutmuş görünüyordu. Pencereleri sarmaşıklarla örtülü odaya akşamın gölgeleri dolmuştu. Nigâr Hanım'ın şakakları atıyor, başı ağrıyordu; bütün vücudu karşısındaki adamdan gelen bir hava ile ürperiyordu. Kendisini müthiş bir tehlike önünde yalnız ve çaresiz bırakılmış zannetti. Ayağa kalktı, titrek bir sesle:

- Çıkalım efendim; dedi.

Nur Baba arkada, o önde taraçaya çıkan uzunca, aydınlık bir koridordan yürüdüler. Bir hizmetçi elinde kirli tabaklarla dolu bir tepsi ile yanlarından geçti ve onlara nazarların en mânalısile baktı. Mürşid genç kadına yavaş yavaş ve tekrar tekrar:

- Doğrusu halanız pek acayip bir Hanım, diye söylendi.

Genç kadın cevap vermedi; bilinemez niçin, hem yanındakine, hem kendine acıyordu ve kalbi halasına karşı gittikçe bitmez tükenmez bir kin ile doluyordu. Koridorun ge-

niş bir manzaraya açılan kapısı eşiğine geldikleri vakit Nur Baba:

- Aman efendim, ne lâtif bir gurub! diye seslendi.

Nigâr Hanım ağaçların pembeleşmiş tepelerine, bayırların gölgeli yeşilliklerine, tâ uzaktaki denize ve kıpkırmızı ufuklara baktı; buradan Moda Burnu, Fener ve Adalar gözüküyordu. Tabiat, hayali denilecek kadar akıcı idi.

Perişan sakallı derviş kolunun geniş bir hareketile kadına ufkun diğer bir tarafını gösterdi:

- Hele şuraya bakınız! dedi.

Kayışdağı'nın üstünden bakır renginde büyük ve yuvarlak bir ay çıkıyordu. Genç kadın bütün bunlara anlamıyan, görmiyen bulanık gözlerle baktı. Şu anda kendini her şeyden ve herkesten uzak, unutmuş, unutulmuş ve bir başka âleme atılmış sanıyordu.

Sofra başındakileri ahenk içinde neşeli buldular. Şarkı söyleniyor, ud, tanbur ve def çalınıyordu. Ziba Hanımefendi hepsinden daha neş'eli, âdeta mestti. Onlar gelir gelmez mürşide hürmeten hep birden ayağa kalkıldı, Celile Bacı zevcinin oturacağı koltuktaki minder ve yastıkları düzeltti; Nigâr Hanım, biraz evvelki zelil ve perişan adamın gayet azametli bir tavırla koltuğa yaslandığını ve halasına kadehini doldurmasını gösteren âmirane bir işaret yaptığını gördü ve bu garip âlemde her şeyin ne çabuk unutulduğuna hayret etti. Hakikaten deminki o tahammül edilmez sahne ne Nur Baba'nın, ne Ziba Hanımefendi'nin yüzünde bir iz bırakmamıştı. Halbuki kendisi o sahne önünde az çok temaşa mevkiinde kalmış olmakla beraber âdeta ölü gibi idi.

Buradan hiç olmazsa bir ân için olsun hemen uzaklaşmak istedi, her nedense sofranın bir köşesinde somurtup kalmış Nasib Hanım'a:

- Kuzum Nasib, dedi; benimle beraber gelir misin? Biraz bahçede dolaşmak istiyorum.

Nasib Hanım, hemen kabul etti. İki genç kadın, biraz sonra eski ve büyük bahçenin nihayetinde bir yıkık seddin üstünde yan yana şöyle konuşuyorlardı:

Başıma öyle bir iş açtın ki, işlere benzemez! Ne vardı, hiç yoktan böyle bir şayiayı ortaya salıverecek?.. Vakıâ sana Bektaşi olmak isterim dedim; fakat, bunu söz olsun diye söyledim... Doğrusu sizlerle bundan sonra gayet temkinli konuşmalı... Aah, şu anda geçirdiğim buhranı bilemezsin Nasib! Demincek içeride nasıl bir hakarete hedef oldum, yok yere zelil bir mevkie atıldım, bilsen... Hep bunlar, itiraf et ki senin yüzünden, senin mübalağan...

Yok nafile yere günahıma girme Nigâr! Vallahi sebep ben değilim. Meseleyi bu hale sokan Nur Baba'nın sana karşı hissettiği temayül ve halanın o delice kıskançlığıdır.

- Neler söylüyorsun, kuzum Nasib?

- Gördüğümü, işittiğimi, bildiğimi söylüyorum. Evet, Nur Baba seni seviyor Nigâr! Bir gün halanla beraber, sana bilmem nerede tesadüf etmiş. Peçen açıkmış, yüzünü görmüş. O günden beri dergâhta hep sen, hep senin ismin. Hattâ bir defa yalnızdık, o mest idi, yana yakıla bana açıldı. Senin ismini söylerken, vallahi yüzünün her bir kılı ayrı ayrı titriyordu. İşte o zaman söyledim; "Merak etmeyin, dedim. Bir gün olur, onu evlatlarınız arasında görmek saadetine erersiniz. Çünkü Nigâr Hanım nasib almak emelindedir." Söz bu söz oldu. Derhal Ziba Hanım'a haberler gitti, teşebbüs teşebbüs üstüne... Fakat hiçbiri kâr etmedi. Hattâ halan o zamandan sonra tekkeye uğramaz bile oldu. Her hali, her tavrı ile senin içimize girmene mümanaat [engel olma] ve muhalefet ediyordu. Ortada fol yok, yumurta yokken işte bu işler çıktı...

Tuhaf şey... Sizin bu şeyhiniz bana ne hakla musallat oluyor? Anlaşılan siz onu çok şımartmışsınız.

- Öyle deme, Nigâr. Vakıâ, içimizde onun yoluna hayatını

fedaya hazır birçok kişi var. Zaten mürşidler sevilmez olmaz. Hele Ülker Hanım isminde bir zavallı kadın vardı ki bir gece onun fena bir muamelesi üzerine kendini tekkenin penceresinden aşağıya attı. İntihar etmek istedi. Şimdi, iki ayağı kötürüm evinde oturuyor.

- Ne diyorsun Nasib? Bu herif için mi?

- Bu herif deyip de geçiverme! O bütün aşk, bütün ateştir. Bir kere gözlerine dikkatle baksan eridiğini hissedersin. Gönlü pek yükseklerdedir, fakat, sevince müthiş sever. Bilirsin ki, bu hususta, ben pek bitarafım. Hiçbir zaman onunla aramızda bir şey vuku bulmadı. Rauf'un derdi başımdan aşkın bile... İşte buna rağmen yine açıkça derim ki, eğer Nur Baba isterse...

- Nasib, olur şey değilsin!..

- A, doğru söylüyorum, kardeş! Benim içim ne ise, dışım da odur! Hiç riyadan, yalandan, gizli kapaklı işlerden hazzetmem. Halan gibi...

- Aman ondan bahsetme...

- Bilâkis, asıl ondan bahsedelim. Zira görüyorum ki henüz halanın ne mal olduğundan haberin yok. Öğren de, bâri bundan sonra ona göre hareket et! Dünyada bunun kadar hile ve yalanla yaşıyan bir kadın görmedim. O yalan için yalan söyler, hile için hile yapar. Dikkat et, her şeyi bir gösteriştir. O hep gösteriş için yaşar, gösteriş için sever. Ağlaması, gülmesi, her şeyi bir gösteriştir. Bugün, seni buraya çağırışı. Baba ile bir odada yalnız bırakışı... bütün bunlar, herkese karşı muhakkar [aşağılanmış] yüksek ve civanmert görünmek için... Bugün, bu işler arasında bana da ayrıca yapacağını yaptı. Güya Rauf bu akşam burada bulunacaktı, beni çağırırken öyle dedi; şimdi "Haber gönderdim de gelmedi" diyor. Vallahi yalan! Ne haber gönderen; ne de gelmem diyen var. Bunu mahsus beni muazzep etmek [eziyet çektirmek] için böyle yaptı. Bilir ki kocamdan uzak geçirdi-

ğim zamanları Rauf'a hasretmek benim için şiddetli bir ihtiyaçtır. Allah iyilik versin, bir fena huyu daha vardır; ister ki bütün dünya hep kendisi, hep Ziba Hanımefendi ile meşgul olsun... O da mümkün mü ya! Yüzü bir çürük şeftaliye dönmüş... Bunu kendi de hissetmiyor değil... Onun içindir ki, daima gençlere karşı cehennemî bir kin ve hasetle yanar... Hele seni, Nigâr; hele seni hiç çekemiyor.

- Ben ona ne yaptım ki... Yüzünü gördüğüm bile yok...

- Allah saklasın, ya yapsan, ya görsen kimbilir, daha neler olacaktı. Senin hakkında Baba'ya söylediği sözlerin yalnız kendi kulağımla işittiğim kısımlarını toplasam bin sahifelik bir iftira kitabı teşkil eder. Gûya senin kadar eteği düşük, miskin bir kadın daha görülmemişmiş; güzel imişsin! Genç imişsin amma, neye yararmış, böyle lâtif bir kap içinde buz gibi bir kalb taşıdıktan sonra... Kocan bile senin bu soğuk tabiatinden bıkmış da fersah, fersah uzaklara kaçmış... Dahası var: Gûya akrabadan Macid isminde bir genci senelerden beri elde etmeğe çalışırmışsın da bir türlü muvaffak olamazmışsın. Hatta o genç için birçok paralar da sarfetmişsin, yanından bir dakika ayırmazmışsın, öyle ki çocuk senin elinden dad* ile feryad ediyormuş...

- Tuhaf şey, bunda bir tezat var. Madem ki kalbim buz gibi imiş, nasıl olmuş da Macid'i bu kadar hararetle sevebilmişim?

- Nur Baba onun için, bütün bunlara bıyık altından gülüyor ya!. Ah, senin yerinde olsam Nigâr!..

Akşamın akıcı pembeliği, yerini mehtabın beyaz ve donuk ziyasına terketmişti. Tâ uzakta deniz, sihirli bir büyük ayna gibi parlak ve rakitti [durgundu]. Bahçe sessizdi. Birdenbire, güç ahenkli fakat mahzun bir seda, iki genç kadını saran sessiz geceyi bir deniz gibi dalgalar ve titremeler için-

---

(*) Feryad anlamında, dad-ü feryad biçiminde kullanılır.

de bıraktı. Bu; sanki ölen günün musikisi haline girmiş bir feryadı idi. Nasib Hanım yavaşça:

- Nur Baba şarkı söylüyor... dedi.

Muhibbeler indinde Nur Baba'nın sesi de gözleri kadar mukavemet edilmez telâkki olunur. Nitekim Nigâr Hanım gibi tabiî unsurların sayhalarını [bağırmalarını, çığırmalarını] velvelelerini, bazan bir ormanın uğultusunu, bazan bir dalganın iniltisini, bazan da bir suyun hafif coşuşlarını andıran kuvvetli, garip ve tesirli bir sesti. Derinden derine uzun uzun dinlediler. Nur Baba haykırıyordu:

Kaçma mecburundan ey ahu-yı vahşi ülfet et
Gayri bu gibi bigânelikten geç, vefayı âdet et
Bezme gel sermest-i hicrin neş'eyab-ı vuslat et
Şarkı söyle, raksa çık, sakilik eyle, sohbet et

Ses durduktan sonra, iki kadın bir müddet daha valihane [şaşkınca] dinler gibi kaldılar. Nasib Hanım şuh ve çapkın bir kahkaha ile güldü, muhibbesine:

- İşittin mi? Bu hep sana; dedi. Ne kadar yalvarırlar da ağzını açıp bir tek mısra okumağa tenezzül etmez.. Hey gidi bağrı yanık âşık, hey!

Nigâr Hanım, muhibbesinin bu sözüne cevap verdi:

- Gözlerini bilmem amma, sesi yaman... dedi.

Şimdi, udî Niyazi'nin sabahiden bir taksimi işitiliyordu.

İkisi birden ayağa kalktılar ve yavaş yavaş köşke doğru yürüdüler.

Nigâr Hanım musiki ile dolmuştu; yürürken âdeta raksederdi gibiydi. Deminki başağrısından ve o fena ürpermelerden vücudunda eser kalmamıştı; öyle ki taraçadakilerin önüne çıktığı zaman âdeta Nasib Hanım kadar neşeli idi.

Bu neşe ona nereden geliyordu? Bu son üç dört saatlik elemli hayatında değişen bir şey yoktu. O, hâlâ yabancı ve tasalluk eden [sataşan, saldıran] bir adamla boş bir odada

yalnız bırakılan, ismi bir alay sarhoşun ağzında gezen, âdi birtakım dedikoduların halli için bir ihtiyar aşiftenin evine gelmiş müdafaasız, kimsesiz bir kadın olmakta berdevamdı. Nigâr Hanım, taraçadaki hasır koltuğa oturur oturmaz, kendini bir ân için yine bu düşüncelere ve bu tesirlere bıraktı. Musiki susmuştu. Nur Baba ile Ziba Hanım kinayeli, serbest ve açık sözlerle herkesi meşgul edecek bir tarzda konuşuyorlardı. Celile Bacı arada bir söze karışmak istiyordu. Necati Bey mütemadiyen gülüyordu. Udî Niyazi gözleri süzülmüş, önündeki mezelere dalmıştı. Nasib Hanım gözünün ucu ile Ziba Hanımefendi'yi işaret etti ve gizlice dedi ki:

- Ayol, ne dersin? Kadın avını yeniden elde etmişe benziyor.

Nigâr Hanım'ı hiç gözden kaçırmayan halası iki genç kadın arasında kendine dair bir bahis geçtiğini sezdi ve yarı sarhoş bir hande [gülümseme] ile:

- Nigâr; dedi, doğrusu bugün beni çok meyus ettin, erenler senin kabili irşad olmadığını söylüyor.

Genç kadın bu sözlerin mânasını anlıyamamış gibi taaccüble [şaşkınlıkla], halasının yüzüne baktı; fakat, Nur Baba derhal samimî bir hiddet içinde:

- Halanız yalan söylüyor; sözüne zaten itimat etmiyeceğinizi bildiğim için tasrih [belirtme] ve izaha girişmiyorum, dedi ve yana çevrilen öfkeli gözlerini şedid bir tevbih [şiddetli bir azarlama] mânasile Ziba Hanımefendi'ye dikti

Nur Baba'nın bu hareketi Nigâr Hanım'ın hoşuna gitmişti; ona karşı kendini kalben biraz minnettar bile hissetti ve dudaklarının daimî tebessümle parlıyan yüzünü genç mürşide çevirdi. Mehtabın aksi bu yüze tatlı bir donukluk vermişti. Nur Baba ona, hayran, bakakaldı.

Kendini çok defa bu gibi bakışlar ve deminki sözler gibi hâdiselerle şirazesinden çıkan meclise nizam vermekle mükellef addeden Celile Bacı, bu sırada mütemadiyen:

- Aman bir nefes okuyalım, diyordu. Aman bir nefes... Hem kendimize geliriz, hem Nigâr Hanım işitmiş olur.

Buna rağmen ortalığı epeyce bir müddet yarı küskün, yarı hırıltılı ve yarı mânalı bir sükût kapladı. Neden sonra Nur Baba okumağa başladı. Hep birden ona peyrev oldular [uydular]. Seslerde garip bir coşkunluk vardı. Nigâr Hanım dikkatle dinledi; bu dinî, tasavvufî ve aynı zamanda garamî ve rübabî [lirik ve çalgılı] bir ilâhi idi. Genç kadın şimdiye kadar hiç bu kadar şaikane [istek dolu] bir ibadet sesi duymamıştı; öyle ki, onlar sustukları zaman faslın tekrarını rica etti. Daha büyük bir şevkle tekrar okudular. Bunun üzerine Nur Baba da Nigâr Hanım'dan iki şey rica etti: Biri, kendi elile ona bir kadeh dem vermek; diğeri onun elinden bir damla dem içmek...

Genç kadın perişan sakallı şeyhin bu yalvarışına şuh bir tebessümle cevap verdi. Ziba Hanımefendi çığrından çıkmış bir kahkaha ile gülerek, Nur Baba'ya:

Nihayet irşada muvaffak oldunuz; ne kadar olsa benim kanımdan, benim kanımdan... diye bağırdı.

Nigâr Hanım, vakıâ gece erken yattı; fakat sabaha kadar uyuyamadı; taraçadakilerin sesleri, köşkün üst katındaki odasına kadar çıkıyordu; bu sesler kesildikten sonra da uzun bir müddet penceresine dayandı, ufkun bir kenarında, kanlı bir baş gibi yavaş yavaş denize doğru yuvarlanan ayı seyretti ve bir ishakın* kesik, muttarit [düzenli, tekdüze] hıçkırıklarını dinledi. Seher kokulu ve serindi.

(*) Serçegillerden geceleri öten bir kuş.

V

HACI BEKTAŞ ÇIRAĞI ETRAFINDA İKİ BEYAZ PERVANE

Bugün nedir, Macid?

- Bugün mü? Ben de pek iyi bilmiyorum: Cuma zannederim. Günler o kadar birbirine benziyor ki, insan onlara ayrı ayrı isimler vermek lüzumunu hissetmiyor.

- Aylar da... Seneler de öyle Macid...

- Benim için öyle... Fakat senin için bilmem öyle midir? Geçen sene kocan Madrid'e gitti. İki sene evvel dünyaya bir çocuğun geldi. Beş sene evvel yine bir çocuğun olmuştu. Ondan evvel de nişanlandın, nikâhlandın, evlendin...

- Oh... Bunlar öyle vakalar ki ne vakit oldular, nasıl oldular, şimdi farkında bile değilim.

- Demek ki çok dalgın yaşadın; gözlerin bağlı, kulakların tıkalı geçip gittin.

- Hayır, Macid. Gördüm ve işittim. Fakat doğrusu ne gördüğümü, ne işittiğimi dikkate şayan buldum... Hepsini unuttum...

Öyle deme, Nigâr Abla! Ben bilirim; senin ruhun tıpkı başını kanadının altına sokmuş bir kuş gibidir. Harice karşı o kadar örtülü, o kadar saklı durursun ve hayat namına yal-

nız kendi kalbinin vuruşlarını dinlersin. Biraz açılsan biraz kımıldasan, biraz uçsan...

Sus, sus, Macid! Bilmiyorsun, yaşamak çok güç, tehlikeli bir sanat. Bu âdeta canbazlık gibi bir şey... Yüksekten bakmayı, terazi kullanmayı, ince bir tel üstünde yürümeyi, düşmekten korkmamayı öğrenmek; hülâsa birçok mahareteye, birçok da cesarete sahip olmak lâzım.

- Adeta tecrübe etmiş gibi söylüyorsun, Nigâr Abla!

Tecrübe mi? Evet, bu o kadar güç bir şey değil. Sadece yaşıyanları yakından görmek kâfi. Ben, hattâ bu kadarla da kalmadım; türlü ihtirasların, renk renk çırağlar gibi yandığı bir muhitin havasını teneffüs ettim. Bu hava acı ve başdöndürücü bir kokuyla meşbuydu [doluydu]. Doğrusu odamın yarım karanlığını o sisli aydınlığa tercih ederim.

- Sen beyaz ve korkak bir pervanesin, Nigâr Abla!

- Sen de öyle değil misin, Macid?

- Ben mi? Bilsen, ben ne çok ve ne derin yaşadım... Vakıâ sesimi kimse işitmedi; garip bir gölge gibiyim. Fakat bir milletin tarihi kadar vakalarla doluyum... Derunî hayatımı bir gören olsa, orada ne felâketler, ne saadetler, ne maceralar bulmazdı. Ben korkak ve mâsum değilim, Nigâr Abla, fakat yorgun ve bezginim...

- Hiç sevdin mi Macid?

Esmer başlı genç adam, küskün gözlerle ufka baktı. Karşı tepelerin arkasında, gün sapsarı kesilmişti; hava uyumuş gibiydi. Macid gözlerini koya indirdi. Oraya gölgeler ve renkler doluyordu. Arkasında eşya yüklü ağır bir duba çeken beyaz bir romorkör geçti. Burnu bir sandal dönüyordu. Nigâr Hanım'ın muhibbi bir müddet de yalının geniş damına baktı; sonra başını ağır ağır genç kadına çevirerek şöyle sordu:

- O türlü türlü ihtirasların renk renk çırağlar gibi yandığı muhit neresidir? Anlayabilir miyim, Nigâr Abla?

Nigâr Hanım güldü:

- Ziba Hala'nın muhiti; dedi.

Ziba Hala'nın muhiti o kadar canlı ve hususî bir âlem midir?

Evet Macid, pek canlı ve pek hususî bir âlem. Vakıa bu herkesin bildiği bir sürü hayat unsurlarından mürekkep... Muhabbet gibi, kin ve haset gibi, musiki, içki, mehtapta terennüm gibi şeyler bu âlemin esaslarını teşkil ediyor. Fakat o ne hudutsuz muhabbet! O ne derin kin ve haset! O ne çok musiki, ne çok içki, ne çok terennüm, Macid! Bu âlemde her şeyin sonuna kadar gidiliyor. Musiki sabaha kadar devam ediyor, içki son damlasına kadar içiliyor, muhabbet ekseriya yıllarca sürüyor. Hülâsa; bu öyle bir sofra ki, insan onun başından ağız ağıza dolu ve taşkın kalkıyor; en tatlısından, en acısına kadar manevî gıdaların her türlüsünü tadıyor.

- Asyaî [Asyalı] bir emirin kasrında gibi...

İnsan kendini -vakıa muvakkat [geçici] bir zaman için- Asyaî bir emîr kadar her şeye kadir, her şeyi devirmeğe, ezmeğe, kırmağa kadir sanıyor. Baştan başa azim, kuvvet ve ihtiras kesiliyor; o mertebe cuşu hurûş [coşup taşma] içinde kalıyor.

- Ellilik bir kadının muhitinde bu kadar zengin bir hayat menbaı bulunsun! Tuhaf şey... sen âdeta yeni bir ilâhın mabedinden bahseden genç bir mürşideye benziyorsun; sesinde heyecan, gözlerinde ateş var. Senin yolun muhakkak bir başka yere uğradı Nigâr Abla!

- Bu yer bir Bektaşi tekkesinden başka bir yer değil, Macid...

Macid, şaşkın gözlerle muhibbesinin yüzüne baktı; onu şu ana kadar her türlü mezhebi [mezheple ilgili] hurafelerden âzade tanıyordu.

Vakıa bir Bektaşi tekkesinin ne demek olduğunu bilmez değildi. Bundan birkaç sene evvel İslâm felsefesi merakına

düştüğü zamanlar yaşlı ve âlim dostlarından birisi ona tasavvufa dair bir hayli malûmat vermiş ve dolayısile bu tarikatın erkân ve âdabından bahseylemişti. Fakat, Macid, fikrî maceralarının en kısa süreni olan İslâm felsefesi merakından pek çabuk vaz geçtiği için o âlim dostunun bu hususta ki malûmatından lâzım geldiği kadar istifade edememiş, gerek tasavvufa ve gerek bu tarikate dair düz ve karışık birkaç fikirle iktifa eylemişti. Meselâ tasavvuf onun için bir nevi "mistisizm" idi ve Bektaşilik iptidaî, kabataslak bir "panteizm"den ibaretti; bu mezhebe giren dervişlere gelince: Macid, bunları kendilerine göre rind, lâkayt ve biraz da reybî ve kelbî* olarak tanıyordu. Filvaki, onca Bektaşi dervişleri umumiyetle İslâmiyet'ten geçmiş ve safiyetini kaybetmiş birer "Diyojen"den başka bir şey değildiler. İşte bunun içindir ki, genç adam, muhibbesi Nigâr Hanım gibi ince ve mutena bir kadının böyle bir Diyojenler meclisinde coşmuş ve heyecana benzer hislerle sarsılmış olmasına bir mâna veremedi. Düşündükçe hayreti arttı ve dedi ki:

- Bir Bektaşi tekkesi mi? Neler diyorsun, Nigâr Abla?

Genç muhibbinin bu sadedilce hayreti Nigâr Hanım'ın hoşuna gitti. Bu ana kadar her şeyi, fakat daima nazarî, daima bir kitaptan gibi hep ondan öğrenmişti. Şimdi karşılıklı olarak ona verecek birçok malûmata sahip bulunmaktan âdeta çocukça bir sevinç duyuyordu. Heyecandan titriyen bir sesle ona evvelâ bu son bir haftalık -çünkü halasına davetli olduğu gecenin haftasında tuhaf bir cereyana kapılarak zahir olduğu halde tekkeye de gitmişti- macerasını hikâye etti. Sonra yavaş yavaş tafsilâta girişti. Nasib Hanım'la Rauf Bey'den, Nur Baba ile Ziba Hanım'dan bahsetti. Bunların nasıl pervasızca sevişliklerini anlattı. Meyi, sofrayı, mehtapta tereennümleri, mürşidin bakışlarını, sesini söyledi.

(*) İki ayrı felsefe okuluna bağlı olanlar için kullanılır, kuşkucu ve kinik (cynique).

Macid, genç muhibbesinin sözlerini şimdiye kadar işitmediği ve bilmediği bir açıklıkla mücehhez [donanmış, donatılmış] buluyordu. Bir zaman oldu ki, ona âdeta Pierre Loti'den bir sahife okuyor gibi geldi. Şarkı Şark hayatını, Şark manzaralarını bütün meslektaşları gibi ancak Frenk edebiyatının yapma âyinlerinde görüp sevmeğe alıştığı için işittiği hikâyenin birçok yerlerini sanatkârane ve tatlı bir tecessüsle dinledi ve kendi kendine tekrar tekrar: "Théophile Goutier bunu görmeliydi, Loti bunu işitmeliydi. Ne âlem! Ne âlem!" diye söylendi. Fakat hikâyenin sonuna doğru genç muhibbesinin sözleri ne vakit ki kâmilen Nur Baba'nın sesine münhasır kaldı, o zaman esmer başlı genç, alnının elemli bir endişe ile buruştuğunu hissetti. Çünkü o da bütün sessizce sevenler gibi kıskançlığında müfrit ve mantıksızdı:

- Nigâr Abla, dedi; ne olur, bütün bunları bir kere ben de görsem... Bizim hayatımızda doğrusu bu kadar tetkik ve müşahedeye şayan köşe ve bucaklar olduğunu bilmiyordum. Bu bir içtimaiyat mütehassısına veya içtimaî bir romana mükemmel bir zemin olabilir, o kadar tipik bir âlem...

Nigâr Hanım hafifçe tebessüm etti:

- Öyle amma, insan orada kabil değil temaşa mevkiinde kalamıyor, her nasılsa, bilmiyerek, istemiyerek oyuna karışıyor; dedi.

Bunun üzerine, genç adam az çok hiddetli bir sesle şöyle cevap verdi:

Bu, insanına göre değişir; dedi. Bazı kimseler vardır ki, esasen kuvvetli ve hususî bir şahsiyetten mahrum bulundukları için herhangi bir muhitin havasında eriyip mahvolurlar, bazıları ise...

Cümlesini bitirmeğe lüzum görmedi ve gülerek dedi ki:

- Ne hacet, bir kere tecrübe edelim, Nigâr Abla!

Genç kadın, Macid'in bu teklifini, içinden imkânsız olarak telâkki etti; kendisinin bile tekrar oralara avdeti ihtima-

lı ona uzak ve tehlikeli görünüyordu. Halasında geçirdiği o tuhaf gece ile ondan birkaç gün sonraki tekke âlemi onun için âdeta bir başkasının macerası kadar yabancı ve hayalî bir vaka idi. Mamafih Nigâr Hanım'ı hayatının bu iki vakasından bu kadar uzaklaştıran şeyler henüz ne uzun bir zaman, ne de büyük mesafe idi. Çünkü bu ancak üç dört gün evvele aitti ve o geceden beri hiçbir gün geçmemişti ki, o vakayı hatırlatan simalardan birile karşı karşıya gelmemiş olsun. Meselâ: Nasib Hanım hemen her saat yalıda gibiydi; ona fasılasız, Ziba Hanımefendi'yi çekiştiriyor, Nur Baba'dan ve Rauf Bey'den bahsediyor ve ikide bir muhibbesini resmen kendi âlemine çekmeğe çabalıyordu. Hattâ iki gün evvel Celile Bacı bile onu ziyarete gelmiş ve Nur Baba'dan kendisine selâm getirmişti. Nigâr Hanım, dün de tekkenin her zaman için onun, velev zahir sıfatile olsun, vuku bulacak ziyaretlerine muhtaç olduğu haberini almıştı. Hülâsa, denilebilir ki, genç kadın Ziba Hanım'la tekke müsamerelerini bir hafta fasılasız yaşıyor ve bu yeni ve acayip âlem görünmez bir örümcek gibi onu her gün sessizce biraz daha kendi ağı içine alıyor, her gün biraz daha kendine bağlayıp duruyordu. O halde, genç kadını her şeye rağmen hâlâ bu âleme, pervasız ve âşina gözlerle bakmaktan meneden his acaba nasıl esrarla karışık kalbi bir sebep idi? Bunu kendisi de pek iyi tayin edemiyordu. Yalnız beş on gündür benliğinin, sanki iki zıt cazibe kuvveti ortasında kalmış gibi endişeli ve titrek bir tenbellik içinde çırpındığını görüyordu.

Nigâr Hanım, ağır bir uykudan silkinir gibi kendini topladı ve genç muhibbine dedi ki:

- Kalkalım, artık Macid! Hava pek rutubetli. Zannederim, çocukları da içeriye almadılar.

Nur Baba dergâhının emekdar ve işgüzar aşçısı derviş Çinarî, bugün, şafaktan beri, iki dakikacık olsun, rahat yüzü görmedi: Tek başına üç kurban tığladı, bir araba dolusu zahireyi tekkenin bahçe kapısından tâ mutbağa kadar sırtında taşıdı, onları birer birer kilerin dolaplarına yerleştirdi, sonra ocağın başına geçti, tamam dört kazan yemek pişirdi ve akşama doğru da neşeli bir gayretle sofranın mezelerini tertibe ve hazırlamaya koyuldu. Bir gün içinde bu kadar işin üstünden gelmek, cidden haydârane bir mecale* bağlıdır. Fakat asıl tuhafı şudur ki, derviş Çinarî hiç yorgunluk âsârı [belirtisi] göstermez, asla şikâyet etmez, bilâkis işi arttıkça gayret ve sevinci artar, bir yük taşırken nefes söyler, ocağın başında gazel okur. Mutbağı, bahusus [özellikle] böyle işin baştan aştığı günlerde âhenkle dolar.

Yanına aslâ muavin kabul etmez; vazifesini pek kıskanır; böyle olmasa tabiîdir ki dergâhta kendisine yardım edecek kimseler bulunurdu. Zira Nur Baba dergâhına sığınmış kaç

(*) Arslancasına bir güce.

tane yersiz yurtsuz bacılar muhibbeler vardır ki, sabahtan akşama kadar işsizlikten, iç sıkıntısından fasılasız dem içerler ve uyku uyurlar. Bunların ekserisi, filvaki, daima tekkede bulunmaz, fakat, *Âyin-i Cem* günlerinde muhakkak tâ sabahtan isbatı vücut eder. İnsanlara karşı pek çekingen ve pek az sevgi gösteren derviş Çinarî hasseten bu gibileri hiç çekemezdi. Zira onun için dergâha hizmeti dokunmayanlar insandan sayılmaz ve dergâha hizmet ancak paraca kabildir. Bedenen vuku bulacak hizmetler, ona göre hiç yok hükmündedir, çünkü o da meşhur bir Bektaşi fıkrasındaki derviş gibi altına "yuvarlak olmasaydı Allah!" diyeceklerden biridir! Hem onun için altının Cenab-ı Hakk'a iki cihetten benzerliği vardır: Biri elle tutulmaz, gözle görülmez oluşu, ikincisi de füsun [büyü] ve kudretini her şeyde belli edişi...

Tâ on sekiz yaşından beri, -işte nerede ise kırk beş senedir- kulağında *mücerred*lere [hiç evlenmemişlere] mahsus iri halkalı bekâret küpesini taşımaktan bir ân hâli [geri] kalmıyan bu adam, ömründe ne baba muhabbeti, ne evlât şefkati, ne de kadın aşkı tanıdı; bütün gençliği sarhoş ve kayıtsız bir behimiyyet [hayvanlık hali] içinde geçti. Gerçi kendisi, çok şey görüp çok şey işittiğine kanidir ve arasıra herkesi de buna inandırmağa çabalar. Derviş Çinarî belki pek çok yer dolaştı, belki Efendisi merhum Afif Baba ile Hint ve Çin'e kadar gitti. Her tekkede biraz hizmet etti; fakat ömründe bir kerecik olsun ayılmadı ki etrafını görmüş ve işitmiş olabilsin. Çünkü onun dem şişesinden ayrıldığı zamanlar ancak uyku saatleridir; bu şiddetli alışma yüzünden derviş Çinarî senelerce uyanmıyan bir uyku hastası haline girmişti. Her hareketi bitmez tükenmez bir rüyanın saiklerinden doğmuş gibiydi. Hayatında açık kalblilik ve doğrulukla yaptığı şeyler yalnız tekkenin onda hayvanî birer alışkanlık halini almış ağır işlerinden ibarettir. Onun içindir ki, bugün, bütün mânasile yaşadığını hissediyor ve faaliyetine bir

türlü nihayet veremiyordu. Zaten iş de başından aşkındı, çünkü, bu akşam dergâhta emsali görülmemiş bir Âyin-i Cem vardı; bu akşam Şerif Paşa'nın haremi ve Ziba Hanımefendi'nin biraderzadesi Nigâr Hanım, nasip alacaktı.

Nur Baba'nın bin endişe, bin dert, bin zahmet içinde aylarca beklediği bugün, nihayet bütün haşmeti ve bütün debdebesile yaklaştı. Genç mürşid hayatında bu kadar mühim bir gün hatırlamıyor; o, bu akşam kendi dergâhında yalnız güzellikte ve zenginlikte yekta [biricik] bir kadının şerefine bir şehri-âyin [şenlik] hazırlamakla kalmıyor, aynı zamanda kendi kudretinin bu nadir ve güzide [seçkin] muzafferiyeti namına da şenlikler yapıyordu. Vakıa bu muvaffakiyet doğrudan doğruya onun kudretinin eseri değildi; beyaz ve korkak bir pervane olan Nigâr Hanım'ı, yalnız onun nuru değildi ki, bu akşam bu cuşişli [coşkun] aşk mahfeline [tekkesine] çekiyor. Hayır, Nigâr Hanım'ı buraya çeken kuvvetler büsbütün başka, yüzlerce kuvvetlerdir. O kadar ki genç kadın bile kendini iten sebepleri tefrikten [ayırdetmekten] âcizdi. Vakıa kendi üzerinde tesir icra eden kuvvetlerden birinin Nasib Hanım olduğunu pek iyi biliyordu. Bu kadın, tâ geçen yazdan beri sevimli ve muzır bir şeytan gibi onu teşvik etmek ve kandırmaktan bir ân hali kalmamıştı. Son zamanlarda muhibbelerden birçoğu da ona bu hususta yardıma geldi. Öyle ki, Kanlıca'daki yalı âdeta bu acayip kimselerin ikinci bir içtima yeri şekline girdi ve Nigâr Hanım günün birinde eski dostlarının birer birer etrafından çekilip tek başına bunların içinde kaldığını hissetti. Tabiati munis, kalbi vücudu gibi nermin [yumuşak] olduğu için mahremiyetinin maruz kaldığı bu istilâyı mukadder ve dayanılması imkânsız buldu ve kendini herhangi bir cereyana bırakıverdi. Bereket versin ki hayatının bu anî değişikliğine yabancı kalmıyan annesile onu sessizce kıskanan muhibbi genç Macid, yalının havasını büsbütün fesada

uğramaktan ve gitgide boğucu bir şekil almaktan hiç olmazsa bir müddet için menetmeği kendilerine bir vazife bildiler. Aksi takdirde Nigâr Hanım'ın salonu bir sene zarfında âdeta Ziba Hanımefendi'nin Çamlıca'daki sofalarına ve taraçalarına dönecekti; o kadar altüst olacaktı.

Bundan da anlaşılıyor ki, Nigâr Hanım, esasen bir seneden beri farkında olmaksızın böyle bir gün için hazırlanmış bulunuyordu. Çoktan rakının kokusuna alışmış ve piyanosunda nefesler çalmağa başlamıştı. Nur Baba'dan kendisine selâm geldikçe bilmukabele "Erenlere aşk ve niyaz ederim, tâbirini kullanmakta yeni bir lisan öğrenmişlere mahsus bir zevk buluyordu. Yavaş yavaş tarikat erkânının icap ettiği vaziyetleri ve tavırları taklit de onun için ayrı bir eğlence oldu; teşekkür makamında sağ elini kalbi üzerine koyup öne doğru eğilişleri, bir kapıdan girerken eşiğe basmadan geçişleri; rakı kadehlerini alış verişlerdeki hususiyetleri öğrendikçe, içinden âdeta çocukça bir sevinç duyuyordu.

Bununla beraber, iddia olunamaz ki haddi zatında ağır başlı ve iradesiz bir kadın olan Nigâr Hanım, bembeyaz kundaklar içinde, yeni doğmuş bir çocuk sükûnetile uyuyan hayatını kendi tâbiri üzere bin türlü ihtirasın, bin türlü çırağ gibi yandığı bu muhitin isli ve bulanık oyunlarına bırakıvermek cesaretini yalnız bu gibi havai saiklerin [yaradılışıyla ilgili nedenlerin] tesiri altında bulabilmiş olsun; hayır, bugün Nigâr Hanım'ı kanatları kesilmiş bir güvercin teslimiyetile Nur Baba'nın dolaşık tüylü, kızıl postu üstüne düşüren şey bunların hiçbiri değildir. Bu güvercin oraya kör bir kaza kurşununun darbesile tâ kalbinden yaralı olarak düştü. Bu kaza kurşunu da Ziba Hanımefendi'nin son zamanlarda bin türlü tehlikeye maruz kalan saadetini müdafaa için daima elinde tuttuğu ve ümitsizce bir telâş ile öteye beriye salladığı tehlikeli bir silâhtan çıktı. Vakıâ bu silâh aynı zamanda onu da yaralamış oldu; bütün bu tedbirleri birer birer kendi aleyhi-

ne çevrildi; Nigâr Hanım'ı, Nur Baba dergâhından ne kadar uzaklaştırmak istediyse o kadar yaklaştırdı. O, zaten geçen yaz, köşkünün geniş taraçasında Nigâr Hanım'a: "Sen kabili irşad değilmişsin" hitabında bulunmak ile bilmiyerek ilk hatayı işlemiş ve genç kadını kendi ellerile böyle bir akıbete itmiş oluyordu. Bundan sonraki bütün hareketleri de bu ilk hatayı tekrardan başka bir şeye yaramadı. Gerçi, biçare Ziba Hanımefendi herhangi bir kadının, kadınlık gururile oynamanın ne tehlikeli bir şey olduğunu düşünemiyecek kadar kendinden geçmiş bulunuyordu. Ancak bugünün tekerrürü [tekrarlanması] üzerinedir ki her kadının, hattâ genç yeğeni Nigâr Hanım gibi donuk ve iradesiz kadınların bile senelerce kendi göğsünde bir yılan gibi kımıldanan, burkulan o ateşli inat ve kıskançlık damarlarile mücehhez bulunduklarını anladı. Nigâr Hanım'da ihtimal şimdiye kadar uyuşmuş bir halde kalan böyle bir damara bastığını sezerek buna karşı yegâne çarenin yine soğuk bir kayıtsızlıktan başka bir şey olmıyacağını düşündü. Onun içindir ki son günlerde Nigâr Hanım'ın önünde, yani *rehber* mevkiinde görünen kimselerin birincisi yine Ziba Hanımefendi oldu.

Nitekim öğleden beri, tekkenin cihannümasında [taraçasında] elinde dürbünü, çocukça bir telâş ile yolu gözetliyen Nur Baba, akşama doğru Nigâr Hanım'ı ancak halasının pembe perdeli uzun arabasından inerken gördü. Sevinçle karışık bir hayretle merdiven başına koşarak, aşağıdaki sofada mihmanlara [konuklara] yatak takımları çıkarmakla meşgul Bacı'ya seslendi:

- Celile, Celile! Ziba da geliyor. İkisi beraber geliyorlar.

Halbuki, araba bahçe kapısının önüne yaklaşınca gelenlerin yalnız iki Hanımdan ibaret olmayıp Ziba Hala'sının kalfasile beraber dört kişi olduğu anlaşıldı; bu dört kişiden biri, uzunca boylu genç bir erkekti. Nur Baba, merdivenleri dörder dörder atlıyarak cihannümadan indi. Sırtına pembe renkli

ince bir cübbe geçirip bir rüzgâr gibi sofanın balkonuna çıktı ve oynak bir misafirperverlik ile gelenlere mendil sallamağa başladı. Fakat kadınların refakatindeki uzun boylu genci görür görmez birden neşesi bulanır gibi oldu ve yandaki pencereden beyaz başını müterediddit, dışarıya uzatan Celile Bacı'ya:

Hay kaltaklar hay; gördün mü? Nihayet, o oğlanı da peşlerine takmışlar! dedi.

Celile Bacı, yumuşaklığında bir istihza kokusu gizlenen bir sesle, yavaşça:

- Onların ne günahı var? diye cevap verdi, siz müsaade etmediniz mi erenler?

Nur Baba, hâlâ - fakat isteksiz bir tavırla- mendilini sallamakta devam ederek:

Bilir miyim ben? Doğrusu şaka zannetmiştim; dedi ve dişlerini sıkıp:

- Bu hep Ziba'nın işi. Benden alacağı olsun! sözlerini ilâve etti.

Gerçi en çok Ziba Hanımefendi idi ki, Macid'in her ne olursa olsun Nigâr Hanım'a *musahip* [arkadaş] olması imkânını hazırladı. O, günün birinde Nur Baba'ya yarı ciddî, yarı şakacı bir tavırla demişti ki:

Nigâr gelir. Fakat onun canlı bir gölgesi var, o da beraber olmak şartile; razı mısınız?

Nur Baba düşünmiyerek buna razı gibi görünmüştü. İşte Ziba Hanımefendi bunun üzerinedir ki onu böyle bir emrivâki karşısında bulundurdu. Mamafi bu hal, Nur Baba'nın Nigâr Hanım'la beraber Macid Bey'i de umulduğundan ziyade bir gönül alıcılık ile tâ merdivenin başından kabul etmesine mâni olmadı. O kadar ki, bahçe kapısından beri kendini çevirmiş olan eşya ve eşhas arasında benliğinin hususiyetlerini kaybedecek kadar garip ve perişan kalan Macid bile genç şeyhin hareketli ve samimî tavırları önünde âdeta avutucu bir huzur hissetti.

VII
NUR BABA DERGÂHINDA
MİSLİ GÖRÜLMEMİŞ BİR CEM ÂYİNİ (2)

Macid'in hâtıra defterinden:

Ziba Hala, nihayet beni de kendi garib âlemlerine çekti; sözde geçen akşamdan beri ben de Bektaşi'yim. Bu, vakıâ, biraz benim arzum, fakat birçok da Ziba Hala'nın teşvikile vuku buldu. Nigâr, hiç sesini çıkarmamakla beraber, bilmem neden, sonuna kadar daima bu gülünç maceraya muhalif bir vaziyette kaldı.

Zaten, doğrusu, biraz da onun bu halidir ki, benim merak ve tecessüsümü arttırdı. Aksi takdirde Bektaşilik benim için de bir sır mahiyetinde kalacaktı. Gerçi, şu dakikada bunun bir sır halinde kalıp kalmamasında ne büyük bir mahzur, ne de büyük bir faide buluyorum; fakat dün hiç böyle düşünmüyordum. Bütün günümü çok zamandan beri hissetmediğim bir telâş ve endişe içinde geçirdim. Hele akşam üstü, Ziba Hala'nın arabası bizi dergâh denilen yere doğru götürürken âdeta ne etrafımı, ne Nigâr'ın sevgili çehresini görmiyecek kadar düşünceli ve dalgındım. İkide bir Ziba Hala'ya: 'Rica ederim; söyleyin bana,' diyordum; 'ne göreceğim, ne olacağım?' Diz çökmek, yer öpmek, bir şeyhin önünde saatlerce eğilmek gibi o zamana kadar alışma-

dığım bir sürü hareketlerde bulunmağa mecbur kalacağımı biliyordum ve içimden buna çoktan razı oluyordum. Fakat, her nedense Bektaşi erkânında, hemen umumiyetle bütün Şark müttakilerine* has bu gibi tavır ve hareketlerden daha mânasız, daha gülünç, daha âdi ve daha zahmetli birçok mecburiyetlere katlanmak ihtimalini düşündükçe kararımdan dönmek derecelerine varıyor ve karşımda, Nigâr'ı temiz, zarif ve kibar kıyafetile mutena [özenli] ve taze gördükçe kalbim onun hesabına da ayrı endişelerle doluyordu. Ona, kaç defa: 'Bu yaptığımızın makul bir hareket olduğuna emin misin?' diye sordum. Anlamıyor gibi yüzüme baktı. O zaten kaç zamandır bu dalgınlığı kendine âdet etti. Berrak gözlerinin eski ifadesi silindi. Eskiden, pek eskiden değil, birkaç ay evvel, benim için beyaz bir ruha lekesiz bir ayna olan şeffaf çehresini müz'iç [rahatsız edici] bir muamma bulutu kapladı. O vakitten beri, doğrusu, bu kadının hiçbir hareketine mâna veremiyorum. Ezcümle [kısacası] bu akla gelmez maceraya atılış neden icap ediyor? Bektaşilik nerede, Nigâr nerede? Terbiyesi, zekâsı, iktisap ettiği malûmat, hayat tarzı, düşünüşü, giyinişi hep buna zıd değil mi? Acaba o da mı halasını senelerden beri pençesi içinde sıkan o genç dervişe şikâr [av] oldu? Buna da ihtimal veremiyorum. Beş senedir, işim gücüm hep bu kadını okumak, ezberlemek oldu, Nigâr rahatını seven, durgun ruhlu kadınlardan biridir. Vakıâ güzel olduğunu bilir; sevilmek hoşuna gider. Fakat sevmek! Bu aslâ onun işi değildir. Yegâne sevebileceği yine kendisidir. Onu kaç defa büyük bir ayna önünde, dalgın kendi endamını seyrederken gördüm.

Ziba Hala'nın sesi 'geldik' haberini verir vermez, bir uykudan kalkar gibi silkindim. Araba, duvarları yıkık ve yarısı bostan, yarısı bağ, bir kısını da mezarlık olan harap, ücra

(*) Sözlük anlamı, Allah'tan korkan. Burada Doğu dinlerine bağlı olanlar anlamında kullanılıyor.

bir bahçenin tahta kapısı önünde durdu. Bu kapıyı gerek destek, gerek tokmak makamına büyük bir taş parçası asılmış duruyordu.

Ziba Hala'nın beyaz eldivenli zarif eli bu kaba ve acayip kapıyı itti. O önde, Nigâr'la ben yanyana, Peyker kalfa daha geride, oldukça uzun ve dik bir yokuşu teşkil eden loş ve bakımsız bir yoldan ağır ağır çıkmağa başladık. Ağaçların üstünden, tâ dipte büyük, ahşap ve boyasız, eski bir köşkün ötesi berisi gözüküyor ve bu köşkün üst katında, tahta direkler üstüne dayalı bir balkondan pembeler giyinmiş bir adam bize mendil sallıyordu. Nigâr ve Ziba Hala mukabele ettiler... Böyle lâtifleri hiç sevmem; ne ayrılırken, ne buluşurken hissettiklerimi bu gibi işaretlerle izhar etmek âdetim değildir. Nigâr da eskiden buna benzer hareketlerden hiç hoşlanmazdı; o, şimdi, her şeye bilhassa bu girdiğimiz yere pek alışmış görünüyor; bu yerdekilerin hepsini de ayrı ayrı pek iyi tanıyor. Ezcümle biz yürürken bahçenin bilmem hangi köşesinden birdenbire önümüze çıkıveren yarı deli, kolları sıvalı, kulakları küpeli, bir acayip derviş ile âdeta şakalaşır gibi konuştu, biraz sonra bizi karşılamak için dergâhın kapısı önündeki taşlığa toplanmış irili, ufaklı, genç ve ihtiyar birçok kadınla Bektaşilere mahsus tavırla selâmlaştı ve merdiven başında duran, saçları beyaz, fakat, gözleri sürmeli bir hanımla -bu, şeyhin karısı imiş- âdeta bir ana kız gibi şefkatle öpüştüler, sarıştılar. Ben ise onun biraz arkasında, kazara bir başka dünyanın mahlûkatı arasına düşmüş gibi sözümü, bakışımı, yürüyüşümü, hareketlerimi şaşırmış sersem, perişan bir halde idim. Nigâr hiç olmazsa kendisinden çok aşağı kimseler içine girdiğini hissetmeli idi. Çünkü ilk nazarda ve o şaşkınlığım arasında görebildiğim sımaların hiç biri, bana -muhabbet şöyle dursun- emniyet bile vermedi. Yalnız bizi merdivenin üst başında karşılayan şeyhi, üstündeki pembe cübbeye, başındaki kulâha ve

karmakarışık sakalına rağmen oldukça cana yakın buldum. Bu genç dervişin her şeyi anlar gibi bakan, hassas ve tanıdık gözleri var. Beni samimiyet ve hararetle kabul etti, gıyaben tanıdığını söyledi ve geniş bir odaya aldı. Hanımlar soyunmak için diğer bir odaya gittiler. Bizim girdiğimiz oda, akşam güneşiyle dolu, beyaz döşeli ve çıplak idi; apaçık pencerelerinin her birinden bir başka manzara görünüyor; zaten odada karşılıklı iki erkân minderinden ve birkaç hasır sandalyadan başka göz doldurur bir eşya yok; yalnız şeyhin, erkân minderinin üstündeki kendine mahsus köşesi biraz daha itinalı. İpekli, irili ufaklı yastıklar ve üç kat ince sayvanlı şilte ile beslenmiş ve süslenmiş duruyor. Bunun yanı başında zevcesine mahsus bir yer daha var. Tekke sahiplerinin bu keyfi ve kendini beğenmişçe sınıf teşkilâtı pek tuhafıma gitti; fakat odanın içinde asıl tuhafıma giden şeyler, duvarlardaki levhalar ve resimlerdi. Bu resimleri muhakkak bir küçük çocuk çizmiş ve bir deli boyamış olacak; bazısı bir küre üzerinde bağdaş kurmuş çubuk içen bir dervişi; kimi dört başlı ejderler, sekiz ayaklı kaplanlar ve birtakım insan gözlü yırtıcı kuşlar ortasında düşünceye dalmış bir mutekifi,* diğer bir kısmı da muhakkak Hazreti Ali'nin muharebelerini gösteren bu resimler o kadar iptidaî ve acemi bir elden çıkmışa benziyorlar. Bu resimlerin arasında birçok da hatları karışık, mânaları basit levhalar, ezcümle bir sürü irili ufaklı 'Ya Ali'ler var; oda kapısının üstünde asılı duran büyükçe bir çerçeve de şu beyti ihtiva ediyor:

Gitti Mecnun hane-i dehri bana ısmarladı
Bir harap evdir kalur divaneden divaneye

Zannederim ki, Bektaşiler hayata bu çerçeve içinden bakıyorlar. Gözlerimin duvarlarda dolaştığını gören şeyh bana

(*) Bir köşeye çekilip kendini ibadete veren.

birer birer resimler hakkında tafsilât vermeğe kalkıştı. Ben, bilhassa, kendisinden o acayip mahlûkat sürüsü ortasında kalmış mutekifin kastettiği işareti sordum; bu sadece 'Kaygusuz Sultan'ın resmi imiş. Şeyh, bana ayrıca Hazreti Ali'nin 'Düldül'ü ve 'Zülfikar'ının resimlerini de gösterdi; o bütün bu oyuncaklara az çok ehemmiyet verir gibi görünüyor ve zannederim ki bu çizgiler ve renkler vasıtasiyle beni biraz sonra gireceğim tarikatin remizlerine [işaretlerine] ve sırlarına şimdiden irşada yelteniyordu. Bu adam hiç göründüğü gibi pişkin ve derin değil. Sözleri pek basit ve çocukça... Bununla beraber sevimli olmaktan bir ân hali kalmıyor. Bazı harekâtı pek lâûbali olduğu halde insan üzerinde yine fena bir tesir yapmıyor. Levhalar hakkındaki izahatını bitirdikten sonra yavaşça yerine oturdu; üç kat şilte üstünde bağdaş kurmakla diz çökmek arasında bir vaziyet aldı. Bu sırada Hanımlar da yanımıza geldiler: Ziba Hala, bugün, her vakitten daha süslü; kirpiklerinin sürmesi, saçlarının boyası âdeta göz alıyor; kıyafeti bir operet Primadonna'sınınki gibi parlak ve gösterişli... Nigâr ona nisbetle pek sade, fakat itinalı giyinmiş; yakası yarı açık, koyu fes rengi, ipekli bluzu tenine tatlı bir durgunluk veriyor; boynunda bir sıra mercanla birkaç siyah inci tanesinden dizili bir gerdanlık var; bu zevcinin ona İspanya'dan gönderdiği bir hediye olacak. Kimbilir, Eşref Paşa, Nigâr'ı burada görse ne kadar şaşardı. Odanın içi bir an evvel gördüğüm kadınlarla doldukça, Nigâr'ın kendi muhitinden ne kadar uzak ve ayrı bir yere düştüğünü daha açık olarak hissediyorum. Gerçi, bu Hanımlar, gerek Ziba ve gerek Nigâr'la kendi aralarındaki mesafeyi muhafazada ihtimam gösteriyorlar ve tekkenin oda ve sofalarında, bir büyük konağın emektar kalfaları veya şımarık dalkavukları tavriyle dolaşıyorlar, fakat bu hiçbir vakit onlardan birinin fırsat düştükçe gelip Nigâr'ın yanına oturmasına veya gülerek kulağına birşeyler fısıldamasına,

yahut da Ziba Hala'nın boynuna sarılıp 'ah bilirsin ya o günleri; arslan kadın!' demek gibi lâübaliliklere başlamasına mâni olamıyor. Hele bunların içinde Alhotoz Afife Hanım diye çağrılan yaşlıca bir kadın var ki, yüzünün karmakarışık hatlarında baştan başa bulanık bir hayatın hikâyesi okunuyor. Bununla beraber kendisine şeyhin zevcesinden sonra tekkenin en imtiyazlısı gibi muamele ediliyor; gözlerinin dik ve sert ifadesi ruha titreme veriyor, sözleri hep âdi şakalarla doludur. Bu Hanım bir müddet odanın içinde dolaştı; Ziba Hala'ya bir işaret, şeyhe bir şaka, şeyhin karısına bir kinaye savurdu, sonra birden gözlerini Nigâr'a dikti ve geldi, onunla benim arama sıkıştı; üstü başı bir sarhoşun mendili gibi kokuyordu.

Nigâr, zannedersem, bu kadını evvelden tanıyordu; çünkü onun böyle mânidar bir eda ile ikimizin arasına sıkışmasından ve kendisine âdeta bir maşuka [sevgili] muâmelesi yapmağa başlamasından hiç şaşırmış görünmüyordu. Hattâ güzel yanağını, iki kere onun yumru yumru ağzına uzatmak lûtufkârlığında bile bulundu. Şeyhin karısı karşıki minderden beni tetkik ediyor. Birkaç defa nazarlarımız birbirine isabet etti; doğrusu bu kadın bütün bu karışık simalar içinde gerek kıyafeti, gerek tavırlariyle insana yegâne temizlik, intizam ve iffet hissi verenidir, beyaz saçları da yüzünü ayrıca asilleştiriyor. Arada bir, âmirane bir eda ile yerinden kalkıp sofada dolaşanlara yavaş yavaş birşeyler tenbih ediyor.

Köşesinde oturan şeyh birden kahkaha ile gülerek:

Hah, bizim cemaat geliyor, dedi. Bu söz üzerine kalkıp pencerelerden dışarıya bakıldı. Bahçenin ağaçları arasından bir küme erkân, kiminin elinde bir şişe, kiminde bir def, kiminde bir ud bize doğru geliyorlar.

Ziba Hala:

- Bunlar hep birlik nereden çıktılar böyle? dedi.

Şeyh gülmelerinde devam ederek:

- Çifte camlar altından; diye cevap verdi. Onlar muhabbete sabahtan başladılar.

Muhabbet, Bektaşi tâbirince, içmek, çalgı çalmak ilâh... olacak. Filvaki, gelenler pek çok içmişe benziyorlar. İçlerinde ceketini sırtına, yakalığını eline alanlar, gürültü ile gülüşenler, şakalaşanlar var. Bunların biraz gerisinde ya fazla sarhoş veya alil [sakat] bir adam külâhını eline almış, uzun kırçıl sakallı bir dervişe dayanarak yürüyor.

Biraz sonra hepsi, bizim oturduğumuz odaya doldular ve şeyh tarafından birer birer bana takdim edildiler. Bana diyorum; çünkü Nigâr bunlarla âşinadır. Yalnız arkadan gelen kırçıl sakallı şeyhi tanımıyor olacak ki onu ayrıca kendisine:

- Rehberiniz Lâtif Baba, diye tanıtmak lüzumu görüldü.

Rehberimiz Lâtif Baba, bütün diğer Efendiler gibi pek laübali tavırlı bir adam. Kolsuz, kısa bir ceket giyiyor; belinde donuk ve iri bir taş tokalı kemeri var; mintanının ilikleri nden kısa, ince zincirlere asılı kırmızı, yeşil, beyaz renkte bir dizi billûr parçaları sarkıyor... İri gövdesini Nigâr'la bana doğru çevirerek ekşi bir Rumeli şivesiyle:

- Yeni canlar bunlar mıdır, erenler? diye sordu.

Bütün bu yüzler, bu sözler, bütün bu insanlar, oturduğum odanın havası beni gittikçe daha ziyade bunaltıyordu ve Nigâr'ı yanıbaşımda rahat rahat nefes alır gördükçe âdeta öfkeleniyordum. Yüzüne en beliğ [düzgün, belirgin] mânasını veren ve ağzının bir ucunu şöyle yana doğru hafifçe çeken o daimi, berrak tebessümü ile mukabele ediyor, herkese gönül okşayan bir nazarla bakıyor. Meğer, senelerce onu anlamaktan ne kadar uzak kalmışım!

Birkaç kere, oturduğu yerden başını pencereye uzattı:

- Nasib nerede kaldı? Acaba gelmiyecek mi? diye söylendi.

Bu Nasib Hanım, Nigâr'ı bu mezbeleye sürükliyen kadın-

dır. Kendisine kaç defa yalıda rastladım. Kaç defa Nigâr'la başbaşa, gizli konuşmaları üzerine düştüm. O nerede ise kendi eserini seyre gelecektir. Nitekim, birkaç dakika geçmedi ki, köşesinden daima bahçeyi seyreden şeyh, çapkın bir tebessümle, Nigâr'a dönerek:

- Merak etmeyin, şimdi nerede ise çıkar görünür, çünkü Rauf Beyefendi teşrif buyuruyorlar, dedi.

Hepsi birden, şeyhin gülüşünü taklit ettiler. Nigâr, her vakitki tebessümünü muhafaza ile iktifa eyledi ve hafifçe kızararak önüne baktı. Bu Rauf Bey, gümüş saplı gül bastonlu, yakası atlas pardösülü, bıyıkları ince ve kıvrık gençlerden biri... Yeni nesilden bir kale Efendisi... Bu, muhakkak, şeyhin o kadar mânidar tebessümlere meydan veren sözüne göre Nasib Hanım'ın yârı olacak. Filvaki genç adam, odaya girip ve usulü dairesinde şeyhin dizlerini öpüp yerine oturduktan sonra kendisine Nasib Hanım'ı soranlara öyle iltizamî [bile isteye] bir hususiyetle cevap verdi ki...

Zavallı Nasib Hanım ancak lâmbalar yanarken gelebildi. Tombul vücudu danteller ve kokular içinde pür heyecan idi. Meğer buraya gelebilmek için bütün gün ne mânialarla çarpışmamış, ne tehlikeler atlatmamış! Ansızın gece yatısına gelen misafirleri mi savmamış; yolda kendisine tesadüf eden zevcine bin türlü yalanlar mı uydurmamış; iki gündür otuz dokuz derece hararetle yatan çocuğunu yeni bir dadının eline bırakmağa mı mecbur olmamış ve en sonunda, arabası dergâha varan yolun dirseğini döneceği sırada babasının arabasiyle 'hapahap' karşı karşıya mı gelmemiş... Nasib Hanım, bunları anlatırken gözünün ucu ile arada bir Rauf Bey'e bakıyordu. Ziba Hala genç kadının bütün bu sözlerini her nedense hor gören ve ehemmiyet vermiyen bir tebessümle dinledi; Nigâr mütehayyirdi [şaşkındı]. Odadakiler meyanında Necati Efendi isminde biri:

- Kocan ne ise amma, babana rasgelişin fena, Hanım, de-

di. Ve herkes gülüşmeğe başladı. Gittikçe Bektaşi dergâhlarının mânasını daha iyi anlıyorum: Bunlar muhakkak aile hayatı aleyhine kurulmuş birtakım müesseseler olacak.

Biraz evvel o kırçıl sakallı dervişle, bizim rehberimizle dışarıya çıkan şeyhin zevcesi kolunda büyük ve sırma işlemeli bir havlu ile yaklaştı ve evvelâ Nigâr'a sonra bana doğru eğilip:

- Haydi efendim, vakit geldi. Soyununuz da abdest alınız, rehberiniz bekliyor, dedi.

Ve sonra şeyhe dönerek:

- Erenler, her şey hazır; artık başlanılsa, sözlerini ilâve etti.

Bu Bektaşi abdesti büsbütün başka bir şey: Su, vücudun malûm olan kısmına beş vakit alınan abdestlerden daha az temas ettiği halde, yine hükmü hayatın sonuna kadar devam ediyormuş. Bu ne dereceye kadar doğrudur bilemiyorum. Çünkü rehberimiz bu malûmatı bize yarı şakacı, yarı ciddî bir tavırla verdi. Evvelâ, Nigâr abdest aldı. Rehber bir taraftan elindeki ibrikle ona su dökülyor ve diğer taraftan söylenecek duaları öğretiyordu. Bu dua gayet basit ve Türkçe olarak söyleniyor; meselâ kulaklar ıslanırken: 'Bu kulaklar bademe [bundan sonra] kötü söze, dedikoduya karşı kapalı kalacak,' gözler ıslanırken: 'Bu gözler, gördüğünü görmemiş gibi olacak' ve sıra ayaklara gelince: 'Bu ayaklar hak yolundan şaşmıyacak,' v.s... mealinde cümleler tekrar ediliyor. Nigâr bütün bunları titrek bir sesle ve âdeta ciddî bir şey yapıyormuşcasına dikkat ve ihtimamla söyledi ve vücudu abdestin sonuna kadar hele ayakları yıkanırken, tepeden tırnağa ürperişler içinde kaldı. Ben az çok öfke ile ve âdeta homurdanarak yıkandım. İçimden: 'Bu başıma gelen nedir? Hepiniz kahrolun' diyordum. Meğer başıma daha neler gelecekmiş! Abdest merasimi bittikten sonra bizi -kendi tâbirleri veçhile- yalın ayak, başı kabak, meydanın kapısı önüne götürdüler. Bu, meydan denilen şey tekkenin alt katında bir

tarafı camekânlı, mescit tarzında, genişçe mustatil* bir yerdir. Duvarları baştan aşağı mezhebe ait yazılar ile örtülü ve zemini çepçevre beyaz, siyah ve kırmızı renkli postlarla döşelidir. Meydanın şimal ciheti 'mevkii reşadeti'** veyahut eğer tâbir caizse muhabbanın [tarikatten olanların] kıblegâhını teşkil ediyor. Orada, her içeriye girenin yerine oturmazdan evvel, birçok tâzim ve taabbüt [saygı ve tapınma] merasimiyle yanına yaklaşıp öptüğü lâid biçiminde bir beyaz mermer var ki her bir köşesinde birer metre uzunluğunda kalın mumlar yanıyor ve üzerinde henüz mumları yakılmamış kırk kollu mücessem bir gümüş şamdan duruyor. Mürşid, başında siyah sarık, dilim dilim bir külâh, sırtında geniş ve beyaz bir aba ile bu taşın yanında kendi postunun üstüne diz çökmüş, ellerini abasının yenlerine sokmuş, gözleri kapalı bir ölü gibi hareketsiz oturuyor, bu dinî dekor içinde Asyalı bir ilâh tasvirini andırıyordu. İçeriye evvelâ zevcesi girdi. Elleri çaprazvari, göğsü üzerinde, her üç adımda bir anî bir duruşla serî birer rükû [öne doğru eğilme] hareketi yaparak meydan boyunca o beyaz taşa doğru yürüdü, eğilip taşı öptükten sonra ayağa kalktı ve hep o yürüyüş ile sağdan sola bir yarım daire çizip mürşidin dizlerine kapandı ve nihayet kendi postuna da aynı hürmeti göstererek, yerine oturdu. Onun arkasından sıra sıra erkekler girdiler, ilk nazarda, kadınlara hiç olmazsa zahirî bir müsavat hakkı verdiğine zahip olduğum [düşüncesine kapıldığım] bu tarikatın erkânında da arka sırayı yine kadınlar teşkil ediyor ve yaş, kıdem gibi takaddüm [öncelik] verdiği üstünlük hakkı önünde ancak ikinci derecede kalıyor. Nitekim ben de meydana, Nigâr'dan evvel girdim; daha doğrusu ikimizden evvel rehberimiz girdi. Bu adam

---

(*) Dört köşe, dikdörtgen biçiminde.

(**) Hak yolunu bulmuş şeyhin yeri anlamında.

şişmanlık ve sarhoşluk gibi birtakım vücut ârızalarına rağmen diğerlerininkinden daha güç bazı fazla merasime tâbi oldu. Meselâ girerken kapının eşiğini öptü. Sonra yürürken her üç adımda bir kâh Arapça, kâh Farsça, kâh Türkçe hitabelerde bulundu; mürşidin cevaplarını bekledi, sonra gitti; o kalın, uzun mumlardan aldığı bir miktar alevle kırk kollu şamdanın kırk tane mumunu birer birer yaktı. Bu iş arasında dudakları fasılasız bir sürü dualar mırıldamaktan hali kalmadı, birçok defa şeyhin önünde yerlere kapandı, kalktı yine kapandı, sonra geri geri dışarı çıktı. Nigâr'la ben onu dehlizin yarım karanlığında yan yana bekliyorduk. Meydanda kadın erkek, lâkal [en azından] elli kişiden fazla bir cemaat var; bunlar sıra sıra, çepçevre postlarının üstünde diz çökmüş oturuyorlar. Rehberimiz elinde ince, beyaz bir ip, yanıma yaklaştı ve bu ipi yavaşça belime bağladı, bir kısmını boynumdan geçirdi ve bir ucunu elimin başparmağına sardı, diğer ucunu da kendi eline aldı. Biz böylece birbirimize bağlanmış bir halde sendeliye sendeliye kapının eşiğine doğru yürüdük. Rehberim eşiğin önünde durdu ve gür bir sesle şöyle bağırdı:

- Ya müfettihül ebvab [ey kapıları açan]

İçeriden mürşid, aynı sesle ona cevap verdi:

- Fetahnaleke bâben mubîna [senin için belirgin bir kapı açtık].

Bunun üzerine ikimiz birden eğilip eşiği öptük; rehberim kulağıma yavaşça:

- Basmadan geç, evlâd; dedi.

Ben birdenbire anlıyamadım:

- Nereye basmadan geçeyim? diye sordum.

- Eşiğe evlâd, eşiğe, dedi.

Eşiğe basmadan geçtik. İçeriye atılan bir iki adımı müteakip yüzümüzü yanan mumlarla mürşide doğru çevirdik ve tekrar yere kapandık. Mamafi, ayağa kalkıp yürüyüşümüz

eşik öpmelerimizden atlamalarımızdan ve bu yere kapanışımızdan daha müşkül oldu; meğer o her üç adımda bir durarak yürüyüşlerde ne gizli bir hüner varmış; bir saniye bile sürmiyen bu birdenbire duruş esnasında sağ ayağın başparmağı süratle sol ayağın parmağına dokunduruluyor, bel hafifçe öne doğru eğiliyor ve el göğse bastırılıp gözler bir lâhza için münhasıran [özellikle, yalnızca] şeyhe matuf [yönelik] kalıyor ve bu o kadar süratle, o kadar çok yapılıyor ki insan yürüdüğü müddetçe âdeta ellerinin, kollarının, yüzünün ve bilhassa ayaklarının idaresini şaşırıyor, bütün görüşleriyle bir saralı haline giriyor.

Mürşide beş on adım kala birden durduk. Rehberim yine yüksek sesle o karmakarışık hitabelerine başladı. Bu hitabeler birçok evliya ve enbiya isimleriyle örülmüş, âdeta Tarihi Mukaddes'ten bir sahife gibi... Sözleri ancak nihayete doğru kâmilen merasim mevzuuna girdi ve takriben şu mânada birtakım cümleler ihtiva etti:

'Gözü görmez, kulağı işitmez bir can, anadan yeni doğmuş boynu bağlı bir kurbanlık kuzu dara [darağacına] geldi. Hacı Bektaş Veli ocağında yanmak diler. Getirdim kabul eder misin? Sual ettim.' v.s... Bu kurbanlık koyun bendim. Mürşid, rehberin son sözlerini kelimesi kelimesine tekrar etmek şartiyle cemiyete tebliğ ve fazla olarak şöyle dedi:

- Bu canın elinden, dilinden, sıdkı hulûsundan* emin misin?

Hep bir ağızdan: (Eyvallah! Erenler!) cevabı verildi ve bunu heyecanlı tekbir sadaları takip etti. Arkamda bazı kadınların ağladığını duyuyordum. Ben hakikaten kesilmeğe giden bir mahlûk gibi elimde olmadan boynumu büktüm.

Çobanım beni yavaş yavaş boynumdan çekerek şeyhin önüne götürdü; diz çöktüm; başımı uzattım. (Bektaşiler bu-

(*) Gönül temizliğinden, gönlünün doğruluğundan.

na baş teslim etmek diyorlar.) Sağ elimde tenbihleri üzerine cübbesinin eteğinden tuttum ve sol elimle başparmaklarımız yekdiğerine muttasıl [birbirine bitişik] olmak üzere eline bıraktım. Siyah sakallı adam, mühim bir sır söyliyeceklere mahsus endişeli bir samimiyet ile ağzını kulağıma yaklaştırdı. İçimden kendi kendime: 'İşte Bektaşi sırrına şimdi vakıf olacağım!' diyordum ve tekkeye girdiğim saatten beri ilk defa olarak çocukça bir merakla titriyordum. Çok geçmedi, merakımın boşa çıktığını hissettim. Ancak beş dakika süren bu gizli telkini müteakip, mürşidin önünden kalktığım zaman başımda fazla olarak yalnız kalın bir keçe külâh vardı. Oramda bundan başka hiçbir şeyin ağırlığını duymuyor, kulaklarımda, şeyhin ilk ve son sözlerini teşkil eden bir iki müphem cümleden başka hiçbir hikmetin izini taşımıyordum: 'Eline, beline, diline sağlam olacak mısın?', 'Gelme, gelme! Dönme, dönme! Gelenin malı, dönenin canı.' İşte bence, belki bütün esrar bundan ibaret! Bunu müteakip, yine rehberin refakatinde, sahipleri görünmiyen birçok boş postları öpmek sırası geliyor: Evvelâ o beyaz taş, *Balım Sultan* taşı öpülüyor, sonra Hacı Bektaş Veli postu, sonra *Horasan* postu, daha sonra *Ahçı Baba* postu ve nihayet... Ve nihayet zannederim, artık, yeni Bektaşi yorgun, sersem bir halde kendine tahsis edilen postu üzerine yığılıyor. Bütün postlar, bu üzerine kapanılan, bu öpülen, mukaddes postlar ne kadar fena kokuyor! Âdeta hepsi de bir tekenin sırtından yeni sıyrılmış gibi...

Hakikaten ben bu gece ne çirkin, ne mânasız şeyler yaptım! Şüphesiz ki, hayatımın bu safhası benim için ister istemez itirafı güç bir macera olacak; bu tuhaf merasimin sonunda hissettiğim zillet, beni kendime karşı işlenmiş bir günahın mücazatı [karşılığı, cezası] gibi daima, daima tazip eyliyecek [eziyet edecek, acı çekecek]. Ben biraz evvel bu elli kişiden mürekkep seyirci halkası ortasında ne idim? Ne

vaziyette idim? Hiç şüphesiz, bilmiyerek bir sirk ortasında, takla atan bir 'clown' [palyaço] kadar gülünç idim. Bendeki bu kuruntu, sıra Nigâr'a gelince büsbütün kuvvet buldu. Onu da meydanın ortasında, boynunda ince bir iple kırçıl sakallı iri bir adama bağlanmış, ayakları çıplak, saçları perişan, kâh sekerek, kâh yerlere kapanarak kımaldanır gördükçe başımın bilâihtiyar [kendiliğinden] önüme doğru eğildiğini ve yüzümün kıpkırmızı kesildiğini hissediyordum. Genç ve güzel kadınlara gülünç haller hiç yaraşmıyor; böyle kadınların gülünç olmasında nihayetsiz bir fecaat var.

İşte o da işkencesini ikmâl etti ve yavaşça yanıbaşıma diz çöktü. Bunu müteakip meydanda uzun dualar ve ibadetler oldu; üzerinde 'Ve eti'muhum fakîren ve yetîma...'* yazılı bir kapının önünde âyinler yapıldı, daha sonra hiçbir dakika ortada dolaşmaktan hali kalmıyan rehberin 'Ve sakâhüm...'** duasiyle, mürşidden itibaren elden ele uzatmağa başladığı bir büyük sürahinin içindeki kırmızı mayiden [içkiden] içildi. Bu mayiin tadı hakkında hiçbir malûmatım yok; çünkü sürahi bana gelinceye kadar tamam elli beş ağza değdi ve bu ağızlardan bir tanesi de Alhotoz Afife Hanım'ın siyah dişli, yamru yumru ağzı idi.

Anlaşılan Bektaşi uhuvveti [kardeşliği] bu gibi vesaitle [vasıtalar] temin olunuyor. Filvaki o kadar titiz bildiğim Nigâr'ın bile kendini, bu iğrenç mecburiyete tereddüt etmeden katlanacak derecede bir ulvîcenap [yüce gönüllü] göstermekten menedemeyişi bu usulün ne derece isabetli ve tesirli olduğunu bana kâfi derecede ispat etti.

Bektaşi âyini bu kadarla kalmıyor, daha doğrusu asıl bundan sonra başlıyor. Çok geçmiyor, aynı meydan garip bir meyhane haline giriyor, biraz evvel son derece huşu ile

---

(*) Ve onlara fakir olsun, yetim olsun yedirin.

(**) Ve içirin.

postların üstünde tek tek diz çökenler yine aynı meydanda kahkahalar, şakalar ve şarkılarla birtakım yuvarlak yer sofralarının etrafında gelişigüzel, çepçevre yığılıveriyorlar. Bu sofralar bir sarhoşluk ve coşkunlu'k gecesinin beşikleri gibi duruyorlar. İnsan bunların etrafına oturanların biraz sonra yerlerinden ne halde kalkabileceklerini ve evvelden ve ilk bakışta tam bir açıklıkla tahmin edebiliyor. Buza konulmuş iri karınlı rakı sürahileri bertaraf [bir yana], yalnız mezeleri görmek burasının er geç nasıl bir mide bozukluğuna meydan açacağını anlamağa kâfi gelir. Allah saklasın, bu sofraların üstünde neler yok! Şüphesiz ki bir Çin prensesinin yemek sofrası bundan daha zengin ve bundan daha karışık değildir. Nigâr'a yaklaşıp dedim ki:

- Bütün bu irili ufaklı tabaklar, bütün bu şişeler, hangi midelere boşalacak?.. Bunları hangi çeneler öğütecek?

Nigâr, kendisinde ilk defa gördüğüm kalenderane bir tavır ile:

- Bizim midelerimiz, bizim çenelerimiz, dedi.

- Senin çenen ve senin miden belki diye söylendim. Fakat, ben tepemden tırnağa kadar öyle yorgun, öyle bezginim ki... Tenha bir yerde tek başıma ve büyük bir hasret ve nedametle sabahı beklemekten başka bir şeye yaramıyacağım.

Nigâr bu öfkemi pek mânasız ve yersiz buldu, hakaretle omuzlarını silkti, sadece şöyle dedi:

- Çocuk!

Gittikçe ondan nefret ediyordum, hayatta yeni ve geniş bir ufka doğru yürüdüğüne ve beni o kadar geride bıraktığına kani ki. Âdeta gururundan içi içine sığmıyor; her şeyinde halasını taklid ediyor ve her taklitçi gibi bu iğreti benliğini bin güçlük ve bin muvaffakiyetsizlikle taşıyor.

Nitekim, sofraya oturduğumuz zaman, heyhat! -evet her şeye rağmen nihayet ben de oturdum- Nur Baba, Ziba Hala'yı sağına, onu soluna aldı. Ben Ziba Hala ile Necati Bey

isminde birinin aralarına sıkıştım. Sonra sırasiyle diğer Beyler ve Hanımlar geliyor; Alhotoz Afife Hanım burada da Nigâr'ın yanından ayrılmadı. Nasib Hanım Rauf Bey'le diz dize, karşımda oturuyorlar. Böylece, kadın erkek on beş kişi kadar varız ve meydanı kaplıyan dört sofranın en belli başlısını biz teşkil ediyoruz. Diğerlerinde tekkenin mevki ve itibarca ikinci ve üçüncü tabakasını teşkil eden dervişleri oturuyorlar. Birbirine bitişik duran bu sofraların hepsine birden Nur Baba'nın zevcesi reislik ediyor. Doğrusu bu sınıf teşkilâtı hiç dervişlik âdetlerine uygun değil. Yekdiğerine 'kardeş' diyen bu adamlar acaba kardeşliği ne gibi hususlarda kullanırlar? Hiç şüphesiz, Bektaşi dergâhlarının kapılarına 'Ekremünnâsi alâ kaderi derecâtihüm'* tarzında birer levha asılması çok muvafık olacak. Böyle düşünürken baktım ki, bizim sofra bile birtakım sınıflara ayrılmış. Meselâ mürşidin kendine mahsus al renkli bir rakı takımı ile, yine o renkte tabaklara konulmuş ayrı mezeleri var ki, bunlardan istifade etmek imtiyazı yalnız Ziba Hanım ile Nigâr'a verilmiş. Biz, zavallılar sofranın tâ köşesinde oturan Nuriye Hanım isminde yaşlıca ve düzgünlü bir kadının elinden ve tek beyaz bir kadehten nöbetleşe içiyoruz: heyhat, evet; artık kendimi akıntıya bıraktım. Bir an evvel sarhoş olmak ve sızmak istiyordum. Hayatımda, bu tuhaf ihtiyacı birçok defalar hissettiğim oldu; sarhoşlukta kendi kendimi tahkir ve tezlil etmek [aşağılamak] lezzetini bulurum.

Fakat, Nigâr'ın içtiğini hiç görmemiştim. Yanındaki beyaz entarili, süzgün nazarlı genç dervişin, ikide bir, kendine uzattığı pembe kadehi ağzının kenarını hafifçe yukarıya doğru kaldıran tebessümiyle alıp dudaklarına götürüşlerini gördükçe hayretten hayrete düşüyordum. O bu kadeh merasimine çoktan alışmış gibi duruyor; her defasında bin eda ile

(*) İnsanlara derecelerine göre saygı gösterin.

eğilip sakînin elini öpmeği, sonra boşalan kadehi hürmetle göğsüne götürmeği hiç unutmuyor. Hatta -sakîsi mürşid olduğu için midir, nedir?- bunu diğerlerinden fazla bir istek ve dikkatle yapıyor ve buna kendiliğinden türlü türlü şuhluklar ve türlü türlü zarafetler ilâve ediyor, öyle ki sofra halkının gözleri bilâihtiyar ona doğru çevriliyor, hattâ arasıra, diğer sofradan bizim sofraya gelenler oluyordu. Zaten Nigâr'ın hangi bir tavrı, hangi bir hareketi bu muhitin havasını ikide bir böyle bir merak raşesiyle [titreyişiyle] titretmekten hali kalıyor? Mürşid başta olmak üzere, herkesin nazarını çeken o değil mi? O âdeta bu tekkeye âni bir aydınlık halinde girmişe benziyor, bütün gözlerde öyle bir kaynaşma alâmeti var. Hiç şüphesiz ki, Nigâr akşamdan beri gördüğüm, kadınların en genci, en güzeli ve en müstesnası idi. Ne Ziba Hala'nın azameti ve debdebesi, ne Nasib Hanım'ın pırıltılı ve şakrak mevcudiyeti, ne de Bacı'nın hemşirezadeleri oldukları söylenen gazal gözlü iki genç kızın tazelikleri onun bir bakışına, bir gülüşüne, bilerek veya bilmeyerek bir hareketine yetişemiyor. Onun kımıldanışları bütün halkın ruhiyetini besteliyen bir musiki ahengine benziyor.

Belki biraz da kesesinin kuvvet ve ehemmiyetidir ki ona bu yekta mevkii verdi. Bektaşi dergâhlarında güzellik ve zenginlik, önünde her başın eğildiği iki büyük kudrettir. Nigâr bu iki kudreti nefsinde toplamış bulunuyor. Kimbilir, bu zafer gecesi ona kaça mal oldu! Ben kendi hesabıma bu tuhaf müsamere için sabahleyin şeyhin minderi altına bırakılan para ile beraber on lirayı geçen bir şey sarfettiğimi hatırlıyorum. Kimbilir şimdi ki, mürşidin sağına oturmasına rağmen yine her haliyle tahtından indirilmiş bir kraliçeye benzeyen zavallı Ziba Hala on senedir buraya neler dökmemiştir. Filvaki, onun tekkedeki mevkii henüz Nigâr'ın mevkiinden aşağı değildir. Henüz, herkes kendisini derin bir saygı ile 'hanımefendi!' diye çağırıyor. Meselâ ya odasında unutul-

muş sigara tabakasını getirmeğe beş altı kişi birden koşuyor, ya yere düşen mendilini almak için üç dört belin birden önünde eğildiği oluyor. Fakat, bütün bunlara rağmen Ziba Hala'nın yüzünde bir başka zamanın ve geçmiş bir ikbalin hasretini çekenlere mahsus, yetimlere benzer bir mahzunluk var. Mürşid bunu hissetmiş gibi sofrada hep onunla meşgul oluyor. Kâh kulağına gizli birşeyler fısıldıyor, kâh -zannederim, mânası yalnız ikisi arasında malûm- birtakım tavırlar ve işaretlerle onu güldürmeğe çalışıyor ve arada bir kendi eliyle ayıkladığı mezelerden onun ağzına uzatıyordu.

Aynı lûtfu Nasib Hanım Rauf Bey'ine ve Alhotoz Afife Hanım, Nigâr'a yapıyor. Nigâr bu ihtiyar kadının sıkıcı ve soğuk muhabbetinden ve belki biraz da genç mürşidinin kendisini ihmal eder görünüşünden sıkılmış gibi duruyor ve bazı tavırlariyle benim yanımda oturmak ihtiyacını gösteriyor. Halbuki ben -ne kadar yersiz ise de onların tâbirini kullanalım- muhabbetin iptidasından [başından] beri yanındaki Necati Bey'i dinler gibi görünmekle meşguldüm. Bu Necati Bey Tavukpazarı edebiyatiyle dolu bir adamdı; bana kalenderane bir sesle kıtalar okuyor, hâtıralar naklediyor: Andelip isminde bir şairin günde bilmem kaç okka rakı içtiğini anlatıyor. Kendisi Adliye Nezaretinin pek büyük memurlarındanmış. Zaten bizim sofra, udî Niyazi ile rehberimiz müstesna olmak şartiyle hep böyle mühim ve güzide zevattan ibaret. Nitekim biraz daha aşağıda Nesimî Bey isminde biri daha var ki kendisinin Evkaf müsteşarı olduğu söyleniyor; daha ötede koca bir miralay oturuyor, göğsü açık bir entari giyen ve mücellâ [parlak, çıplak], kocaman başını iki tarafa sallıyan bu adam bir askerden, daha doğrusu bir insandan ziyade Yunan esatirindeki [mitolojideki] o, yeni yetişmiş bakireleri kovalıyan satirlere* benziyor; yani başla-

(*) Keçi ayaklı mitoloji kahramanları.

rındaki genç kızlarla o kadar meşgul ki etrafını görmüyor. Avurtları mezeler ve gözleri behimi bir parıltıyla dolu, şüphe verici, üstü örtülü tavırlarla kımıldanıp duruyor. Bu adam ancak nefes söylenirkendir ki, biraz kendini topluyor ve iki dizüstü gelip boğuk bir sesle ahenge iştirak ediyor.

Muhabbetin, musikî ve ilâhî fasılları yalnız bu adamın manzarasını değiştirmekle kalmıyor, bütün meclise bir başka şekil, tatlı bir hararet veriyor... Hakikaten Bektaşilikte bence yegâne güzel ve mânalı olan şey, hep bir ağızdan nefes söyleyişleridir. Bu, bir sürü erganûn [orgun] ki her nefhasında [soluğunda, öfkesinde] bir başka dâüssılanın [yurt özleminin] humması titriyor. Okunan mısralar birçok iklimlerden, fikrî ve hissî birçok macera ve fenalıklardan geçmiş bunak bir ruhiyetin sayıklamalarına benziyor. Bu, bütün hüznü, bütün neşvesi, bütün o perişan ağırlığiyle en hususî bir Türk musikisi... Dik yeleli çıplak kısraklar üstünde koşan putperest Türk, debdebesi masallara karışmış beldelerin surları kenarlarında kargı sallayan akıncı Türk, bir Arab'ın çadırında Muhammed'in menakıbını, bir Acem'in sarayında Kerbelâ faciasını dinliyen Müslüman Türk ve nihayet Kayserlerin devrilmiş sofraları etrafında raks ve taraba [eğlenceye] dalan medenî ve inkırazî [benliğini yitirmiş] Türk, birer birer gözümün önünden geçtiler. Ben ve bütün yanımdakiler, bu muhtelif maceraların karışık bir muhassalası [bileşkesi] idik. Nur Baba, çehresinin bütün mânasiyle huzuzi [zevkine düşkün] Türk'ü ifade ediyor; ben ise ruhumun bütün samimiyetiyle hissî Türk'ü temsil eyliyordum. Nigâr da bilmem neden âdeta bir Şehzadenin gözdesine benziyordu. Ziba Hala'nın ise, kuytu divanhanelerde üç etekli bir entariyle dolaşan veya geniş sedirlerle uzun saçlı cariyelere dizlerini uğuşturtan o mutantan [gösterişli] eski hanımefendilerden hiç farkı yoktu. Bütün oturanların yüzünden sanki birer maske düşüyor gibiydi: Nasib Hanım ne

kadar bir Şark aşiftesi nümunesi, Rauf Bey ne kadar hususî bir İstanbul zamparası idi! Bacı'nın hemşirezadeleri zillerini parmaklarından henüz çıkarmış iki genç çengiyi ne kadar andırıyordu! Miralay Hamdi Bey'de nasıl silik bir Yeniçeri sîması vardı. Alhotoz Afife Hanım masallarımızdaki acuze tipini ne güzel temsil ediyordu!

Gece yarısına doğru meydanı şeyda* bir coşkunluk istilâ etti. Mürşid semaa, kadınlardan birkaçı raksa kalktı. Alhotoz Afife Hanım başta olmak üzere, ona benzer bazı geçkin kadınlar ötekinin berikinin önüne diz çöküp âşıkâne mâniler söylemeğe başladı. Bizim sofradan diğer sofralara gidenler, onlardan bize gelenler oluyordu. Bunların ekserisi ya çehresinin en küçük tüylerini birer cımbızla yolmuş kırk beşlik kadınlardan veya her kılını ayrı bir ihtimamla büyültmüşe benziyen kırçıl erkeklerden ibaretti. Her biri kendi kendine mahsus sözler, tavırlar, bakışlar, gülüşler ve coşuşlarla geliyor. Ben, kâh alkol, kâh soğan, kâh lâvanta kokuları neşreden bu bulanık insan dalgacıkları içinde bunalıyor ve her çehreye ayrı bir hayretle bakıyorum. Benim bu halim sofranın tâ öbür ucunda, belki yüzüncü kadehini boşaltmakla meşgul büyük karınlı rehberimin her nasılsa nazarı dikkatini celbetmiş olmalı ki, ikide bir belinden yukarısını bana doğru uzatıp:

- Hey evlât, bize hiçbir sır saklı kalmaz! Ben anladım, sen filozof bir adama benziyorsun, her şeye ibret gözüyle bakıyorsun, gel yanıma da konuşalım, ben filozofça söylenmesini de bilirim, diyordu ve bu söze kahkahalarla gülenler oluyordu. Derken, meydana sırtında tersine çevrilmiş pamuklu bir hırka ile bağlar ve tarlalar ortasına dikilen korkuluklara benziyen upuzun, acayip bir adam girdi. Hep bir ağızdan haykırıştılar:

(*) Aşktan aklını yitirmiş, delice.

- Derviş Çinarî... Ayol nerede idin sen?.. Nereden çıktın?.. Alın size bir filozof daha...

Bu adam, akşamüstü tekkenin bahçesinde tesadüf ettiğimiz iri küpeli derviş idi. Meğer bu yalnız Nigâr'ın değil bütün tekke halkının şakalaştığı hususî bir şahıs imiş. Mamafih yüzü hiç şakaya müsait gibi görünmüyor. Gözleri dik, ağzı mütekallis [gerilmiş kasılmış], burnu haşin, söylenen sözlerden hiçbir şey anlamıyormuş gibi herkesin yüzüne bakıyor. Zannederim, bu bakışlarda bin türlü mânalar bulanlar var. Nitekim bir ihtiyar hanım eğilip kulağıma dedi ki:

- Evlâdım, bu pek muhterem bir zattır; yirmi senedir dergâha hizmet ediyor, üç defa yaya olarak *Hazreti Pîr*'e [Hacı Bektaş] gidip geldi. Her sözünde bir hikmet vardır, dediği çıkar. Bacı ona danışmadan hiçbir şey yapmaz. Mürşid bile başı sıkıya gelince ona koşar. Onun içindir ki, kendisine *taç ve teber* [balta] verildi. Bununla beraber kendisinde kibrin zerresi yoktur, gündüzleri mutbakta yemeğini pişirir ve geceleri bahçenin bir köşesinde, kendi eliyle yaptığı dört direk üstündeki çardağında yatar. Muhabbetlere ancak bu saatten sonra iştirâk eder; bazan hiç görünmez olarak. Doğrusu bu, gerek musahibin [arkadaşın] gerek senin için hayra alâmet evlâdım...

Musahibim dediği Nigâr olacak... Yanıbaşımdaki sihirbaz sözlü kadın ne derse desin, Nigâr hakkında bu gecenin pek hayırlı olmadığını hissediyorum. O bu gece, bu yarım sefahat sofrasında hayatının pek mühim bir köşesini dönüyor. Yanındaki siyah sakallı adam gittikçe kabaran siyah bir ihtiras dalgası halinde onu her an biraz daha kendine doğru çekiyor, yavaşça kaplıyor, sessiz sessiz sarıyor. Bunu yalnız ben seziyorum; Ziba Hala bile kaç defa gözünün ucu ile bana onları işaret etti.

Her ikisi de, meclisten ayrılmış ve yekdiğerine münhasır kalmış görünüyorlar. Nur Baba mütemadiyen söylüyor,

mütemadiyen gülüyor. Ekseriya Alhotoz Afife Hanım'ın da onların mükâlemelerine [konuşmalarına] karıştığı oluyor, sonra yine başbaşa kalıyorlar. Bu beyaz entarili lâûbali derviş, Nigâr'a neler anlatabilir! Nigâr onu saatlerce nasıl dinleyebilir? Bu iki zıddı yekdiğerine birleştiren şey nedir? Kadının gerdanını nasıl bir neşedir ki bu şuh kahkahalarla dolduruyor? Bir saat geldi ki ağırbaşlı beyaz muhibbemi artık hiç tanıyamaz oldum; bu, bütün tavırlariyle sarhoş, şuh ve aşifte bir kadın... Acaba her kadının benliğinde böyle doğmak için fırsat bekliyen rüşeym [embriyon, oğulcuk] halinde bir fahişe mi saklıdır?

Yine hep bir ağızdan şarkı başladı. Bütün seslerin fevkinde mürşidin sesi duyuluyor. Nigâr başını eğdi, kendini derin bir vecde bıraktı. Ben ağlamak istiyordum; ruhumda çürüyen, dökülen ve parça parça olan bir şey var. Hisler âleminin bütün o korkunç siyah ve kızıl şeytanları birer birer benliğime doluyorlar: Kin, tiksinme, ümitsizlik, korku, utanma, vicdan azabı, hayal kırıklığı ve daha bin türlü ıztıraplar; yerlerini bulunmıyan, isim verilemiyen bin türlü acılar, kıskançlık, hiddet, isyan duyguları... bütün bunlarla doluyorum. Hayat, mevcudiyetimde baştan aşağı bir haile [trajedi] kesildi. Derin bir coşkunluk içinde idim. İşte, tam bu sırada sofrada mühim bir hâdise oldu: Ziba Hala ile Nasib Hanım, vasfa gelmez bir tarzda kavga etmeğe başladılar. Bu kavga bazılarının ifadesine göre teganni edilen [makamla okunan] nefesin bir mısrasından çıkmış o mısra da şu idi: *Bu bir rıza lokmasıdır yiyemezsin demedim mi?*

Yaramaz Nasib Hanım bu mısraı Ziba Hala'nın yüzüne doğru birkaç kere, öyle manidar, öyle müzeyyif [alaycı, alaya alan] bir sesle haykırmış ve gözlerinin ucu ile mürşidi işaret ederek öyle dayanılmaz imalarda bulunmuş ki, Ziba Hala bütün mânasiyle çileden çıktı. Onu hiç bu derece müthiş görmemiştim. Âdeta kükremiş bir pars gibiydi, sa-

niyeden saniyeye şikârının üzerine atlamağa hazır duruyordu; iki dizüstü yükselmiş, gözleri yuvalarından dışarıya fırlamış, vücudu titriyor, sesinin bütün kuvvetiyle şöyle haykırıyordu:

Yedim, yedim, yedim, hazmettim... Ve çıkardım bile... İster misin sana artığımdan vereyim? Merak etme! O daha senin gibi yüzlerce açı, açgözlüyü doyurur! Senelerce, senin gibi yüzlerce açı...

Nasib Hanım, şuh kahkahalarla mütemadiyen aynı mısraı tekrar ediyor ve gittikçe Ziba Hala kendinden geçiyordu. Bir an geldi ki bu ateşli münazaa [ağız kavgası] âdeta vahşi bir kavga şekline girmek istidadını gösterdi. Birinin elleri başına atacak şeyler arıyor, öteki yerinden kalkıp hücuma hazırlanıyordu. Bir taraftan Nur Baba, diğer taraftan Rauf Bey bu fecî hadiseye mâni oldular; Ziba Hala güç zaptediliyordu. Bereket versin ki çok geçmedi, şedit [şiddetli] bir sinir buhranı her ikisini de mağlûp etti. Nasib Hanım'ın tombul vücudu hıçkırıklarla dolu, Rauf Bey'in kucağına düştü; Ziba Hala göğsünün ortasında anî bir ok darbesine hedef olmuş dişi bir kaplan gibi boğuk sayhalar ve sert titremeler içinde sofranın bir köşesine yığılıverdi. Mamafî, bununla her şey hitam bulmuş olmadı. Kalabalığın bir kısmı Nasib Hanım'ın başına, diğer kısmı Ziba Hala'nın kıvrılan, tepreşen vücudu etrafına üşüştü ve bayılanlarla, ayıltmağa koşanlar arasında yorucu bir didişmedir başladı. Yalnız ben ve Celile Bacı ile derviş Çinarî buna seyirci kaldık. Beyaz saçlı kadın kin ve istihkar [aşağılama] dolu bir kayıtsızlıkla ayakta duruyordu. İri küpeli derviş mucize karşısında gibi şaşkındı. Biraz evvel, şurada burada kalanlar, şimdi gürültüden uyanmış, çehrelerini, perişan başlarını sofra kenarlarının gölgeliklerinden sersem sersem aydınlığa doğru uzatıyorlardı. Ben ise, artık gidip yatmağı düşünüyordum. Belki biraz sonra, ben de oturduğum yerde sızacaktım; başım öy-

le ağırdı, midem öyle bulanıyordu ki... Hâlâ aynı vaziyette ayakta duran Bacı'ya yaklaşıp:

- Lûtfen bana yatacağım yeri gösterir misiniz? dedim.

Bacı güldü:

- Çok dem aldınız galiba evlâdım, dedi.

Filvaki, ayağa kalkınca hissettim, âdeta durduğum yerde sallanıyor ve etrafımdakileri bir bulut arkasında gibi görüyordum. Zaten dün gecenin bu saatten sonraki kısmı benim için şu anda bile rüyaî [düşsel] gibi bir şey...

Nitekim öyle bir hâdise hatırlıyorum ki, hakikaten mi oldu, yoksa sadece sarhoş beynime çöken bir kâbus muydu, hâlâ pek iyi bilemiyorum.

Başım yüksek bir pencereden, serin bir karanlığa doğru uzanmış kusuyordum. Yanıbaşımda Nigâr olduğunu pek iyi sezdiğim bir kadın, bir elile alnımı tutuyor, diğerile mütemadiyen ıslattığı bir mendili saçlarımın üstüne sıkıyordu. Ben bu eli birkaç kereler dudaklarıma doğru çekip:

- Ah, Nigâr Abla! Nigâr Abla! diye inledim ve sonra da ağlamağa başladım. Nigâr:

Vah Macid, vah kardeşim.. Kendine gel, biraz kendini topla, diyordu. Bu hal ne kadar devam etti bilmiyorum. Birden Nur Baba'nın bize yaklaştığını, sonra Nigâr'ı belinden tutup yavaşça kendine doğru çektiğini ve ikisinin birden fısıldaşarak karanlığın içinde kaybolduklarını gördüm.

Şu satırları yazdığım dakikada bunun bir kâbustan başka bir şey olmamasını temenni ediyorum; yalnız bunun değil, bütün o dün geceye ait ne varsa hepsinin de...

Son yirmi dört saat zarfında sanki yüz senelik bir macera yaşamış gibi tâ mevcudiyetimin kökünden yorgunum. Başımda, yığın yığın, ağır, siyah birçok hatıra yükü var. Ben nerede idim? Nereden geliyorum? Sefih bir Acem emirinin sarayına mı gitmiştim? Hoppa bir Türk prensinin eğlencelerine mi iştirâk etmiştim? Tarihin hangi faslında, dünyanın

hangi kıtasında idim?.. Bununla beraber, bir taraftan da dünkü müsamerede beni böyle büyük bir tesire salıvereek ne harikulâde kerih [iğrenç, çirkin] ne harikulâde feci bir şey olmadığını düşünüyorum. Filvaki, yarı mabede benziyen o yerde ve yarım bir zulmet içinde, her ferdi coşkun bir ihtiras dalgası haline girmiş haykıran, gülen, ağlıyan, bayılan, kıvrılıp sızan bir yığın insanın manzarası benim için hayatın nadir görülen sahnelerinden biriydi. Bunda, âdeta tekemmül etmeden [olgunlaşmadan] çürümüş, sakat, küçük bir beşeriyetin fecaat dolu ifadesi vardı ve Nur Baba denilen adam, büyüdüğüm memleketin ilk gördüğüm hususî ve tuhaf bir mahsulü idi. Baştanbaşa ihtiras, baştanbaşa iştiha olan bu adam İstanbul'un sakin bir köşesinde, orta zaman masallarındaki gibi, ateşi hiç sönmiyen bir ocak üstünde, birçok ruhların kaynadığı şeytanî bir kazan-
sız karıştırmakla meşgul oluyor.

Nigâr'ı, artık hiç görmiyeceğim..."

Nigâr Hanım, nasib aldığı geceden sonra Nur Baba dergâhını, bir ay zarfında iki kere daha ziyaret etti. Fakat, bu müddet içinde hiçbir gün veya bir gece geçmedi ki o, Nur Baba'yı görmemiş veya ondan az çok uzak bulunmuş olsun. Nitekim, Âyin-i Cem gecesinin ferdası idi, genç kadın gece yarısına doğru tâ yatak odasından, tâ yatağı içinden Nur Baba'nın sesini işitti ve titremeler, çarpıntılarla kalkıp pencerelerinin birinden sese doğru başını uzattığı zaman, siyah sakallı mürşidi, yarım aydınlık, sessiz bir gece içinde, koyun ortasında, uzun bir kayığa yaslanmış:

.....*Esme Nigârım uykuda*

meyanlı [ara nağmeli] bir şarkıyı perde perde yükselip alçalan bir sesle haykırır hissetti. Bütün vücudunu lâtif bir korku kapladı, dizleri titredi, bulunduğu yere düşüverdi.

Ertesi gün, öğle üzeri, şehre iniyordu. İskeleden vapura atlıyacağı sırada bir de baktı ki Nur Baba yanıbaşında yürüyor! Büyük çocuğu ve çocuğunun dadısı, emektar bir ihtiyar kadın beraberinde idi; az kaldı, onları ortada bırakıp,

tersyüzü ve koşarak yalıya dönecekti. Birden, o kadar başı dönmüş, dizlerinin bağı çözülüvermişti.

Siyah sakallı ve siyah sarıklı mürşid o gün akşama kadar Nigâr Hanım'ın peşinden ayrılmadı; vapurdan yanyana çıktılar. Beyoğlu'nda bütün mağazaları hemen beraber dolaştılar. Nur Baba, halk içinde kâh görünmez oluyor, kâh pek uzaktan takip ediyor; bazan tâ önlerine çıkıveriyor, bazan da genç kadının adım adım arkasından yürüyordu. Nigâr Hanım, o gün ne ne yaptığını, ne de nereye gittiğini bildi.

Yürürken ayakları birbirine dolaşıyor, dururken başı dönüyor ve Nur Baba'yı pek yakından hissettikçe çarpıntıdan tıkanacak gibi oluyordu. Hele çocuğa elbise almak için girdikleri "Au Lion" mağazasının dar merdivenlerinde onunla omuz omuza temas edercesine yanından geçişi ve dadının arkasına dönüp de: "Ayol, bu dervişin de derdi nedir böyle... Nereye gitsem karşıma çıkıyor!" deyişi üzerine Nigâr Hanım, az kaldı basamaklardan aşağıya yuvarlanacaktı; hiddetle kadına döndü: "Sus, kuzum Peyker Abla! Evle sokağı hiç birbirinden ayırmazsın. Zaten seninle bir yere gitmeğe gelmez ki..." diye söylendi ve dışarıya çıkar çıkmaz hemen kendini bir arabaya attı. Eve geldiğinde bitkin bir halde idi. Siyah sakallı mürşidi hâlâ ensesinde hissediyor ve titriyordu. Gece, kendi kendine birkaç kereler: "Aman, bu ne inatçı, ne tehlikeli bir adammış!" diye söylendi. Dimağı bomboştu, ruhunda zorla elde edilmiş kadınların öfkeli, kindar ve acı hakikati vardı. Şiddetli bir mektupla ona terbiyesini verip artık pek tatsızlaşmağa başlıyan bu maceranın önünü almağı düşündü. Fakat bunu yapamadı ve iki gün sonra tekrar onunla yüz yüze geldi.

Filvaki bu pek garip bir tesadüf oldu. Nasib Hanım öğleden sonra kendisini ziyarete gelmişti. O da bin ısrar, bin rica ile muhibbesini gece yatısına alıkoymuş ve akşamüstü de geç vakit civar kırlarda gezinmeğe çıkmışlardı. Yalının

dağ tarafındaki koruluğundan geçtiler, küçük ve yeşil bir tepeyi tırmanan ince bir patikadan ağır ağır yürüdüler; yolun her iki tarafında dikenli ve kokulu nebatattan küçücük tabiî çitler vardı. Hava hafif ve acımsı bir koku ile doluydu.

Nigâr Hanım, parmakları başörtüsünün kenarlarile meşgul, önüne bakarak, muhibbesine, öğleden beri belki onuncu defadır tekrar tekrar Nur Baba'dan bahsetti. Genç kadın, mürşidi hakkında, bazan hayreti, bazan öfkeyi, bazan da korkuyu ifade eder sözler söylüyordu. Vakıa, Nur Baba'nın geceyarısı, denizden, yalının pencerelerine karşı birdenbire şarkı söylemeğe gelişi, hakikaten hayret edilecek bir vaka idi. O gecenin sabahı değil miydi ki, Nigâr Hanım, Nur Baba'yı belki kendisi kadar yorgun ve perişan bir halde Çamlıca'nın bir köşesinde bırakmıştı?

Buna rağmen nasıl olmuştu da, o kendinde aynı sabahın akşamı, belki tâ Üsküdar sahillerinden kalkıp Kanlıca koyuna kadar gelebilmek azim ve kuvvetini bulmuştu? Geceyi o civarda nasıl ve nerede geçirmişti? Ferdası gün Kanlıca iskelesindeki tesadüfü ne suretle tertip etmişti? Nigâr Hanım'ın o gün filân saatte İstanbul'a ineceğini nereden biliyordu? Doğrusu genç mürşidin bütün bu hareketlerinde âdeta birer keramet kokusu vardı. Nasib Hanım, hayli mutekit [inanmış] bir Bektaşi olduğu için bütün bunları bir mürşide göre pek tabiî hallerden sayıyor ve -sadedilâne bir lisanla- muhibbesine bu gibi mümtaz ruhlara hâs esrarengiz kuvvetlerden, bu kuvvetlerin başdöndürücü tecellilerinden ve aşkın ulûhiyetinden [Tanrısal niteliğinden] bahsediyordu.

Bunun üzerinedir ki, Nigâr Hanım, Nur Baba'nın son hareketlerini kendisine yakıştıramadığını söyledi. Her şey iskeledeki tesadüfle kalsaydı, ne ise... Fakat Beyoğlu'ndaki o mütemadi takibi, ne tarikin ulviyeti ne de mürşidin mevkii ile mütenasip buluyordu ve bunu böyle düşünürken yarı

samimî, yarı sunî, muhibbesine karşı biraz öfkeli görünmek lüzumunu hissediyordu:

- Sen ne dersen de... Bu adam fazla çılgın, fazla küstah... Üç gündür bir günah işlemiş gibi büyük bir vicdan azabı içindeyim; nadimim, korkuyorum... dedi.

Tam bu sırada idi, dar bir yol dönümünde, yıkık bir çeşme duvarı arkasından, birdenbire, Nur Baba önlerine çıkıverdi! Cübbesinin etekleri, pantolonunun paçaları, kunduraları toza toprağa bulanmış, yüzü terlemiş, sararmış, pek heyecanlı idi. Nasib Hanım, iki adım geriye çekildi: Baş parmağını ön dişlerinin arasında kıstırdı ve birkaç defalar:

- A, a, a! diye haykırdı.

Muhibbesi bulunduğu noktada donmuş kalmıştı. Etrafında dayanacak bir yer arıyordu. Mürşid titrek bir sesle:

- Korkmayın efendim, benim korkmayın! dedi.

Ve geniş, krem renkli bir ipek mendil ile alnını silmeğe başladı. O pek uzaklardan gelmişe benziyordu. "Korkmayın" sözü üzerine iki genç kadın hayretle birbirlerine baktılar. Nasib Hanım gittikçe artan bir şaşkınlıkla uzun uzun, karşısındaki perişan dervişi süzdü:

- Ne diyeceğimizi şaşırdık erenler! dedi. Siz nesiniz bilmem ki.

Nigâr Hanım, susuyor ve kelimelerin birer düğüm halinde boğazında sıralandığını hissediyordu.

Nur Baba, gittikçe titreyen bir sesle, Nasib Hanım'a cevap verdi:

- Ben de bilmem... Ben de bilmiyorum, onu hanımefendiye sorunuz!

Nigâr Hanım, karışık mânalı ve zoraki bir tebessümle güldü ve önüne baktı. Mürşid elile taze müridini göstererek tekrar etti:

- Onu hanımefendiye sorunuz.

Nasib Hanım şuh bir kahkaha ile:

- A, o ne bilsin erenler! dedi. Allahaşkına şakayı bırakın; nereden geliyorsunuz, nasıl geldiniz? Bizim...

Genç adam ikinci defa olarak muhatabının sözünü kesti:

- Bilmiyorum, nafile sormayınız, bilmiyorum.

Ancak bunun üzerinedir ki, Nigâr Hanım ister istemez söze karışmak lüzumunu hissetti:

Erenler doğru söylüyor, Nasib! dedi. Üç dört gündür, hakikaten kendilerinde, ne yaptığını bilmiyen bir adam hali var.

Genç kadın bunları yarı sitemkâr, yarı alaylı bir şive ile söyledi. Fakat, Nur Baba bu nükteden bihaber göründü, güldü ve dedi ki:

- Gördünüz mü, bana hak veriyorlar.

Bakışlarından ve gülüşlerinden biraz sarhoş olduğu anlaşılıyordu. Akşam geç vakte kadar yanlarında kaldı ve kendilerinden ertesi gün için dergâha gelmek vaadini almaksızın kabil değil ayrılmadı.

Ertesi gün Nigâr Hanım, dergâha yalnız gitti. Filvaki muhibbesine birlikte gitmesi için hayli ısrar etti, tek başına böyle bir ziyareti yapmağa kendinde cesaret bulamıyordu. Kanlıca ile Çamlıca arasındaki mesafeler ve yollar ona korku ve endişe veriyordu. Hele, Nur Baba ile başbaşa geçeceğini tasavvur ettiği gece, muhayyelesinde âdeta bin başlı binlerce ejderle dolu derin, siyah ve korkunç bir kuyu gibi açılıyordu. Hiç olmazsa, her şeye rağmen, evden birini beraber götürmek istedi; ufak bir mülâhazadan sonra vazgeçti; Ziba Hanımefendi'ye müracaatın belki bundan daha muvafık olacağını düşündü, her nedense buna da cesaret edemedi. Üsküdar iskelesine çıktığı zaman son çare olarak hatırına Alhotoz Afife Hanım geldi. Bu ihtiyar kadının, Sultantepesi'nde, eski, büyük bir konakta ikamet ettiğini biliyordu. Sultantepesi'ne gitti, fakat büyük konağın, ağır tokmaklı kapısını sımsıkı kapalı buldu. Tek başına tekrar ara-

basına bindiği zaman, artık nereye gideceğini, ne yapacağını bilmiyordu. Çaresizlikler, tereddütler içinde kaldı. Kalbinde sebebi ve hedefi belirsiz bir öfke kaynıyordu; mütemadiyen eldivenlerini giyip çıkarıyor; peçesini kaldırıp indiriyordu. Hani Bektaşilikte yekdiğerine hizmet ve muavenet [yardım] esaslı bir şart idi? Daha ilk adımda onu yapayalnız bırakıvermişlerdi. İşi bu dereceye getiren, hattâ az çok bu ziyareti icat eden, ilk çekilen ve ilk vazgeçen oluyordu. Nigâr Hanım, biraz da Nur Baba'ya kızdı; hangi sebebe, hangi hakka dayanarak kendisini yanına çağırmıştı? Bu adam, Ziba Hala gibi birkaç muvaffakiyetten sonra kendini kaybetmiş, nefsinde her kadına karşı bir temellük [sahip olma] hakkı vehmeylemeğe başlamış bir hodbinden başka bir şey değildi. Nigâr Hanım, ona herkesin Ziba Hanımefendi'ye benzemediğini isbat edecekti.

Bu düşünce üzerinedir ki, arabacıya tekrar iskeleye dönmesini söyledi. Kendi kendine: "Hayır, gitmeyeceğim, hayır..." diyordu. Şimdiye kadar ne oldu ise olmuştu. Yarı can sıkıntısı, yarı tecessüs, yarı inat ile hatıra sığmaz derecede garip bir harekette bulunmuş; renksiz, kokusuz, fakat suyla dolu billûr bir kadehe benziyen hayatın, durup dururken, yarı can sıkıntısı, yarı inat, yarı tecessüsle kokulu bir çirkefe batırıp çıkarmış ve bundan marazi bir zevk duymuştu. Lâkin macera lâzımsa, bu kadarı kâfi idi. İçinden "Elimde değil mi? İstediğim yerden dönerim; elimde değil mi?" diyordu. Fakat, Üsküdar iskelesine geldiği zaman ufak bir sebep genç kadının düşüncelerini ansızın tersine çevirdi. Anadolu sahilini takip eden vapur henüz kalkmış, diğer vapura ise bir buçuk saatten fazla vakit vardı. Nigâr Hanım, beklemeğe karar vermekle beraber bu bir buçuk saati cidden tahammül edilmez buldu ve bu bir buçuk saat ona, hayatının her dakikası birer asır kadar uzun diğer bir sürü boş ve ağır saatlerini hatırlattı. Kendisini doğduğu, büyüdüğü,

evlendiği büyük ve eski yalının içinde elleri boş, gözleri boş, dimağı boş, kâh bu odadan o odaya dolaşırken, kâh yüzükoyun şezlongunun üstünde yatarken, kâh kıştan kalmış sobasının boş ve dipsiz ağzını fasılasız, isteksiz ve yarım içilmiş sigaralarla doldururken gördü. Böyle zamanlarda o âdeta, saatin içindeki zincirin inatçı, sessiz ve kemirici bir hareketle kendi kalbi etrafında döndüğünü hisseder. Eşref Paşa'nın haremi [karısı] intizar salonunun [bekleme salonunun] kafesi arkasından Üsküdar sahilinin solgun sularına baktı ve göğsü birkaç kereler ağır, zahmetli bir tenefüsle inip kalktı.

Şu anda, onun için, hayatın hiçbir felâketi göğsünü şişiren bu uğursuz iç sıkıntısı kadar elim ve dilhıraş [yürek parçalayıcı] olamazdı. Üstüste birçok defalar saatine baktı, kendi kendisine: "Daha kırk beş dakika var, kırk beş dakika!" dedi ve böyle söylenerek, ağır ağır dışarıya çıktı. Nigâr Hanım, yarım saat sonra Nur Baba'nın dergâhında idi.

Genç mürşid, kendisini, gözleri sevinçle dolu, tâ bahçe kapısında istikbal etti [karşıladı]. Muhibbeler pencerelerden beyaz mendiller salladılar. Genç kadın, tekkeyi kalabalık hisseder etmez müsterih oldu ve Nur Baba'ya dedi ki:

- Ah, ne iyi! Sizde hiç misafir eksik olmuyor! Halbuki ben bu akşam pek yalnız kalacağımıza hükmetmiştim.

Genç mürşid bu sözleri memnun ve pek mânalı bir tebessümle dinledi ve:

- Ne çare efendim; tekkeler hep böyledir, hep böyle, dedi.

Nigâr Hanım, maksadını izaha lüzum görmedi. Bir dakika içinde baştan başa şuhluk ve hiffet [hafiflik, hoppalık] kesilmişti. Kendisini kapının önünde bekliyen bacı ile uzun uzun öpüştü, muhibbelerin bazılariyle şakalaştı, gülüştü ve etrafına tatlı kokular saçarak kendi için hazırlanan odada soyunmağa çıktı. Nur Baba, yanında duran yaşlı bir muhibbeye yan gözle bakıp derin derin nefes aldı ve yavaşça:

- Atiye, Hüda bilir ki sermestim!.. dedi.

O gece çok içildi? Saz olmadığı için Nur Baba şarkı söyledi. Nigâr Hanım o derece sarhoş oldu ki ertesi gün akşama kadar kendini toplayamadı ve yalıya ancak son vapurla dönebildi. Çocuklar yatmıştı, annesi merdiven başında merak ve hiddetle bekliyordu; ihtiyar kadın, kızını küskün bir çehre ile karşıladı:

- Vallahi, bu olur şey değil, Nigâr! dedi. Haydi bizi düşünemedin, fakat kendini... Korkmadan nasıl oldu da bu zamanlara kadar...

Nigâr Hanım'ın ayakta duracak hali yoktu. Gülerek yanağını validesine uzattı ve hemen odasına kapandı.

Ertesi gün ise, akşama kadar yatağında kaldı ve ancak geç vakit, kendisini ziyarete gelen bir ihtiyar kadınla görüşmek içindir ki güç hal, ayağa kalkabildi. Bu kadının hüviyeti ev halkınca tamamile meçhuldü. Fakat, Nigâr Hanım onu görür görmez tanıdı ve hemen odasına aldı. Misafir dergâhtan geliyordu. Nur Baba tarafından bilhassa hatır sormak için gönderilmişti ve koynunda bir mektup getirmişti, firkatten [ayrılıktan] bahsediyordu. İhtiyar kadın giderken:

- Muhakkak bunun cevabını istiyor, dedi.

Safa Efendi'nin torunu güldü:

Görüyorsunuz ki rahatsızım, ellerim titriyor, başım dönüyor; kendilerine böyle söyleyin, dedi.

İki gün geçmişti. Nur Baba'dan, Nigâr Hanım'a ikinci bir mektup daha geldi. Bu, baştan başa sitemler ve şikâyetler dolu idi; bağrı yanık mürşid "Safa suret, cefa siret perestidem,"* diye başlıyordu; "mecburuna bu rütbe zulmu neden reva görürsün? Sarsar-ı âhüvahla [ah ve vah rüzgarıyla] gecelerim gündüze, gündüzlerim gecelere karıştı. Sensiz geçen eyyamın leyle-i yeldadan [en uzun geceden] farkı yok.

(*) Dış görünüşüyle safa; iç haliyle (davranışıyle) cefa veren sevgilim, anlamında.

Yediğim lokmalar birer düğüm gibi boğazıma diziliyor, içtiğim dem vücudumda bir semm-i katil [öldürücü zehir] haline giriyor, cismimin her muyu [kılı] senin için ayrı ayrı feryat ediyor. Kendimden tehaşi eder [korkar] oldum. Kıblegâhım sensin, sana teveccüh eylerim, şifamı senden beklerim." Ve bir sürü tazallümden [sızlanmadan] sonra şöyle nihayet veriyordu:

"Son gelişinizde efgendenizi [biçarenizi] civarınızda dolaşmaktan meneylediniz. Emriniz nezdimde evamir-i ilâhiye [tanrı buyruğu] mertebesinde mukaddes olduğundan boyun eğdim, diş sıktım; işte, dört gündür ki sizi huzurumla rahatsız etmiyorum; bu fedakârlığıma mukabil sizden bir lûtuf dilerim çok mudur? Ne olur efendim, birkaç satırla perişan hatırımı sormağa tenezzül buyursanız... Kalbgâhıma biraz ümit ve teselli serpseniz. Geçen seferki ricama rahatsızım yazamam diye cevap verilmiş... ilâh."

Mektup bittikten sonra mektubu getiren kadın, Atiye Hanım başladı:

- Her gün, her saat sizin lâkırdınız... Sağ olsun yine kendini kapıp koyuverdi. Sofra başında dalıp dalıp gidivermeler, gizli köşelere çekilip ağlamalar. Geceyarıları, dem şişesi koltuğunun altında kayboluvermeler. Zavallı Bacı şaşırdı kaldı. O olmasa tekkenin hali yaman... Fakat, malûm ya kızım, muhip dediğin mürşid için gelir, bacı onun yerini nasıl doldurur? Ne ise, yine tedbirli kadın da ekini belli etmiyor...* Etmiyor ama, bu böyle sürmez ki; böyle sürmez ki... İki cihetten böyle sürmez. Evvelâ bacının tahammülü tükenir, sonra da... Ah sağ olsun, arttırdıkça arttırır. Vakıa Bacı sabırlı kadındır ama... Bilmem ki bu gibi hususlarda insan ne dereceye kadar sabır edebilir? Bu yaşa başa bakmaz ki yavrum. Nefsini körlet körlet, günün birinde bir de bakarsın ki...

(*) Eksikliğini belli etmiyecek biçimde işi yürütmek.

Nigâr Hanım güldü. Atiye Hanım daha ziyade açıldı, daha lâubali bir sesle:

- Gülme kızım, gülme... Gönül dediğin Allah'ın evidir. Hiç şakaya gelmez. Ah bu gençlik! Ah, bu cahillik... İnsan zanneder ki muhabbet bir eğlencedir, bir kırışma, iki gülüşme... Ben seni seviyorum, sen beni seviyorsun, mânalı hediyeler, kokulu mektuplar... İşte siz yaştakilerin muhabbetten anladığı şey... Hey gidi muhabbet hey... Muhabbet... Yavrum, bizim bildiğimiz muhabbet, Allah vermesin, zelzele gibi, yıldırım gibi, yangın gibi, sel gibi bir şeydir, bir belâ, bir âfettir. Bir âfettir. Güzel başın için böyle bir kaza temenni edemem; fakat sana yalnız şunu söyliyeyim ki vebâl altında kalmaktan çekin.

İhtiyar kadın, bir türlü maksadına vâsıl olamıyordu. Nigâr Hanım istihzayı [alayı] gururu ve şuhluğu hep bir araya toplayan o hususî tebessümile karşısındakine yardım etti:

Peki efendim, anladım... dedi. Fakat ne yapmamı, ne tarzda hareket etmemi istiyorsunuz?

- Estağfurullah kızım, size yol göstermek haddim değildir; vallahi erenlerin hali dolayısile Bacı'nın ve tekkenin hali zihnimi altüst etti de size bu kadar açılmak cesaretini gösterdim. Belki erenler duysa bu kadarına razı olmaz. Kuzum, bu sözler aramızda kalsın. Ben yine hiçbir şey bilmemiş olayım. Lütfen mektubun cevabını yaz da...

Nigâr Hanım, düşündü, taşındı, nihayet şu birkaç satırı yazmakla iktifa etti:

"Sizi pek yakından ve pek iyi tanımamış olsaydım mektubunuz beni belki pek çok müteellim ederdi [üzerdi]. Muhabbet sizin sanatınız ve bu sizde bir sanat hududunu asla geçemez. Lütfen benden büyük bir şey beklemeyiniz. Sizi ara sıra gelir görürüm. Kemali hürmetle niyaz eylerim."

Nigâr Hanım'ın muhabbete dair, bu, ilk yazdığı şeydi. Kâğıdı ihtiyar kadına verdikten sonra, pek mühim bir iş yapmış

gibi kendi cesaretine hayran kaldı ve kalbinde nedamete benzer bir his uyandı. Zaten bu son birkaç aylık hayatında onun her hareketini ya bir hayal inkisarı [hayal kırıklığı] ya da bir korku veya bir nedamet takip eyliyordu. Benliğinin kökünde zaman zaman siyah bir yılan gibi kıvranan uğursuzlukla dolu bir hissikablelvuku [önsezi] vardı. Her an için kendini bir felâkete maruz sanıyordu. Fakat çok sürmüyor, ruhunun bütün bu karanlığı anî bir neş'e içinde eriyip gidiyordu. Nitekim, Nur Baba'nın iş bilen maslahatgüzarı koynundaki mektupla henüz yalının eşiğini geçmemişti ki Safa Efendi'nin torunu mütebessim, şuh ve çalâk odasına girdi. Biraz evvel oturduğu koltuğunun bir kenarına sıkıştırılmış mektubu açtı. Bu, ona hayatında ilk görülen şeylerin, ilk işitilen sözlerin hayretini veriyor, kalbi durgun bir haz içinde her kelimeyi kendine ayrıca yumuşak ve tanıdık buluyordu. Çünkü bütün kadınlarda olduğu gibi Nigâr Hanım'da da aşkın her nevi tecelliyatı [görünüşleri, belirtileri] tabiî saiklerden [doğal güdülerden] çıkıyor ve oraya hitab ediyordu. Gözleri her cümleyi derin bir iştiha ile kâfi derecede emdikten sonra kâğıdı büktü ve güya odasmda onun muhafazasına lâyık bir yer bulamamış gibi yavaşça korsajının içine sıkıştırdı. Bir müddet hülyalı ve dalgın kaldı. Nur Baba'ya acıyordu, gönderdiği cevap bu mektubun ateşile âdeta zalimce bir tezad teşkil etmişti.

Bunu Nur Baba da böyle buldu ve onun içindir ki ferdası gece yine yakıcı ve gür sesile denizden, Nigâr Hanım'ın pencerelerine karşı şikâyet etmeğe geldi.

Geçen seferki kadar geç değildi. Henüz geceyarısına iki saat vardı; Nigâr Hanım, bir gün evvel Şişli'den yalıya misafir gelmiş teyzezadeleri, annesi ve Macid'le -Macid, son kararına rağmen yine arasıra yalıya uğramaktan feragat etmiyordu- kendi yatak odasının bitişiğindeki geniş şahnişinli [çıkmalı] salonda bir aile sohbetine dalmış ve hazım zamanlarında birbirini takibeden küçücük, incecik sigaraları-

nın sonuncusunu henüz söndürmüştü ki birden bütün vücudunun anî bir titreme ile ürperdiğini hissetti ve bir mükâlemenin ortasında iki üç defa duraklayıp gözleri yuvarlak, kaşları yukarıya doğru gerilmiş, hayret ve dikkat içinde dışarıyı dinledi. Genç kadının bu hareketi o kadar anî ve sarih [açık, belirgin] oldu ki bunu esasen lüzumundan fazla ince bir hassasiyetle mücehhez bulunan teyzezadeleri ve ateşli, kıskanç bir tecessüs humması içinde beş duyusunun hiç olmazsa beşte üçünü onun mevcudiyetinden sızan ve bilerek veya bilmeyerek yapılan hareketlere vakfeyleyen Macid şöyle dursun, hattâ odanın bir köşesinde kendine mahsus meşguliyetlerle başka bir âleme girmiş gibi görünen annesi bile hissetti ve kendini:

- Nigâr öyle birdenbire ne oldun? demekten alamadı.

Nigâr Hanım; bir kabahat esnasında yakalanan çocuklar gibi ne diyeceğini bilemedi, şaşırdı kaldı ve bu müşkül mevkiden ancak kendince sarih, fakat oradakiler için ayrıca izaha muhtaç şöyle bir cevap ile kurtulmak istedi:

İşitmiyor musunuz? Koyda biri gazel söylüyor, dedi. Bunun üzerine hepsi de bilâ ihtiyar pencerelere yaklaşıp dışarıyı dinlediler. Yalnız Macid oturduğu yerde kaldı. O, şimdi, denizdeki sesi açıkça işitiyor ve sesin kimin sesi olduğunu ve ne demek istediğini pek iyi anlıyordu. Teyzezadeler salondaki lâmbaları kısıp kafeslerden birini açmak istediler. Nigâr Hanım:

- Bırakın; rica ederim; gelin yerinize oturun; bu ne telâş! Hiç denizde gazel okunduğunu işitmediniz mi? dedi.

- Fakat, Nigâr, bu büsbütün başka bir şey; harikulâde bir ses... diye cevap verdiler.

Genç kızların bu fikrine, Safa Efendi'nin ihtiyar gelini de iştirâk etti:

- Cidden pek muhrik ve müessir [yanık ve etkileyici] bir ses... dedi.

Pencereler açılır açılmaz yarı karanlıkta kalan sessiz salona Nur Baba'nın nağmeleri havaî dalgalar gibi hücum etti. Muhabbet mürşidi şöyle taganni ediyordu:

Sev, seni sevdim diyem can-ı azizi can ile
Hem sevmek, hem sevilmektir veren ruha gıda...

Ses, kâh içten iniltiler halinde alçalıyor, kâh ateşli ahlarla yükseliyor ve mısraın ahengini, uzun titrek bir sükût takip eyliyordu. O zaman yalının penceresinden uzanan başlar yalnız dalgaların kımıldanışlarile, kendilerine doğru yaklaşan hafif kürek seslerini işitiyorlardı. Nigâr Hanım, pencereden geriye çekildi ve karanlıkta yavaşça Macid'in yanına oturdu. O zaman, Macid genç kadına doğru eğildi ve yavaş, fakat acı ve müstehzi bir sesle şöyle dedi:

- Nigâr Abla; tebrik ederim. İşi ilerletmişsiniz!..

Nigâr Hanım'ın vücudu buz kesilmişti. Pek uzun süren bir deniz banyosundan henüz çıkmış gibi dişleri birbirine çarpıyor, mevcudiyetinin tâ kökünden titriyordu.

Macid, tekrar etti:

- Tebrik ederim, tebrik ederim.

Genç kadının cevap vermeğe mecali yoktu, muhibbinin bu acı telmihini [imalı söz, anıştırma] ancak hissedebiliyordu ve kesik kesik:

- Aman Macid sus; görmüyor musun, harabım, tıkanıyorum, diye yalvardı.

Nur Baba'nın sesi gittikçe yaklaşıyor gibiydi. Filvaki, esasen fazla sarhoş olan genç mürşid pencerelerin açıldığını hisseder etmez bunu kendine karşı muvafık bir işaret zannetmiş ve sandalını gittikçe yalıya doğru çektirmeğe başlamıştı. Sandal kürek kürek yalıya yaklaştıkça sesi derece derece alçalıyor, halden anlar, titrek nağmelerle âhenktar hıçkırıklar ve garamî [lirik] iniltiler halini alıyordu.

Macid yavaşça:

- Beliğ serenad! dedi ve bir lâhza düşündükten sonra yine aynı sesle, fakat Nigâr Hanım'a daha ziyade eğilerek acı acı şu sözleri ilâve etti:

- Fakat, ne yazık ki âşıkta saz, maşukta naz yok.

Genç kadın dudaklarını ısırdı ve kendi kendine söylenir gibi:

- Allah vere de, daha ziyade yaklaşmasa, daha ziyade... dedi.

Macid:

- Kendisine o kadar cesaret vermiş miydiniz? diye sordu.

Şimdi ses durmuştu, fakat sandalın tâ pencerelerin önüne geldiği hissolunuyordu. Nigâr Hanım'ın annesi birdenbire başını içeri çekti:

- A! Pek de münasebetsiz bir adammış, dedi.

Ve hemşirezadelerine kafesi indirmelerini işaret etti. Nigâr Hanım gülmeğe çalışıyor ve:

- Aman, perdeleri çekin de lâmbayı açalım, gibi sözler söylüyordu.

Muhabbet mürşidi, şimdi perde perde yükselen ve ağır ağır uzaklaşmağa başlayan bir sesle denizden şöyle feryada başladı:

Ateş-i ahım ider vuslat tarikın pür ziya
Bende-i evlâdı haydar olduğun isbat için
İşte Nuriye verir ol mehlika cam-ı cefa

Nigâr Hanım o gece hiç uyumadı. Bütün mevcudiyetinde bitmez tükenmez bir öfke kaynadı. Fakat kime karşı? Ne için? Bunu sabaha kadar kendi de tayin edemedi.

Akşama doğru hiç beklemediği bir yaşlı kadın Nur Baba tarafından onu ziyarete geldi. Bu kadının tavırları zarif, sesi okşayıcı ve gözleri esrarlı idi. Yumuşak ve tanıdık bir eda ile Nigâr Hanım'a yaklaştı ve gizlice söyledi:

- Elmasım yabancı değilim. Nur Baba evlâtlarındanım.

Genç kadın misafirini güvez kadifeden döşeli, loş, küçük bir odaya aldı. Burası yalının her türlü gürültülerinden uzak, gizli bir köşesi idi. Muhibbeler, birbirlerine pek yakın, karşılıklı derin koltuklara oturdular. Misafir Hanım, söze nereden başlayacağını bilmiyenlere mahsus vaziyetler içinde idi. Zamanın kimbilir ne tuhaf cilvelerile gevşemiş ve süzülmüş çehresinde bir genç kıza yakışır, taze, çocukça mahcubiyet gölgeleri vardı. Fakat, gözleri gizli tecessüslerden uzak değildi; birkaç kere üstüste etrafına bakındı ve nihayet:

- Âyin-i Ceminizde bulunmadığıma çok müteessifim, dedi. Sonradan görüşmek de nasib olmadı; zaten epeycedir dergâha da gidemiyorum... Birbirimize de pek yakınız, şurada, Anadoluhisarı'nda oturuyorum. Erenler, eksik olmasınlar kusuruma bakmayıp beni ekseriya ziyarete gelirler; çünkü kendilerinin ilk evlâdı benim. Fakireye karşı teveccühleri pek fazladır. Fakat; son evlâdının muhabbeti diğer bütün muhabbetleri...

İkmal edemedi, güldü. Nigâr Hanım anlamamış gibi davrandı. Nur Baba'nın ilk evlâdı devam etti:

- Nitekim son zamanlarda ziyaretlerinin sıklaşması sizin sayenizdedir; bu saadeti size medyunum. Mümkün olduğu kadar size yakın bulunmak ve civarınızda dolaşmak ihtiyacı onu iki üç günde bir, fakirhaneye sevkediyor. İşi gücü, geceleri, kâh denizden, kâh karadan sizin yalıyı tavaf etmeğe münhasır kaldı. Vakıa bu hem kendisi ve hem sizin için pek tehlikeli bir oyun... Kanlıca avuç içi kadar bir yer; etrafta yalıyı tanımıyan yok; erenleri derseniz... Uzun söze ne hacet, elmasım! Yalnız başının *"fahir"*i, kıyafeti; hülâsa...

- Ne kadar iyi efendim, hep benim söyleyeceklerimi, benim düşündüklerimi, hattâ benim kendilerine defaatle söylediklerimi siz söylüyorsunuz.

- O halde size pek yalvarıyorum. Buna karşı bir çare bulunuz! Vallahî, dün geceden beri aklım başımda değil... Ba-

kınız ne diyeceğimi, nasıl şaşırıyorum! Siz asıl dün gece... Civanım; dün gece siz ona neler yapmışsınız?.

Tam bu sırada misafire kahve getirdiler. Hizmetçi elinde tepsi ile kapının önünde durduğu müddetçe Nigâr Hanım az kaldı meraktan, sabırsızlıktan bayılacaktı.

Nur Baba'nın ilk evlâdı kahvesini içtikten sonra bir sigara yaktı ve hizmetçinin tamamile uzaklaşmasını bekledi. Nigâr Hanım üstüste:

- Aman Hanımefendi, dün gece ne olmuş? Ne yapmışsınız? Lütfen söyleyin! dedi.

Misafir hanım derin derin içini çekti:

Dün gece mi? Aman Allahım; onu bana sormayınız. Dün gece, hem benim, hem onun için büyük bir felâket gecesi idi. O sandal safasından öyle bir halde döndü ki, ben Allah saklasın ya, aklını tamamile kaybettiğine veya hemen can vermek üzere olduğuna hükmettim. Üstü başı sırsıklam ve perişan idi. Sarığı çözülmüş, mintanının bütün düğmeleri kopmuş; göğüs açık, saç sakal birbirine karışmış, gözleri yuvalarından dışarıya fırlamış. Yürümek şöyle dursun, bir dakika ayakta durmağa kadir değil; öyle bir halde içeriye girdikten sonra arkasını kapıya dayadı, orada uzun bir müddet hareketsiz ve sessiz kaldı. Ben karşısında ne yapacağımı şaşırmış, aklım başımdan gitmişti. Elimde lâmba zangır zangır titriyordu. O beni sanki ilk defa görüyormuş gibi dik dik yüzüme baktı. Birşeyler söylemek, haykırmak istiyor gibiydi ve böyle yaptıkça göğsü, boğazı hırıltılarla doluyordu. Koltuğuna girip içeriye almak, rahatça bir yere yatırmak istedim, ne mümkün... Yerinden kımıldanır kımıldanmaz, hemen bir adım ya attı ya atmadı, taşların üzerine boylu boyunca düşüp yıkılıverdi. Artık; büsbütün ne yapacağımı şaşırdım. Gidip hizmetçimi uyandırsam olmayacak... Kendisini o halinde kimsenin görmesine gönlüm razı değil.. Hak Erenler bana metanet verdi; elimdeki lâmbayı

bir tarafa bıraktım, eğildim, koltuklarının altından, ellerimi geçirdim, sürükliye sürükliye yatağına kadar götürdüm... Bir onu, bir de beni düşün, iki gözüm, bu olacak şey mi? Fakat olunca oluyor... Pir kuvveti, iman kuvvetile daha buna benzemez neler oluyor, nitekim...

Nigâr Hanım, burada, muhatabının sadedden hariç ve bu pir ve iman kuvvetine dair birçok sözlerini dinlemek mecburiyetinde kaldı. Esas meselenin en can alacak noktasındaki bu duraklama sabrını tüketiyordu. Birkaç defa "Ona ne oldu? Siz asıl bunu anlatın. Ona ne oldu?" demek istedi. Hisarlı muhibbe neden sonra asıl sözüne avdet etti. Akşam oluyor, güvez döşeli odaya gölgeler doluyordu.

- Yatağına yatırdım, dedi. Fakat her şey bununla olup bitti zannetmeyiniz. Asıl facia bundan sonra başladı. Sanki yatırdığım yatak bir buz yığını imiş gibi bütün vücudunu bir şiddetli titreme aldı; başını soğuk su ile ıslatmıştım, ondan oldu zannettim. Hemen kuruladım, sardım, üzerine elime ne geçti ise örttüm. Bütün kuvvetimle vücudunu bastırmağa, uğuşturmağa başladım. Ne mümkün, ne mümkün efendim. Titremeler gittikçe artıyor, dişleri kırılacak gibi birbirine çarpıyordu. Anladım ki bu bizim bildiğimiz üşümelerden değil, başka bir çare... Çare ne bulayım? Geceyarısı nereye gideyim? Odanın içinde şaşkın şaşkın dolaşıyor, "Aman pirim, yetişin imdadıma; aman pirim..." diye söyleniyordum. Biraz sonra titremeler durdu. Fakat Erenlerin hali daha müthiş bir şekle girdi; dişleri kilitlendi, yumrukları kısıldı, boynu dimdik oldu, bel köprülendi, bütün vücudu bir yay gibi gerildi, acı bir sesle yorganların altından fırladı, tâ odanın bir köşesine yuvarlandı. Aklım başımdan gitti, evvelâ bir türlü yanına yaklaşmağa cesaret edemedim, durduğum yerde dona kaldım. Sonra baktım ki olmayacak, kendini oradan oraya atıyor, duvar demiyor, kapı eşiği demiyor, başını kollarını çarpıyor. Yaklaştım, üzerine atıldım, dizlerimle omuzlarına

bastım, var kuvvetimle kollarını tuttum. Ne mümkün civanım, ne mümkün? Onu zaptetmek şöyle dursun, kendimi güç tutabildim. Sağ olsun... Esasen kendisi pek kuvvetlidir, pek heybetlidir ama bu halinde büsbütün başka birşeyler oldu. Demir desem; değil: Hayır serapa arslan... Kükremiş bir arslan efendim. Bakınız (Nur Baba'nın ilk evlâdı bluzunun yenlerini sıyırdı, dirseklerini, bileklerini gösterdi. Bütün siyah lekeler içinde idi) hep çürük; dedi. Omuz başlarımı; dizlerimi görseniz; halime daha ziyade acırdınız. Fakat ben o saatte kendimi düşünecek halde miydim? Neredeyim? Yerde miyim, gökte miyim, onu bile unutmuştum...

Nigâr Hanım, Hisarlı zairenin [kadın ziyaretçinin] sözünü kesti.

- Demek ki Erenler, anlatışınıza göre, âdeta bir histeri nöbeti geçirmişler. Ne tuhaf ben bunu yalnız kadınlara mahsus bir hastalık zannederdim, dedi.

Muhibbe, kinayeli bir tebessümle gözlerini hafifçe kapayarak ağır ağır sözüne devam etti:

- Siz ne derseniz deyiniz, iki gözüm. Bu herhalde öyle ismi kolayca söylenir ve kadın erkek dinler bir hastalık değil. Vakıâ ben de bayılırım, birçok bayılıp ayılanlar da gördüm, nitekim tekkelerde bu her zaman herkesin başına gelir bir şeydir. Fakat civanım, bu benim anlattığım hal büsbütün başka, harikulâde, bütün görülmüş ve işitilmiş şeylerin fevkinde... Nasıl anlatayım bilemiyorum. Temenni etmem ki sizin başınıza böyle bir hal gelsin. Fakat, bir gözlerinizle görmüş olsaydınız, eminim ki... Sizin için böyle kıvranan, böyle kendini yerden yere atan, böyle başını sizin için duvardan duvara çarpan bir adama, bilâtereddüt [tereddütsüz] hemen o anda, bütün varınızı, yoğunuzu, bütün hayatınızı feda ederdiniz.

Kadın, Nigâr Hanım'ın gözlerinin içine baktı ve hikâyesini şu suretle bitirdi:

- Sabaha karşı idi. Hıçkırarak, ağlayarak gözlerini açtı. Derinden derine "Nigâr, Nigâr, Nigâr!" diye inliyor ve tırnaklarile göğsünü yırtıyordu. Meğer bu ızdırabında ne kadar haklı imiş! Büsbütün kendine gelip de geceki vekayii [olayları] birer birer anlatıverince bilâihtiyar ben de ağlamağa başladım. Bin ümit, bin arzu, bin iştiyak ile denizde, uzaktan pencerelerinize karşı şarkı söylüyormuş. Maksadı yalnız sizin pencerelerinizdeki aydınlığa bakmak, o aydınlığın içinde sizin hiç olmazsa bir gölgenizi görebilmek ve sonra çekilip gitmek imiş. Fakat siz me'mulünün fevkinde, kendisine cesaret vermişsiniz. Kafesi kaldırmış ve daha ziyade yaklaşmasında mahzur olmadığını anlatır birçok hareketlerde bulunmuşsunuz. Bunun üzerine, o da yavaş yavaş size doğru gelmiş; ötesini tekrara hacet yok zannederim. Pencereyi kapayıp "Aman bu ne muziç [usanç verici, dayanılmaz] adam!" diye söylenmişsiniz.

Nigâr Hanım, burada, muhatabının sözlerini kesti:

--Yanlış efendim, dedi. Size yanlış anlatmışlar veyahut kendileri yanlış görmüşler, yanlış anlamışlar.

Ve gece, pencereler önünde geçen hâdiseye dair uzun uzadıya tafsilât verdi.

O söylerken Hisarlı zaire gittikçe artan bir tecessüsle gözlerini süzerek kendisini tetkik ediyor ve zihnen başka şeylerle meşgul görünüyordu. Nihayet kalkıp giderken:

- Her ne hal ise elmasım, yarın muhakkak bir kere gidip görünüz, dedi.

Yalının içi karanlık olmuştu. Sofadaki büyük avizeli lâmba henüz yanıyordu. Nigâr Hanım, ekseriya ruhunu pek sıkan bu yarım aydınlığı hissetmedi. Uzun müddet, endişeli bir memnuniyet içinde dalgın ve hulyalı kaldı. Nur Baba, Ziba Hala'nın tehlikeli ve amansız âşıkı, genç ve yaşlı birçok kadının garamî raşelerle [titreyişlerle] dizlerine kapandığı kalpler avcısı, muhabbet mürşidi Nur Baba... demek ki

şimdi kendi yolunda bu zillet ve bu kadar ızdırap ile kıvranan adam, bu idi. Bu Nur Baba idi! Nigâr Hanım "Meğer ben ne imişim? Ne büyük, ne tehlikeli bir kuvvetmişim!" diye düşündü ve neticesiz kuru tahayyüllerle geçen ilk gençlik senelerine acıdı. Maamafih, büyük aşkların mevsimi onun için henüz geçmemişti. Böyle düşünerek ağır ağır odasına girdi ve ferdası günü tâ Nur Baba'nın yanına gidinceye kadar hulyasına hudut olmadı.

Nur Baba hasta yatıyordu; çehresi iki kat sarı, gözleri mutatdan [alışılmıştan] fazla ateşli idi. Ağır ve dargın bir sesle konuşuyor ve kimi ayaklarını uğuşturan, kimi yastıklarını düzelten, kimi ikide bir buzlu ve renkli birtakım mayiler uzatan muhibbeler ortasında bir şımarık çocuk gibi nazlanıyor, nazlanıyordu.

Dergâh halkı Nigâr Hanım'ı soğuk bir çehre ile karşıladı. Hele Bacı bütün hakaret, bütün tezyif idi. Başka zamanlar kendisini tâ bahçe kapısına kadar kahkahalarla karşılamağa koşan genç hemşireler bu sefer soğuk bir nezaketle ancak soyunmasına yardım ettiler ve Nur Baba'nın yanına girinceye kadar yanındaki odada bir hayli beklettiler. Safa Efendi'nin torunu hakareti hissetti; fakat esbabını [sebeplerini] pek anlayamadı. Utandı; şaşkın ve perişan kaldı.

Öyle ki Nur Baba'nın yanına girip de niyaz için yatağına doğru eğilirken nerede olduğunu, ne yaptığını bilmiyor, kulakları uğulduyor, kalbi, göğsünü kıracak bir şiddetle çarpıyordu! Odanın içinde bir müddet ne kimsenin yüzüne bakabildi, ne de bir söz söylemeğe kudret buldu ve başı önde eldivenlerini çıkarmakla meşgul göründü.

Bu müddet zarfında Nur Baba dahi, gözleri kapalı çenesi gergin, sessiz ve hareketsiz kaldı. Onun bu halinde dinî ve uhrevî [dünyasal olmayan] bir azamet vardı. Koyu siyah sakallı ve fazla sarı uzun, süzgün çehresile bir eski Asur padişahının mumyasına pek benziyordu.

Nigâr Hanım, muhabbet mürşidinin bu soğuk ve haşin manzarası önünde öfke ve korku ile karışık bir his duydu ve odanın ortasında bir küçük çocuk gibi tepine tepine, bağıra bağıra, hüngür hüngür ağlamak istedi.

Bereket versin ki Nur Baba'nın o hali çok sürmedi. Göz kapaklarını hafifçe kaldırdı ve yatağın kenarında oturan Bacı ile diğer birkaç muhibbeye dışarıya çıkmalarını işaret etti. Onlar çıktıktan sonra kımıldanmakta büyük zahmetler çeken bir adam işmizazile [yüzünü buruşturma ile] yastıkları üstünde mecalsiz duran başını ağır ağır Nigâr Hanım'a doğru çevirerek, kirpiklerinin arasından yarı açık gözlerinin ucu ile baktı ve dedi ki:

- Hanımefendi, nasıl; halimi beğendiniz mi?

Safa Efendi'nin torunu sapsarı kesildi. Evvelki geceye dair iki kelimelik izahat ile kendi üzerine atılmak istenen bir büyük haksızlığı reddettikten sonra bilhassa karşısındakinin gittikçe birbiri ardından yapılan ve artan ihtiyatsızlıklarından, coşkunluklarından ve daha bin türlü çılgın hallerinden şikâyet azmile tâ Kanlıca'dan buraya kadar gelmişken, şimdi bu sual ve bu vaziyet önünde birdenbire ne diyeceğini ne yapacağını şaşırmış, nutku tutulmuş, iradesi elinden gidivermişti. Tuhaf, mânevî bir hezimet içinde âdeta kendi kendini ithama başladı. Kalbini ağır, tamiri kabil olmıyan bir cürmün azabile ezilmiş zannediyordu.

Nur Baba:

- Kasdınız beni öldürmekse, söyleyin! dedi, ben ölümden korkmam. Fakat bilin ki herhangi bir ateşe öyle körükörüne yalnız da atılmam. Pirim hakkı için yanarım, kavrulurum. Fakat sizi de kül haline, bir yığın kül haline koyduktan sonra...

Mürşidin sesi yükseldi, gözlerini büsbütün açtı ve son sözlerini söylerken kollarını öne doğru uzatıp yumruklarını sıktı.

Nigâr Hanım'ın kulakları uğuldadı. Hasta, sözüne devam etti:

- İşte, bütün bu dergâh halkı biliyor. Dün sabah avdetimde herkesin içinde öyle bağırdım: Benden alacağı olsun. Onun başına öyle bir belâ kesileceğim ki...Bunu şimdi sizin yüzünüze karşı da söylüyorum, sizi ve beni tanıyanların hepsine de söyliyeceğim. Hepsi de şahit olsun. Hanımefendi; benim gibi bir adamın muhabbetile eğlenmek bakalım nasıl olurmuş! Bakalım, benim kalbim de öyle Macid Bey kılıklı zûppelerin kalbi gibi bir çocuk oyuncağı mı imiş, ne imiş...

Nigâr Hanım, bu noktada, hıçkırıklarla karışık bir sesle mürşidin sözünü kesti:

- Baba Erenler, haksızsınız, çok haksızsınız! Allah aşkına; bırakın söyliyeyim... dedi.

Ve içinden kendi kendine: "Aman yarabbi! Beni kıskanıyor, beni Macid'den kıskanıyor" diye söylenerek ağlamağa başladı... Fakat bu tatlı bir ağlayıştı. Nigâr Hanım gibi yumuşak tabiatlı kadınlar böyle ağlamaktan zevk alırlar. Onlar için erkeğin haklı veya haksız her türlü sitem, her türlü tahakkümü doyulmaz bir lûtuftur. Ruhları, erkeğin üflediği işkence ve ceza ateşinde beslenir, büyür. Onlarda ukubet [ceza, işkence] hissi, cinsiyetlerinin tâ kökünе sarılmış munis ve sevimli bir yılandır; bu yılanın arasıra başını kaldırıp mevcudiyetlerinde pek esaslı bir noktayı gıcıklaması onlar için derin ve kör bir ihtiyaçtır. Denilebilir ki bu kadınlar hissetmiyerek, bilmiyerek doğdukları günden beri daima mağlûp, daima mahçup kalblerinde, Havva'nın ezelî günahını ve bu günahın ezelî nedametini taşırlar.

Halden anlar olan Nur Baba, bilhassa kadınlara hitap etmesini bilir ve nasıl bir kadına doğru gittiğini daha ilk adımda hisseder. Bunun için değil midir ki o maddî ve şekilsever olan Celile Bacı'yı, hilkat [yaradılış] ve tabiatın

yeknesak ve muttarit [düzenli] kuvvetlerinden biri gibi istilâ etti. Mağrur ve mütehakkim Ziba Hanımefendi'ye bir şımarık çocuk rolü oynadı. Şuh ve havaî Nasib Hanım'dan ise arasıra, birtakım el ve dil şakaları yapmak suretile kâm aldı. Sadedil ve mutekidleri [saf yüreklileri] ağlamak ve ilâhilerle, geçkin ve cesaretsizleri rakı ve şarkılarla; sefih ve tecrübekâr olanları da karanlıklarda anî hamlelerle zabtetti. Şimdi ise tavırlarında bir küçük çocuk haşyeti [korkusu], göğsünde bir yeni anne şefkâti ve bakışlarında acemi bir cariyenin şaşkın mutavaatı [başeğme, uysallık] gizlenen bu yeni şikârını [avını] kâh munis seslerle çağırarak, kâh hasta, cılız bir çocuk gibi inliyerek, kâh haşin bir şehzade tavrile cebir ve tahakküm okunu sallayarak ister istemez kendine esir etmeği diliyor. Bu ürkek şikâr ise çoktan ağa düşmüş sayılır. Madem ki ağlıyor, madem ki sebebini bilmiyerek, yarı şefkat, yarı pişmanlık ve korku ile hıçkıra hıçkıra bütün mevcudiyeti sarsılarak ağlıyor... Nur Baba bunu hissetti ve avına dişlerini geçiren bir tazı gibi zaferden, hazdan titredi. Gözlerinin içi gülüyordu; maamafih birden kendini topladı, vakarî [ağırbaşlı] sahte bir şive ile:

- Ağlıyorsunuz öyle mi? dedi. Bu da işkencenin başka bir nevi... Beni ağlatmak için mi ağlıyorsunuz? Ağlıyacağınıza bana cevap veriniz; o meşum geceye dair bir şey deyiniz... Allahaşkına bir şey deyiniz. İnkâr ediniz, yalan söyleyiniz, fakat bir şey deyiniz...

O, böyle söylendikçe kadının hıçkırıkları artıyordu. Neden sonra biraz sükûn buldu. Evvelâ birbirini kovalayan, süratli, heyecanlı kelimeler Nur Baba'nın o geceye ait düşünüşünü tashih etti; sonra nemli ve yumuşak bir sesle şikâyete başladı... Fakat; Nur Baba'dan değil, her şeyden, hayatından, talihinden, tabiatından, geçmiş ve gelecek zamandan şikâyet etti. Solgun benizli mürşid bu şikâyetlerin devamınca genç muhibbesini büyük ve dindar bir alâka ile

dinler göründü. Sonra yavaş yavaş yatağından indi, yaklaştı, Nigâr Hanım'ın, avucu içinde gözyaşlarile ıslanmış mendilini sıkan elini tuttu ve gözlerini acayip bir bakışla genç kadının gözlerine dikti:

- Kendini muhabbete, kâmilen muhabbete teslim et; yavrum, dedi.

Ve Nigâr Hanım ürperen başını mürşidin göğsüne bıraktı. Tekrar birçok ağladı.

Tam bu sırada Celile Bacı o sahte ve tuhaf vakarile ağır ağır odaya giriyordu.

IX
KÂMİLEN MUHABBETE MEVKUF*

İstanbul'un kış mevsimi, sevişenler için ayrılık ve hasret zamanıdır. Tevekkeli, güfteyi söyliyen: "Kış geldi firâk açmadadır sineme yâre" dememiş. Fakat tamamen İstanbullu olan bu mısra zannetmem ki İstanbullu olmıyan sevişenlere büyük bir şey ifade etsin. Çünkü onlar, nasıl olsa, herhangi bir mevsimde buluşup sevişebilirler. Hele medenî payitahtlar halkı için muhabbet mevsimi ziyafetler, rakslar, cemiyetler ve çay sohbetlerile beraber bilhassa kışın gelir. Kalın kadife perdelerle gölgelenen ve geniş dallı yapma çiçeklerle örtülü salon köşeleri ilk buselerin doğduğu yerler değil midir? Sevişenlerin buluşmalara gitmek için intihap ettikleri günler ise bilhassa kışın yağmurlu, fırtınalı ve pek soğuk günleridir. Zira böyle günlerde, camları, perdeleri sıkı sıkıya örtülü bir arabanın caddelerden süratle geçip gidişi hiç kimsenin nazarı dikkatini celbetmez ve geçen sevdalı tenha bekâr apartımanında, neşeli bir surette çıtırdıyan bir ocak başında uzun kanepesine yaslanarak buluşma zamanını

(*) Bütünüyle sevgiye tutulmuş, her şeyiyle sevginin tutsağı.

emniyetle bekliyebilir.

İstanbul'da ise âşıkların ekserisi millî ve iklimî birçok sebeplerle hâlâ çoban muaşakalarını [sevişmelerini] tasvir eden destanlardaki gibi tabiatin sinesinde sevişir. Buranın muhabbet ehlinde biraz da rüstaîlik [köylülük] var. Onlar bilhassa kuytu korucuklarda, tenha tepelerde, gecleri mehtaplı denizlerdedir ki kendilerince sığınılacak ve buluşulacak yerlerin en eminini bulurlar. Bir taraftan, pek çoğunun mutadı da şarkı ve gazellerle sırlarını bildirmek olduğu için ekseriya dilsiz karanlıklarda sahillere inerler, tâ ki sesleri hava dalgaları üstünde istenen kulağa çarptıktan sonra boşluk ve karanlıkta titriye titriye dağılsın gitsin diye... Denilebilir ki onlar indinde tabiatın böyle ilk mevsimlere mahsus havasile aşkın sıcak tecellileri yekdiğerini tamamlıyan, beraber başlayıp biten tek cevherli iki hayat unsurudur. Hicran deminde ağlıyan herhangi bir bedbaht âşıkın kalbinde yârin iştirakile, geçmiş bir yazın hasretini birbirine karışmış bulursunuz. Bizde her aşk hikâyesi az çok bir "yazın tarihidir"

Nitekim Nur Baba ile Nigâr Hanım da bütün bir yaz seviştiler. Çamlıca tepeleri, Boğaziçi koruları, Marmara sahilleri, bütün bir yaz bu sevdalı çiftin sözlerile, kahkahalarile, âhuvahlarile doldu. Onlar ilk âşıklar gibi hep bu yerlerde bâdeyle, şarkı ile, açık sineler ve açık başlarla elele vererek, yanyana otururak başıboş dolaştılar... Hiçbir şeyden çekinmediler. Tepeleri o kadar tenha, koruları o kadar emin, sahilleri o kadar sırdaş buldular. Gerçi Nasib Hanım gibi sevdalılarını daima yanında taşıyan hanımlarla, nefsine mev'ud [vadolunmuş] yârini bir türlü bulamıyan muhibbelerin bazan onlara refakat ettiği oldu. Onlar bu şartlar altında kendilerini daha çok emin, daha çok masum ve hür buldular. Yanlarındakilerini muhabbetlerinin bekçileri sandılar. Fakat, ne çare! Nefsini kâmilen muhabbete veren Nigâr Hanım, gittikçe susayan Nur Baba için bütün mânasile, olmuş

bir meyve haline geldiği zaman kışın ilk yağmurları düşmeğe başladı. Nur Baba, her sene olduğu gibi bu kış da dergâhını kapayıp Üsküdar'daki kışlığına indi. Nigâr Hanım da zevcinin Nişantaşı'ndaki konağına nakletti. Bu göçler her iki taraf için de mevsim ve mesafeden doğan müşküller şöyle dursun, önlenmesi hayli büyük fedakârlıkları; hayli mühim meşakkatleri istilzam eden [gerektiren] daha birçok mâniler ve zahmetler doğurdu.

Nigâr Hanım; Nişantaşı'nda, zevcinin akraba ve taallûkatile çevrili, dar ve sıkıcı bir çember içinde gibidir. Her hareketini zımnî bir murakebeye [gizli bir denetlemeye] her sözünü sessiz bir tenkide ve her teşebbüsünü nereden çıktığı bilinmiyen bir mânaya maruz zannederdi. O izdivacının ilk gününden beri, gerek zevcinin ve gerek ona mensup olanların yanında bir an için olsun ne kalbinin istirahatini, ne vücudunun hürriyetini, hattâ, ne de irade-i cüz'iyesini* bulabildi. Genç kadın, onlarla ve onların muhitinde, kendini büsbütün başka bir yerde kayıp, garip, menfi ve mahbus hissediyor.

Safa Efendi'nin torunu bu hissinde yanılmıyor. Kendi babasının on beş yirmi sene süren o kapalı, renksiz ve sessiz devrine rağmen havasında, hâlâ Safa Efendi ile kızı Ziba Hanım zamanına ait o aşifte şarkılardan, cuşişli [coşkulu] seslerden bir şey saklıyan Kanlıca'daki yalı ile Madrid Sefiri Eşref Paşa'nın bir sefarethaneden daha resmî ve daha muntazam konağı, İstanbul'da, birbirine zıd iki âlemin kutuplarını teşkil eder. Bu âlemin birinde hiçbir şeyin hududu yoktur, diğerinde her şey geçilmez bir çizgi içine alınmıştır. Burada yaşıyanların sözleri biçilmiş, sesleri ölçülmüş, vaziyetleri, tavırları aynalar karşısında son kararını almıştır, kımıldanışları dakika ve saatlerin yürüyüşüne bağlıdır. Hayatta

(*) İnsanın elinde olan irade, anlamında kullanılır.

her şeyin fazlasını arıyan Nigâr Hanım, bunlar arasında tabiîdir ki her hareketini fazla buluyor; onun için hayatı güzel, kolay ve lezzetli yapan şeyle, gizli ve sıcak konuşmalardan, bazı geceleri sabahlara kadar gülüşmelerden, musikinin bir faslında gözyaşı dökmelerden, coşkun anlarda ruhunu çırılçıplak ortaya atıvermelerden hülâsa, gelişigüzel, açık ve aydınlık yaşamadan ibaret iken, diğerlerinin bütün bunları alenen değilse bile zımnen çirkin, kaba ve bayağı telâkki edişi onda bir nevi şaşkınlık doğuruyordu: Meselâ filân saatte nasıl bir tavırla cevap vermek icap eder, sokağa nasıl ve ne vakit çıkılır, eve ne vakit gelinir? Bunları bile unutuyor; Nur Baba'nın iradesiz ve nermin kalbli muhibbesi o kadar bunalmış ve çaresiz bir haldedir.

Nur Baba da diğer taraftan daha iyi bir halde değildir. Onun Üsküdar'daki kışlığı bir aşk mahpesi [hapishane] gibidir. O civarda, Nakip Paşa haremi denilmekle maruf bir dul kadın muhabbet mürşidini her kış büyük çini sobalarla ısınmış, geniş sofalı bir konakta sırf kendi nefsine hasrediyor. Bu Nur Baba için üç senedir böyle yalnız kış mevsimlerine mahsus bir acayip münasebettir. İlk zamanlar bu münasebet az çok herkesi meşgul etti idi. Celile Bacı başta olmak ve Ziba Hanımefendi de işin içinde dahil bulunmak suretile Nur Baba ile sair muhibbelerden ziyade samimî alâkaları olanların hepsi birden bu hale karşı isyan ettiler.

En kalender muhibbeler içinde bile genç mürşidin bu anlaşılmıyan hareketine itiraz edenler oldu. Filvaki bu mesele her cihetten isyan ve itirazı celbeden bir şeydi; evvelâ insanlık bakımından isyanı dâvet ediyordu: Çünkü bu kışlık sevgili yetmişini bulmuş, yerinden kımıldıyamaz bir hale girmiş, buruşuk bir acuzedir. Bu kadın Nur Baba'ya zahiren bir evlât muamelesi yapmakla beraber hakikatte Celile Bacı'nın kavlince [deyişiyle] onu vahşi, kıskanç ve hod-endiş [bencil] bir ihtiras ile seviyormuş. Zaten bunun böyle olu-

şuna genç mürşidin, her kış bütün müridlerce görülmez, bilinmez, bulunmaz bir hale girişi kâfi bir delil değil mi? Bir mürşidin kışın vazifelerini tatil ettiğini kim görmüş? Başını okutmak isteyenler, bir adağı olanlar, yazın nasip almağa vakit bulamıyanlar, uzun gecelerin âyin ve muhabbet teşneleri, cemal ve didar müştakları* kime, nereye başvursunlar? Vakıâ İstanbul'da başka dergâh yok değil, fakat herkes bilir ki bir dergâhın malı olanlar diğerlerinde âdeta bir sığıntı haline girerler. Hele Nur Baba evlâtlarının diğer babalarla -her nedense- başları hoş değildir. Onlar Bektaşilik içinde diğer bir Bektaşiliğin mümessilleri, ayrı bir sınıf tarikat ehli gibidirler. Hele Sütlüce postuna oturan bir ihtiyar mürşid Nur Baba'ya âdeta bir mülhid [dinsiz] nazarile bakıyor ve onun evlâtlarına her yerde her tesadüfte türlü türlü hakaretler etmekten kendini alamıyordu. Doğrusu Nur Baba'nın (bütün bunları bildiği halde) sürüsünü velev bir mevsim için olsun böyle çobansız ve perişan bırakışı ihmal ve kayıtsızlıktan başka bir şey, âdeta bir zulümdü.

Fakat bu itirazlar nihayet kendi yüzüne karşı söylenmeğe başlandığı zaman, Nur Baba (başta Celile Bacı ile Ziba Hanım olmak şartile) bütün canlara izahat vermek lüzumunu hissetti; dedi ki:

- Ben bunu keyfimden yapmıyorum. Hangi insan, hangi nefis tasavvur olunur ki Nakip Paşa haremi gibi kanıksamış bir acuzenin kahrını istiyerek, severek çeksin. Ortada mecburi birtakım sebepler olmasa pirim hakkı için bir dakika dönüp de yüzüne bakmağa tahammül edemem. Fakat ne yapayım? Talih müsade etmedi ki kendimize bir kışlık dergâh alalım. Nasıl? İçinizde bu fedakârlığı yapacak var mı? İşte susuyorsunuz. Halbuki o beğenmediğiniz kadın bunu bana vaadetti; vaadini icra edeceğinden de eminim. Zira cö-

(*) Uzun gecelerin âyin ve muhabbetine susayanlar, tanrısal güzelliği ve yüzünü özleyenler (burada, tasavvufi kullanılıyor).

merdiği ve fedakârlığı da ortada... Bütün kış kendi yurdumuzda bulamadığımız rahatı onun evinde buluyoruz. (Celile Bacı ile dergâhın yerli mihmanlarını [konuklarını] göstererek) İşte yüzleri; bu lûtfunu yalnız bana hasretmiyor, bunların hepsi için de ayrı kul köle oluyor. Çinarî'ye de ne dersiniz? O bile kışın tekkede kalmakla beraber yine bu hanımın nimetile mütenaim [varlık içinde]. Hele Celile'ye gelince, onun hiç şikâyete hakkı yok. O orada âdeta konağın sahibesi kesiliyor; bir istediği iki olmuyor. Hepiniz bilirsiniz ki, ben kendi başıma nerede ve nasıl olsa olurum, fakat... Ne ise sözün kısası: Bu işte büyük, pek büyük bir menfaatin var, bütün bu saydığım şeyler teferruat kabilinden! Asıl en esaslı bir cihet var ki...

Ziba Hanımefendi, Nur Baba'nın son cümlesini acı bir kahkaha ile kesti ve gayet alaycı bir tavırla:

- Anlaşıldı, anlaşıldı. Eh ümit dünyası bu! - Allah gecinden versin ama- ölüm hak, miras helâl! dedi.

Ve Nakip Paşa haremi dâvası bütün muhibbeler arasında bugünden sonra böyle bir "ölüm hak, miras helâl" şakasına dönüşüverdi. Meselenin bu vadiye dökülüşünü gören Nur Baba da ihtiyar kadının pek harîm [gizli] pek hususî hallerine dair bazı gülünç hikâyeler nakline başlar başlamaz, iş büsbütün alay haline girdi; öyle ki bu karışık ve garip âdetlere henüz pek yabancı olan Nigâr Hanım bile genç mürşidin hayatındaki bu kirli ve çirkin safhaya iğrenmeden, kızarmadan, âdeta gülerek bakıyor ve arasıra, Nur Baba'ya:

- Bu esrarengiz aşk rahibesi ve sizin oradaki hayat tarzınız son derece merakımı celbediyor. Hele bana eski masallardaki o sihirbaz acuze tiplerini hatırlatan ihtiyar maşukanızı görmek benim için pek şiddetli bir arzu, demekle iktifa ediyordu.

Fakat bu sene Nur Baba, her nedense bu gülünç macerayı pek can sıkıcı ve tahammül edilmez bulmağa başladı. Bun-

da Nigâr Hanım'la geçen o tatlı yazın pek büyük bir tesiri var. Zira genç mürşid taze muhibbesine arasıra bin müşkülâtla gönderdiği mektuplarda: "Tahammülüm tükendi; sabrım taştı" diye şikayet ediyor, "bu yazın hatırası bende yaşadıkça kışın bu feci-esaretine boyun eğmek günden güne imkân ve ihtimal haricine çıkıyor. Ruhum; haberin olsun, her şeyi kırıp geçireceğim bir gece seninle, bir gece daha bulunmak saadeti için bütün istikbalimi mahvedeceğim."

Her mektupta tekrarlanan bu son cümleye Nigâr Hanım mesut bir telâş ile titriyor ve hemen şöyle cevaplıyordu: "Siz serbest olsanız bile ben değilim. Her şeyi kırıp geçirmeniz hiçbir şeyi düzeltmiyecek. Ne kadar sabırsızsınız? Şurada yaza ne kaldı!"

Hakikatte ise yaz ona yetişilmez, uzak görünüyor ve derinden derine arzu ediyor ki Nur Baba dediğini yapsın. Hiçbir şeyi düzeltemiyeceği malûm olsa bile her şeyi kırıp geçirsin, bütün lüzumsuzluğuna rağmen kendi için (istikbalini mahv) etsin. Bu arızalı muhabbet yolunda o kadar ileriye gitsin ki, geriye dönmemek herkes için tamamen bir emrivâki haline girsin. Nigâr Hanım o zaman son kararını verecekti ve kendini, şimdiden her türlü fedakârlığa hazır buluyordu.

Ziba Hala'nın bundan bir buçuk sene evvel "düşün ki çok da fedakâr olmak lâzım; mal, can ve rahat, bunların hepsini, hepsini..." diyen sesi daima kulaklarında idi. Halbuki henüz ne o, ne de kendisi fedakârlığa benzer bir şey yapmadılar. O kendi güzelliğinden, kendisi onun ateşinden kâm almak arzusu bir senedir bu rabıtanın [bağın, ilişkinin] yegâne esas ve gayesini teşkil eyliyor. Aşk, insanın en aziz ve en kıymetli şeyleriyle yanan bir Moloh ateşinden başka nedir? Nigâr Hanım bunu inceden inceye hissediyor ve mücrimce [suçluya yaraşır] ürperişlerle düşünüyor ki, kendisi icap ederse oraya nelerini atacak. Şüphesiz oraya

ilk atılacak zevci idi; sonra sıra annesine, malına, evine, çocuklarına gelecekti. Bu facia dolu hulya Nigâr Hanım'ı uzun kış gecelerinde soğuk terlere garkediyor ve göz kapakları bu facianın korkunç safhaları önünde titreye titreye kapanıyordu. Bu ruhunun bir nevi sıtması gibi idi; bazan çok devam ediyor, bazan gelip geçiyordu ve her defasında genç kadın eteklerine yaklaşan bir tehlikeden kaçar gibi odasından dışarıya fırlıyor, nerelerde ise çocuklarını bulup, kucaklıyor ve hemen annesinin yanına koşuyordu.

Macid, ekseriya konağa geliyor; fakat, bir zamanlar samimi ve mahrem mükâlemeleri ve dertaşına [dertli] bakışlarile Nigâr Hanım'ın ruhuna saf, serin ve tatlı bir gıda döken bu genç adam onun için şimdi mücessem [somutlaşmış] bir nedamet haline girdi. Gözlerinde daima kendisini ürküten bir şey buluyor ve onun arasıra, gizlice "ne kadar değişmişsin Nigâr Abla!" diyen sesi genç kadına sanki bir ceza ve işkence şeytanının sesi gibi korkular veriyor, onu günlerce evham içinde titretiyordu. Bir defa olsun gözlerini kaldırıp ona bakmıyor, yanında bir dakika yalnız kalamıyordu.

Macid, bir akşamüstü onu yavaşça bir kenara çekti:

- Sana havadisim var, hiç yalnız kalmıyoruz ki, söyliyeyim, dedi. İki defadır Beyoğlu'nda bizim mürşide tesadüf ediyorum; başında daima siyah sarığı, on iki dilim külâhı ve karmakarışık sakalile doğru yolda birini kaybetmiş gibi bir aşağı bir yukarı, o mağazadan bu mağazaya uğrıyarak dolaşıp duruyor. Birinci tesadüfte beni görmemezlikten geldi, ikincisinde ise o kadar yüz yüze geldik ki, konuşmadan geçmek mümkün olmadı. Fakat görmeliydin. Yanına sokulup "erenler!" hitabile selâm verdiğim zaman ne kadar şaşaladı. Kimbilir, koca mürşid hangi muhibbenin nesinde idi. Benden şikâyet etti: "Hiç semtimize uğradığınız yok, böyle evlâtlık olur mu?" dedi. Sonra havaî birkaç kelime daha söyleştik. Ayrılacağımız esnada seni sordu: "Onu hiç

göremez olduk" dedi; ben de "benim de hiç gördüğüm yok" dedim.

Genç kadın, delikanlının yüzüne baktı. Bu serapa [baştan ayağa] hakaret ve istihza idi. Bu "Onu gördüm. Birini arar gibiydi. Seni sordu, benim de hiç gördüğüm yok" deyişlerinde o kadar hususî ve garip mânalar vardı ki...

Fakat, o akşam Macid'in sözlerindeki bu sitemli imalar Nigâr Hanım'ı pek az meşgul etti. Genç kadın bütün gece kendi kendine: "Muhakkak beni görmek ümidile" diye söylendi. Ve bundan sonra her şeye rağmen öğle sonraları Beyoğlu'na inmek onun için yenilmez bir arzu haline girdi. Evvelâ iki günde, üç günde bir, sonra gün aşırı ve nihayet her gün inmeğe başladı. Arabasını mağazaların birinin kapısında bırakıyor ve camekânlar önünde uzun tevakkuflarla [duruşlarla] yaya kaldırımlar üzerinde dolaşıyor, o dükkândan bu dükkâna uğruyor, gözü dışarda, elleri birtakım kumaşlarla, ufak tefeklerle meşgul, her yerde onu bekliyordu. Beklerken her yerden lüzumsuz şeyler alıyor, bazı günler o dükkânın paketini bu dükkânda, bununkini onda unutacak kadar dalgınlıklara düşüyor ve akşam konağa şaşılacak bir tarzda yorgun, bezgin ve ümitsiz dönüyordu. Ona bir mektupla bu öğle sonu tenezzühlerinden [gezmelerinden] haber vermeği düşündü. Fakat, bu âdeta "seni sokaklarda, yollar üstünde arıyorum" demek gibi olacaktı. hem o kadar arzu edilen bu tesâdüf vuku bulsa neye yarıyacak? Nigâr Hanım, filvaki, ilk günlerde olduğu gibi arabasının üstünde bir uşak, karşısında bir kalfa, yanında görümcelerinden birile çıkmıyor, olsa olsa çocuklarile, çocuklarının her şeye tahammüllü görünen dadısını alıyordu.

Bununla beraber günün birinde, farzı muhal olarak, meselâ Bon Marche'de yüzyüze gelseler acaba durup konuşabilecekler mi idi? Bu tesadüf Nigâr Hanım için o kadar başdöndürücü bir şey mi olacaktı ki o anda bir tanıdıkla yüz-

yüze gelmek veya kendini tanıyan mağaza hademelerinden birinin tecessüsle bakışına maruz kalmak gibi bin türlü tehlikeyi unutup gidiyor.

Nitekim, öyle oldu. Vakıâ, bu birden karşı karşıya geliş gibi mucize nevinden, kolay ve şaşırtıcı bir tesadüf değildi. Nigâr Hanım, arabasında, ağır ağır Leban'a doğru inerken, tünelden henüz çıkmış bir kalabalığın içinde Nur Baba'yı gördü ve bu görüş genç kadın üzerinde güya senelerden sonraki tesadüfler gibi bir garip tesir yaptı. Evvelâ oturduğu yerden kalkmak veya başını pencereden dışarıya uzatıp arabacıya bir şey söylemek ister gibi serî, iradesiz hareketlerde bulundu. Sonra birden, bu perişan hareketlerinden birinde donup kalıverdi. Lâkin alışmadığı halk içinde oldukça dalgın yürüyen Nur Baba'ya bu hareket kâfi geldi. Kaldırımın kenarından ağır ağır geçen bu arabanın kime ait olduğunu içindeki kadını görmekle, başını döndürmeksizin, göz ucu ile derhal tanıyıverdi. Aynı zamanda, bittabi kendisinin de görüldüğünü sezdi. Bunun içindir ki, tam bir emniyetle yoluna devam etti. Fakat araba yoluna devam edemedi. Biraz gittikten sonra durdu. Bir sokağa sapacak gibi oldu, sapamadı. Süratle geriye döndü ve Nur Baba'nın yürüdüğü kaldırım boyunca koşarak yukarıya doğru çıkmağa başladı. Serapa teyakkuz* ve dikkat kesilen genç mürşid, bir şeyden ürkmüş garip bir mahlûku andıran bir arabayı hiç gözden kaybetmedi ve hızlı hızlı onun ardınca yürüdü.

Biraz sonra Beyker mağazasının üst katında, erkeklere mahsus çamaşır satılan sofa ile hazır kadın eşyasına ayrılmış bir odanın kapısı önünde, karşı karşıya ayakta duran Nur Baba ile Nigâr Hanım yavaş sesle şöyle konuşuyorlardı:

- Sizi az daha elden kaçıracaktım. Arabadan o kadar sür'atle indiniz ve buraya girer girmez o kadar çabuk göz-

(*) Baştan ayağa tetikte.

den kayboldunuz ki... bereket versin içimden bir şey bana muhakkak burada bulunabileceğinizi söyledi. Çünkü bundan iki sene evvel yine Beyoğlu'nda peşinizde bir hayli koştuktan sonra size en ziyade yaklaştığım yer burası olmuştur.

- Tuhaf! Aynı günün hatırasıdır ki beni de bilmiyerek buraya sevketti. Yoksa ne yapacağımı, nereye gideceğimi hiç bilmiyordum, az daha eve avdet edecektim.

- O zaman benim halim ne olurdu! Günler, haftalar var ki buralarda sürünüyorum... Tek...

- Aman Yarabbi, karşıda şu eşya yığınının önünde duran şişman adam size ne kadar dikkatle bakıyor: sakın tanıdığınız biri mi?

- Hayır, nurum, beni buralarda kimse tanımaz, yalnız kıyafetimdir ki herkesin nazarı dikkatini celbeder...

Vakıa şu arkamızdaki mağaza kızlarının hepsi de beni tanırlar ama zararı yoktur. İsterseniz oraya gidelim, zira buraya gelen giden müşteri çok oluyor. Hele şu hademelerin yılışık yılışık bakışları sinirlerimi altüst ediyor.

- Her zaman için ne kadar iradenize sahip, ne kadar ihtiyatlısınız. Ben ise böyle ânlarda kendimi kaybederim. Nerede olduğumu, ne yapacağımı unuturum, o rütbe [öylesine] mest ve perişan olurum.

- Öyle demeyiniz, baba! Şimdi şu dakikada yaptığım şey emin olunuz ki, benim gibi bir kadın için ihtiyatsızlıkların, hattâ çılgınlıkların en büyüğüdür...

- Varol, efendim, varol. Maksadım lâtife, fakat lâtife bertaraf, ne olacak böyle halimiz; iki gözüm?

Onu size sormalı... Veyahut metbuunuz [size hükmeden, uyruğu olduğunuz] o müstebit ihtiyar kraliçeye...

Bırakınız şunu Allahaşkına... siz de herkesin sözüne kapıldınız da bunun hayatımda, hakikaten ciddî bir şey olduğuna inandınız. Yemin ederim ki siz isterseniz.

- Ey ikmal ediniz...

Uzun söze ne hacet! Kaç defa yazmadım mı, kaç defa demedim mi ki her şeye hazırım? Fakat siz...

- Fakat ben, peki erenler, farzedelim ki ben de hazırım.

Bu sırada mağaza kızlarından biri onlara yaklaştı. Nigâr Hanım'a hitaben:

- İskemle vereyim efendim... Ayakta kaldınız, dedi.

Genç kadın burada çok duramıyacaklarını söyledi ve gözlerini ürkek, bir tarzda Nur Baba'ya kaldırıp ilk sözünün cevabını bekledi; o biraz düşündü ve sonra:

Yarın akşam, akşam olmazsa gündüz, Afife Hanım'ın evinde buluşalım, ister misiniz?

- Bu Afife Hanım da kim oluyor?

- Ne çabuk unuttunuz? Alhotoz Afife Hanım, Sultantepesi'nde oturuyor.

- Ha peki, peki.

Ve bu "Peki"leri işittirmekten korkuyormuş gibi etrafına bakındı. Sonra tatlı bir hüzün ile gölgelenen gözlerini tekrar Nur Baba'ya tevcih etti ve ağzının bir ucunu yukarıya çeken o bin mânalı tebessümle güldü. Nur Baba sordu:

- Sizi kaçta bekleyelim?

- Yarın öğleden evvel... Öğleden evvel.

Ertesi gün, öğleden evvel Nigâr Hanım, Alhotoz Afife Hanım'ın evinde idi. Nur Baba sabahtan beri, kendisini bekliyordu ve bu bekleyişteki heyecanı yenmek için sabahtan beri, durmaksızın dem alıyordu. Sanki ilk defa, ilk beklediği kadın Nigâr Hanım'dı ve sanki kendisi yirmi yaşında bir gençti. Kaç kere, Afife Hanım'a:

Ya gelmeyiverirse, ne yaparız? Söyle gelmeyiverirse... diyor ve bunu derken sesi titriyordu. Öyle ki Nigâr Hanım odadan içeriye girinceye kadar Nur Baba kendisinde oturduğu yerden kalkacak kuvveti bulamadı. Büyük bir çini sobanın yanında, yüksek bir erkân minderinin üstünde ve Ni-

gâr'ın o kadar hoşuna giden yazlık sadakor cübbesile oturuyordu; önünde bir kadeh ve bir de şişe vardı:

- Nigâr yavrum, beni affet; yerimden kalkamıyorum, dedi.

Ziba Hanımefendi'nin yeğeni gülerek ona doğru yaklaştı ve niyaz etmek istedi. Lâkin Nur Baba birden bütün kuvvetlerini topladı yere kapandı ve kendi dizlerini öpmeğe hazırlanan genç kadının ayaklarına sarıldı:

- Varolsun bu ayaklar, varolsun. Bırak onlara yüzümü, gözümü süreyim... diyordu.

Nigâr Hanım bu coşkun istikbalden hem mütehayyir [şaşkın], hem memnundu:

- Estağfurullah, estağfurullah, aman erenler ne yapıyorsunuz? Rica ederim, diyor geri geri çekiliyordu. O zaman, Nur Baba bir pars çevikliğiyle henüz çarşafını çıkarmamış genç kadını belinden yakaladı ve o kadar kendine doğru çekti, kollarının arasında o kadar temellüke* benziyen bir kudretle sıktı ki Nigâr Hanım bir anda bütün vücuduna karıştığını zannetti. Alhotoz Afife Hanım, odanın ortasında ayakta duruyor, çığırından çıkmış acaip gözlerle bu heyecanlı mülâkatı [kavuşmayı, birleşmeyi] seyrediyordu. Buruşuk, dişsiz ve yamru yumru ağzında behimî bir tebessüm vardı.

Kendi kendine:

- Ne olacaksa, bugün olacak. Anlaşıldı, dedi ve bir sihirbaz ateşinin etrafında dolaşan bir hayalet gibi sendeleye sendeleye, sessizce dışarıya çıktı.

(*) Sahip olma, kendine mal etme, mülk edinme.

Zeyl*

(*) Ek.

Nigâr Hanım, belki beşinci defadır ki pencereden Derviş Çinarî'yi çağırıyor, fakat bir türlü sesini işittiremiyordu.

Biçare Derviş Çinarî artık tamamile ihtiyarladı, kulakları ağırlaştı; beli büküldü, gözlerinin nuru söndü; öteden beri muamma ile dolu olan çehresi artık hiçbir manâ ifade etmez oldu. Artık hiç kimse ile konuşmuyor ve eskiden şarkı söyliyerek nefes okuyarak gördüğü işlere gittikçe derinleşen bir sükût içinde devam ediyor.

Nigâr Hanım altıncı defa olarak pencereden tekrar bağırdı. Derviş Çinarî bu pencereden ancak otuz kırk adım uzaktadır. Hava râkittir [durgundur] ve mevsim kış olduğu için tekkeyi ihata eden ağaçların dalları kurumuştur. Nigâr Hanım bu dalların arasında onu görüyor: Bahçede iki büklüm, lahanaların olmuşlarını olmamışlarından ayırmakla meşguldür.

Safa Efendi'nin torunu senelerin bir adamı ne hale koyduğuna şaştı: "Zavallı Çinarî işitmiyor" dedi. Fakat senelerin kendi sesini ne hale koyduğunun farkına varmadı.

Biçare Nigâr Hanım, epeyce zamandan beri artık kısık sesli

bir kadındır. Vakıâ kendisi bunu kâh müzminleşmiş bir nezleye, kâh asabî bir buhrana hamlediyor ve günün birinde sesinin mutlaka açılacağına emin bulunuyor. Lâkin çoktan beri kendisini ihmal etmeye başlıyan Nur Baba bu fikirde değildir ve Nigâr Hanım'ın sesi gibi vücudunun da tâmiri mümkün olamıyacak bir surette yıprandığına kanidir. Yaşı ilerledikçe yaşlı kadınlara karşı nefret duyan bu adamın Nigâr Hanım hakkındaki bu fikri epeyce mübalâğalı olmakla beraber hiç de haksız değildir. Nigâr Hanım'a yaşlı bir kadın denemez, zira otuz yedisine henüz girmiştir. Fakat, beş altı seneden beri geçirdiği hayat, o yirmi dört saat süren dem âlemleri, o fasılasız muhabbet takasları ve Nur Baba'nın o yorucu aşkı kadıncağızı vaktinden evvel çökertmiş, âdeta tanınmaz bir hale sokmuştur ve sesi mutlaka senelerin tesirinden ziyade tâbi olduğu maişet şartlarının [yaşama koşullarının] tesirile kısılmıştır. O kadar alkole, o kadar sigaraya, o kadar bağırıp çağırmaya, o kadar uykusuzluklara ne dayanır?

Nigâr Hanım, bir defa daha camı açıp, çatal çatal çıkan bir sesle Derviş Çinarî'ye bağırdı ve birdenbire ağır bir yük kaldırmış bir insan yorgunluğile, boğazı öksürüklerle tıkanarak, yüzü mosmor, pencerenin yanındaki mindere yığılıverdi.

Safa Efendi'nin torunu bir haftadan beri, Derviş Çinarî ile tekkede yapayalnızdır. Baba, Bacı ve tekke halkı Kânunısani [Ocak ayı], Şubat ve Mart aylarını Nur Baba'nın Kadıköyü'ndeki muhibbelerinden birinin evinde geçirmek için aşağıya indiler. Vakıâ Nigâr Hanım'a da beraber gitmesi için çok ısrar ettiler. Fakat Ziba Hanımefendi'nin yeğeni her şeye rağmen henüz gururunu muhafaza etmektedir. Diğerleri gibi kolaylıkla uzun misafirliklere gidemiyor; gitse bile mânen rahatsız oluyor; kendini Nuriye ve Atiye Hanımlar seviyesine inmiş sanıyordu. Zaten en ziyade korktuğu şey, tekkenin bu eski sığıntısına benzemekti. O Atiye Hanım ki, bir vakitler kendisine Baba'nın mektuplarını getirirdi; o

Nuriye Hanım ki, sofraların gedikli sakiyesidir. Kendilerile daima bir işe yaradıkları zamanlar konuşulur, bunun haricinde mevcudiyetleri ekseriya tamamile müziç, bazan tamamile mühmeldir [ihmal edilmiştir]. Biri düzgünden aşınmış yüzü, diğeri alkolden şişmiş burnu ile insana nefret ve merhametten başka bir his veremez.

Fakat, Nigâr Hanım tekkedeki vaziyeti itibarile hiç de bu kadınlardan farklı değildir. Onlar da buraya genç taravetli [taze] ve itibarlı olarak girmişler, bir müddet el üstünde gezdirilmişler, muhabbetlerde Baba'nın yanıbaşında oturmuşlar, sonra yavaş yavaş bütün itibarlarını kaybetmeğe ve bu hale düşmeğe başlamışlar... Bununla beraber Nigâr Hanım, hâlâ itibarda olduğuna, hâlâ sevilip arandığına kaildir [inanmaktadır]. Hakikat böyle olmasa bile Safa Efendi'nin torunu ömrünün sonuna kadar bu tekkeyi kendi evi gibi benimseyebilir. Zira, kendi buraya gedikli mihman olarak geldiği zaman, yıkılmağa yüz tutmuş bir viraneden ibaret olan Nur Baba dergâhının bu şimdiki muazzam konak haline girişi onun sayesinde, onun serveti sayesindedir. Bütün tekke, meydan yerindeki halılarına kadar tekkenin bütün eşyası onundur. Gerçi gururile beraber, bütun görgüsünü ve kibarlığını muhafaza eden Nigâr Hanım, bunları asla hatırına getirmez ve Baba'nın muhabbetinden başka hiçbir şeye güvenmezdi. Onu altı yıldır bu dergâhta tutan şey kendi malı olduğunu bildiği bu çatı ile bu eşyalar değildir. Ancak mürşidin bir nigâhı [bakışı], bir tebessümü, bir sözüdür.

Her şeyi bunun için terketmedi mi? Hani kocası? Hani çocukları? Hani annesi nerede? Bunlardan sonuncusu kendi yüzünden öldüğü vakit kaç gün yas tuttu? Çocukları kendini bir daha görmemek üzere babalarının yanına gittiği zaman kaç saat gözyaşı döktü? Nur Baba, gözlerinin içine bakar bakmaz sanki birdenbire bütün varlığı kamaşmış gibi, bir saniyede kendi hayatına ait her şeyi unutmuyor muydu?

Evet, Safa Efendi'nin torunu her şeyi unuttu. Mazisine ait hiçbir vakayı hatırlamıyor. Sanki hep burada yaşamış, burada doğup büyümüştür. Biçare kadının âkıbetini uzaktan tetkik edenler onun alkole düşkünlük neticesi olarak bir nevî hastalıklı hâle düçar olduğunu [uğradığını] söylüyorlar.

Alkol mü? Halbuki Nigâr Hanım, şimdi o kadar çok içiyor da asabında zerre kadar uyuşukluk, başında zerre kadar sarhoşluk hissetmiyor, keşke sarhoş olabilse, keşke eskisi gibi beş on kadeh rakı ile asabında hiç durmayan bu ihtilâcı biraz dindirebilse...

Nigâr Hanım, bir zamanlar aynı derde tutulmuş olduğunu söyliyen Derviş Çinarî'le bunun içindir ki sıkı fıkı dost olmuştur. Çocukluğunda omuzundan hiç inmediği lalası ne idiyse Derviş Çinarî de onun için şimdi odur. Vâkıa öteden beri bu yarı deli adamla arasıra konuşmaktan zevk alırdı. Lâkin son günlerde tekke halkı içinde hemen yalnız onunla konuşur oldu. Zira, Çinarî onun birkaç derdine birden deva bulmakta ve ona hem başa tatlı bir hülya veren, hem de boğazındaki mütemadî gıcığı teksin eyliyen birtakım haplar getirmekte idi. Derviş Çinarî, yerden toplanmış bir nebat tohumuna benzeyen bu hapları Nigâr Hanım'a her verişte "Sakın kimse görmesin ha! Çok güçlükle buluyorum" demeği de unutmazdı. Nigâr Hanım, Derviş Çinarî'nin tavsiyesi üzerine bunları kâh tütün arasında sigara ile, kâh kahve içinde eriterek hiç kimseye göstermeden içerdi. Deminden beri Çinarî'yi o kadar ısrar ile çağrışının sebebi de bu haplardı. İki günden beri onlardan şiddetle mahrum bulunuyor ve tiryakiliğini bir türlü yenemiyordu. İştihası kesilmişti, asabı altüst olmuştu, sıkıntıdan çatlıyordu ve öksürüğü o kadar artmıştı ki geceleri uyuyamıyordu. Geceler ise... Nur Baba'nın uzak bulunduğu geceler ise kara, korkunç ve nihayetsiz birer uçurumdu.

Nigâr Hanım; nafile yere pencereden bağırmaktan vazgeçerek kalktı. Çinarî'nin yanına gitmek istedi. O, lahanaların or-

tasında, aynı noktada meşguldü. Safa Efendi'nin torunu sırtına Nur Baba'nın kürklerinden birini aldı ve bahçeye çıktı. Hava soğuktu. Kadıncağız titreyerek ince kürke sarındı ve ayaklarındaki yünlü ve ökçesiz terliklerile rutubetli ve yarı çamurlu toprak üzerinden yürüdü. Çinarî'nin yanına yaklaştı:

- Hey, erenler yine dalmışsın, bu ne hâl! diye seslendi.

İhtiyar derviş oturduğu yerden başını kaldırdı ve başı ucunda ayakta duran kadını, ilk defa görüyormuş gibi, büyük bir dikkatle gözden geçirdi; sonra yine biraz evvelki işine daldı.

- Mûbarek lâhana bitmiş... Şu ufakların öyle bir turşusu oluyor ki... Pirim hakkı için... diye mırıldanmaya başladı. Nigâr Hanım:

- Ayol, deminden beri bağıra bağıra sesim tıkandı. Seni burada uyumuş kalmış sandım...

- Uyumadım desem yalan söylemiş olurum; çömeldiğim yerde biraz kendimden geçmiştim.

- Bu soğukta! Bu rutubette!..

- Soğukla, sıcakla benim derdim arasındaki münasebet nedir? Bahusus birkaç tane yuttuktan sonra...

- Ayol, ben işte seni onun için çağırdım. Hani bugün getirecektin?

- Getirdim ama, kalmadı, kalmadı, hepsini yuttum.

- E, şimdi ben ilâçsız mı kalacağım!

Derviş Çinarî omuzlarını silkti; hiç cevap vermedi ve Nigâr Hanım, ümitsiz gözlerle etrafına bakındı. Bu gözler fazla sürmeli idi, o kadar ki hiçbir hareketlerinde akları görünmüyordu; sanki için için tüten ve etrafına is saçan birer kor parçası gibiydiler.

Nigâr Hanım, Nigâr Hanım, ey bundan altı yıl evvelki beyaz güvercin! Ey genç Macid'in yüzüne bakmağa kıyamadığı nermin ve taravetli kadın, sana ne oldu? Sana ne oldu?Gözlerinin etrafındaki bu kırışıklıklar, alnındaki bu bu-

ruşuklar, ağzının uçlarını aşağıya doğru çeken bu hatlar nedir? Saçların ne kadar bakımsız, ne kadar karmakarışık! Onları artık hiç taramıyor musun? Eyvah, saçlarının rengine de bir hal olmuş, güzel Nigâr! Onları ne fena bir boya ile boyamışsın! Dalga dalga birşeyler yapmışsın! Ne yumuşak ipek gibi saçların vardı! Şimdi bu saçların tımarsız bir yeleden farkı yok. Nedir o? Dudaklarına da bir acayip büzülme âriz olmuş. Hani bir zamanlar bu dudakların bir ucunu yukarıya doğru çeken o can alıcı gülüşün şimdi eski bir yaranın izi gibi ağzını yana doğru çarpıtıyor. Bir tarafın mı acıyor? Niçin dudaklarını böyle kısıyorsun? Niçin ağzını böyle çarpıttırıyorsun? Ah, zavallı kadın, bu çıplak bu ıslak kış manzarasının ortasında ne kadar hazinsin!

Nigâr Hanım, birdenbire dizlerinin bağı çözülmüş gibi Çinarî'nin yanına çömeldi. Büründüğü kürkün etekleri çamurlara sürünüyordu. Derviş Çinarî başını çevirip kadına bir daha baktı:

- Dikkat et, Baba'nın kürkünü kirletiyorsun.

Nigâr Hanım, bir uykudan uyanır gibi silkindi ve kürkün eteklerini topladı, sonra içini çekti:

- Evet, dedi; bugün canım sıkılıyor erenler acaba kalkıp da Kadıköy'üne insem mi?

Derviş Çinarî "ne istersen yap" mânasını ifade eder bir hareketle omuzlarını silkti ve ayağa kalktı; topladığı lâhanaları kucağına aldı, Nigâr Hanım'a hiçbir şey söylemeksizin ağır ağır tekkeye doğru yürüdü. Genç kadın bu sebze tarlasının ortasında uzun bir müddet yalnız kaldı. Tek tük kuru ağaçlar altındaki bu kış yeşilliğinden ruha acayip bir keder sirayet ediyordu [bulaşıyordu, geçiyordu]. Öyle ki bahçenin sol tarafındaki mezarlık bile insana bu kadar gamlı görünmüyordu. Nitekim, Nigâr Hanım başını çevirip o tarafa baktığı zaman, uzun bir uykusuzluktan sonra yatağını tahayyül eden kimselerin duyduğu teselliye benzer bir

hisle: "Öldüğüm vakit burada yatacağım!"diye düşündü. Yavaş yavaş yerinden kalktı ve bu durgun kış aydınlığında lüzumundan fazla beyaz duran taş dizilerine doğru gitti. Ekseriya bugünkü gibi iç sıkıntısından ne yapacağını bilmediği anlar. Nigâr Hanım bu küçük mezarlığın içinde dolaşırdı. Burada kendine bin türlü meşguliyetler bulurdu. Kâh yıkılan bir taşı yerinden kaldırıp dikmeğe, kâh açılan bir çukuru toprakla örtmeğe çalışır, münasebetsiz yerlerde biten bazı azgın otları yolar ve mutlaka ezbere bildiği kitabeleri her görüşünde bir defa daha okurdu. Bu kitabelerin büyük bir kısmı da Nur Baba'nın edebiyatından birer sahife idi. Kimisi manzum, kimisi mensurdu. Fakat hepsinde onun tavrını, onun sesini, onun şivesini, onun lâkırdı söyleyişini hatırlatan bir şey vardı. İşte, Nigâr Hanım daha nasip almazdan evvel, bir gece, Baba'nın fena bir muamelesi üzerine, kendini tekkenin penceresinden aşağıya atarak uzun müddet iki ayağı kötürüm, evinde kalan ve mutlaka buraya gömülmek vasiyetinde bulunan Perestev Hanım ismindeki kadının mezarı... Vâkıa, Ziba Hanımefendi'nin yeğeni bu kadını son demlerinde gördüydü, fakat bütün tanıdıklarından ziyade onu sevmişti. Bu kadının insana bakarken yaşaran ne müşfik, ne tatlı, ne âşina gözleri vardı!

Senelerce sesi, sedası işitilmemiş bu muhabbet kurbanı, ölümüne yakın Nur Baba'ya her gün haber haber üstüne göndermeğe ve ah ve vahı birdenbire payansızlaşmağa [sonsuzlaşmaya, sınır tanımamaya] başlamıştı.

Mesut kadın, nihayet, son nefesini eli erenlerin elinde olduğu halde verdi. Bunun içindir ki, Nur Baba'nın taşına yazdığı kitabe yanık ve uzun bir mersiye olmuştu.

Nigâr Hanım belki yüzüncü defa olarak bu mersiyeyi tekrar okudu. Vakıâ bu mersiye o tarzın bir şaheseri değildi, hattâ vezin ve kafiye itibarı ile baştan başa hatalı idi. Lâkin, Safa Efendi'nin torunu için bu, Türk edebiyatının en güzel

bir parçası idi. Okurken kendinden geçiyordu ve bilhassa şu mısralarında sırrına erilmez bir yükseklik buluyordu:

Perestev gönül bağında bir mihman,
Bütün canlar içinde tek canan,
Durmayıp geçti, acep nedendir?
Mesut, kalanlar değil, mutlak gidendir
Fakat eyvah, ne halettir ki ey mevt
Gidenden hiç haber gelmez tehaşi eyleriz elbet

Nigâr Hanım, birçok irili ufaklı taşlar arasında dolaştıktan sonra bir müddet de Alhotoz Afife Hanım'ın mezarı önünde tevakkuf ederdi [dururdu]. Bu kadın bundan üç sene evvel bir gece Âyin-i Cem esnasında fücceten [ansızın, kalp durmasından] göçtüydü. Ziba Hanımefendi'nin yeğeni ilk zamanlarda bu kadının yanında oturmağa bile tahammül edemezdi, fakat gitgide ona o kadar alışmıştı ki, bir gün bile civarından ayırmaz olmuştu. Vakıâ Alhotoz Afife Hanım, Nur Baba ile münasebetlerinin ilk devresinde Safa Efendi'nin torununa elinden gelen hizmeti etmişti; ilk defa olarak Nur Baba ile herkesten uzak, yalnız kaldığı geceyi, - Ah, o ilk aşk gecesi!- Afife Hanım'ın, Üsküdar'daki evinde geçirmişti. Sonradan bu geceler aynı yerde tekrar birçok defalar ihya edildi ve Afife Hanım sayesinde bir sürü dedikoduların bir sürü şayiaların önü alındı idi. Nur Baba, bu kadının mezar taşına şu sözleri hakkettirmişti:

"Tarikatı nâzeninin sadık kulu Afife Bacı burada medfundur. Bu dergâhı şerifte cân-ı dilden can verdi. Ya Ali, Hak hu!"

Alhotoz Afife Hanım'ın yanıbaşında, Nakip Paşa haremi yatıyor. Bu can, Üsküdar'daki konağı kıştan kışa Nur Baba'ya kışlık olan ihtiyar kadındır. Makberi demir parmaklıkla çevrilmiş muhteşem mermerden yapılmış ve üzerine

gayet hürmetkârane bir kitabe yazılmıştır. Nigâr Hanım bunun önünde çok durmadı.

Biraz ötede, Miralay Hamdi Bey'in mezarına yaklaştı. Zavallı Hamdi Bey!..Tekkenin müdavimi erkekler içinde en çok sevdiği adam bu idi. O basit ve kabasaba gösterişi altında ne ince hisler taşırdı! Ne rakik [ince] ne dil-âşina [gönülden anlar insan] idi. Sonra ne tuhaf tavırları, ne kadar nekre [gülünç] sözleri vardı.

Nigâr Hanım, bütün mânasile en hakikî Bektaşi'yi bu adamda gördü. Merhum Hamdi Bey'in hiçbir defa kendisine ait bir iş için üzüldüğü, kızdığı, meraklandığı olmamıştır.

*Ne itseler ana şakir, ne kılsalar ana şâd**

sözü onun hareket düsturu idi. Tekkede birçok haraketlere maruz kalır, hiç sesini çıkarmaz ve kimseye asla kin bağlamazdı. Yavaşlığı ve sessizliği bazan insanı sinirlendirecek dereceye varırdı. Nigâr Hanım, birkaç defa onu omuzlarından tutup sarstığını ve:

- Hamdi Bey, Hamdi Bey, bir şey söyle, bir şey yap! Allahaşkına! diye nasıl bağırdığını hatırladıkça elan gözleri dolmaktadır. O gülüyor:

- Eyvallah, eyvallah kardeşim, kimse ile davam yok; eyvallah! diyordu.

Eyvallah!.. Bektaşiliğin felsefesi bu değil mi? Hep bu kelimenin ifade ettiği mânadan çıkmıyor mu? Eli kalbin üzerine koymak, başı öne eğmek; tevazuun, mahviyetin [alçak gönüllülüğün] ruhanî zevkine nefsini terketmek; hakarete, eza ve cefaya, küfre karşı: "Eyvallah, eyvallah!" demek! Tarikatin bütün sırrı, bu yüksek gayeye ermekten başka ne olabilir? Nigâr Hanım, bu ruhî haletin haricinde diğer bütün hâletleri, meşum ve tahammül edilmez buluyordu. Ne-

(*) Ne ederlerse etsinler şükredici, ne yaparlarsa yapsınlar sevinçli.

dir, o birtakım nefis sevgisi, haysiyet şeref kaygıları içinde çırpınanlar? Kimdir, ne zavallıdır o bedbahtlar ki, Ziba Hala gibi bütün hayatları gururun sarsıntılarile geçmiştir? Sevmek yerine sevilmek istemişlerdir. Kıskanmışlar, bağırmışlar, çağırmışlardır ve mağlup olmak, galebe çalmak gibi birtakım boş şeylere inanmışlardır!

Nigâr Hanım, kendi kendine: "Sevmek, daima sevmek! Karşımızdakinden hiçbir şey beklemeksizin, daima kendimizden vermek, esef etmemek, pişman olmamak, sevmek, daima sevmek!" diyordu.

Henüz bu sırra eremiyenler, Nigâr Hanım'ın sabır ve tahammülüne şaşıyorlar. Nur Baba, gözünün önünde başkalarile hembezm [içki arkadaşı] iken, onun bu hale karşıdan sakin bir seyirci kalışındaki mânayı bir türlü anlıyamıyorlar ve hep birden Nigâr Hanım'ın hissizliğine, budalalığına hükmediyorlar. Bu hükmü verenlerin başında Ziba Hanımefendi vardır. O şimdi muhabbet âlemlerinden tamamile çekilmiş ve kendini kumar ve ticaret gibi birtakım işlere vakfetmiş olmakla beraber uzaktan uzağa gönlünün ilk vatanı olan âleme dair meselelerle meşgul olmaktan hali kalmıyordu. Nigâr Hanım için:

- Öteden beri söylerdim. Taş gibi bir kalbi ve sersem bir kafası vardır, budalanın biri... diyordu.

Ve Nigâr Hanım bunları işittikçe bir ucunu yukarıya doğru kaldıran ve son zamanlarda artık daimî bir büzülme halini alan muammalı tebessümile gülüyor:

- Evet budalayım! diye söyleniyordu. Ve bunu söylerken ilk dinlediği bir nefesin şu beytini hatırlıyordu:

Bir kılı kırk yarar kâmiliz ama
Pir Balım sultanın budalasıyız

Senelerden beri Bektaşiliklerile iftihar edenler nasıl oluyor da, hiç değilse bu iki mısraın gösterdiği yolu göremiye-

cek kadar kör ve sersem idiler? Nigâr Hanım, derunî hayatın bütün sırlarına vâsıl ergin ve olgun bir ruh idi. O kadar ki, şimdi için için yanıp tutuşmada bile cavidanî [sonsuz] bir zevk duyuyor ve mütemadiyen göğsünü tırmalayan ızdıraplan kendi okşuyor, ısıtıyor ve besliyordu. Akrabalarından Macit Bey, ona kaç defa haber gönderdi, onu kaç defa bu düştüğü beliyeden [ızdıraptan, tasadan] kurtarmağa çalıştı; kaç defa dedi ki: "Nigâr Abla, ben halâ bıraktığın yerdeyim. Yalnızım ve seni bekliyorum." Fakat, Nigâr Hanım, bu ızdırabın ve bu belânın dışında hiçbir saadetten ve hiçbir selametten zevk bulamıyacağını anladı ve kaldı.

"Sevmek, daima sevmek, hakaretlere, redlere, cevrü cefalara, taan ve düşnamlara [yerme ve sövüp saymalara, aşağılamalara], inkârlara ve istihzalara rağmen sevmek!" diyordu.

Ah, gözleri birer kor gibi için için tüten kadın, sen mutlaka Hüseyin'in hemşiresi veya Hallacı Mansur'un eşisin! Kanının aktığı yerde güller bitiyor ve külünün savrulduğu havalarda amberler kokuyor. Sen bu kokular ve bu güllerle sermest olmuşsun. Ey *"Bezm-i elest"*in ezelî sarhoşu!

Nigâr Hanım, Baba'nın kürkü içinde bile üşümeğe başladığını hissetti. Hava kararmıştı, artık kitabelerin hiçbirini seçemiyordu. Yavaş yavaş tekkeye girdi. Fakat tekke karanlıktı; eşikten haykırıyordu:

- Çinarî, Çinarî...

İhtiyar dervişin tâ dipteki mutbaktan çıkardığı sahan ve tencere gürültüleri işitiliyordu. Nigâr Hanım, elile duvarlara tutunarak, adım adım ilerledi ve akşam serinliğinde büsbütün kısılan sesile tekrar bağırdı:

- Çinarî, Çinarî!

Kirli ve bulanık bir aydınlığa yol veren mutbağın kapısı yavaş yavaş açıldı, Derviş Çinarî elinde tuttuğu bir büyük lâmbayı dehlize uzattı:

- Lokma etsek fena olmaz, ne dersin Nigâr Hanım? dedi.

2
ÂLEM YİNE OL ÂLEM

Bugün *Nevruz*'dur. Nur Baba, bütün cemaatile beraber dergâha çıktı. Tekkenin içinde dünden beri, mutbaktan yatak odalarına kadar esaslı bir hazırlığın hummalı faaliyetleri vardı. Pek çok rahatsız olmasına rağmen Nigâr Hanım bile bu faaliyete iştirak etti. Yıkanan havluları, yatak çarşaflarını, yastık örtülerini hep o ütüledi. Zira, Celile Bacı artık işe yarıyamıyacak derecede çökmüştür. Her hareketinde bir tarafı acıyan bu kadıncağızın yorgunlukları ya müthiş böbrek sancılarile, ya bacaklarını kütükleştiren "varis" şişkinliklerile nihayetleniyordu.

Nur Baba sabahtan beri yalnız akın akın gelen mihman ve muhibbanı kabul ile meşguldü. Nevruz günleri âdet, bahçede toplanmayı müstelzem iken [gerektirirken] bu sefer havanın fazla soğuk oluşu hepsini küçük bir odada bir kocaman mangalın etrafına toplamıştı. Buna rağmen kadınlar Nevruz şerefine pembe ve beyaz entariler giymişler ve erkekler yakalarına mevsimin çiçeklerinden takmışlardı. Nur Baba'nın sert vücudu da yumuşak ve ince kumaşlar içinde idi ve sakalı envai kokularla meşbu idi [türlü türlü

kokularla doluydu]. Altı seneden beri hiçbir hattı bozulmayan çehresinde bu sakal her vakitten ziyade siyah ve muhteşem duruyordu. Tavırlarına da vakarı andıran bir ağırlık gelmişti. Eskisi gibi ne fazla gülüyor, ne fazla söylüyor, ne de fazla lâubaliliklere düşüyordu. Gözlerinde tatlı bir hüzün gölgesi vardı.

Muhibban onun bu halini yeni aşkının tecelliyatına atfediyorlar. Herkes Nur Baba'nın bu sefer ciddî olarak yakayı ele verdiğine kanidir, zira altı aydan beri bütün muhabbetlerde yanıbaşından hiç ayırmadığı yeni açmış bir hüsün [güzel], kırk beşini çoktan aşan bu sevda pirini her bir tarafından bir büyü gibi sarmıştı. Süheylâ namındaki bu kız şu dakikada Nur Baba'nın pembe kadehine küçük ve pembe sürahiden rakı döküyordu ve kadın, erkek orada hazır bulunanlar, onun fildişi rengindeki narin ve traşide [traşlı, tüysüz] bileklerine hiç olmazsa, göz ucu ile bir defa bakmaktan nefislerini menedemiyorlardı. Gül kurusu krep esvabının açık yakası içinden mücessem bir musiki bestesi halinde uzanan nazenin boynu, güneşin son ziyaları ile pemleşmiş sular arasında kımıldayan kuğuların boyunlarını hatırlatıyordu. Bu kız o kızlardan biri idi ki, insan en yabis [kuru], en yakın zamanda bile yüzüne bakarken bir yaz günü bir suyun kenarına varmış gibi gönlünde tatlı bir teravet ve acayip bir zindelik hisseder. Esasen her taze bakirede böyle berrak bir su hali yok mudur? Ve her su gibi bakireler de oynak ve hain değil midir? En durgun zamanlarında bile biraz sonra ne olacaklarını bilemezsiniz. Sizi birdenbire bir alev gibi kaplamaları veya bir sel gibi alıp götürmeleri ihtimali vardır. Bütün kuvvetlerini taşıdıkları sırdan alırlar. Kendileri için bile çıplak olmıyan vücutları gözümüz önünde baştan başa soyundukları vakitlerde de yine örtülü kalır ve aşkın kudretini henüz denemedikleri için âşıka mukavemetleri müthiştir. Bir genç kızın göğsündeki sertlik mermerde var mı?

Ah, onu Nur Baba'ya sormalı! Nur Baba ki en sert ve haşin kalpleri bir anda eritmesini bilirdi. Şimdi Süheylâ'nın yanında bir acemi çocuk gibidir; onu ne tarafından kavrıyacağını bilemiyor. Ikide bir:

- Kız senin gönlün nerede? diyor.

Süheylâ gülüyor:

- Benim gönlüm yok; diye cevap veriyor. Ve içtikçe itidali artıyor ve Nur Baba ona dokundukça vücudu bir kat daha katılaşıyordu.

- Bırak beni, bırak beni, ben daha olmadım, diyordu ve koşup Celile Bacı'nın kucağına sığınıyordu. Bir defasında Nigâr Hanım'ın boynuna sarıldı. Biçare kadın ne yapacağını şaşırdı, kaldı. Nur Baba'nın kolları nafile yere bu iki vücudu biribirinden ayırmağa çalışıyordu. Genç kız, Nigâr Hanım'a âdeta yapışmış gibiydi. Nur Baba'nın eski dildadesi [sevgilisi] bu temas esnasında hissetti ki genç kızın hiçbir tarafı raşedar değildir. Kalbi bile her vakitten ne daha fazla, ne daha az atıyor ve içinden kendi kendine: "Ah, ne yazık, hiç sevmiyor, hiçbir şey hissetmiyor, onun elleri dokunuyor ve bunun vücudu hâlâ taş gibi!" diyordu ve aşkın çılgın hücumları karşısında bu kadar raşesiz kalan bir cismin ne derece taravetli, ne derece taze ve güzel olursa olsun ehl-i diller [gönül adamı, gönülden anlayan kimseler] indinde hiçbir ehemmiyeti, hiçbir kıymeti olamayacağını düşünüyordu. Biraz da bu düşünce sayesinde değil midir ki Nigâr Hanım'ın aklına Nur Baba'yı kıskanmak hiç gelmedi? Nur Baba'daki iptilâ ona göre geçici bir arzudan ibaretti. Bugün bırakacak, yarın bırakacak diye bekliyor. Lâkin bu Nevruz günü, tam herkes bir araya toplanıp da şerbetler içilmeğe, şekerler yenmeğe ve baharatlı macun hokkası elden ele gezmeğe başladığı bir sırada Nur Baba kendine hâs olan o sahnevî [sahneye yaraşır] edasile:

- Cânlar; size bir müjdem var; gelecek hafta Süheylâ ile

nikâhımız akdolunuyor, der demez, zaten hasta ve bitap olan biçare Nigâr birdenbire nefesinin tıkandığını ve kalbinin durduğunu hissetti. Süheylâ ilk olarak ağır, ciddî ve biraz da hüznü andıran bir sükûn ile önüne bakıyordu. Celile Bacı yerinden kalkıp Baba'ya niyaz etti ve genç kızın alnından öptü. Bütün muhibler hep bir ağızdan: "Mübarek bad [rüzgar], mübarek bad" diye haykırdılar. Nigâr Hanım ondan sonra ne olduğunu bilmiyor. Başına bir ağır darbe inmiş gibi sersem ve hissizdi. Nur Baba, gözünün ucu ile ona baktı:

- Nigâr, neyin var? dedi.

Genç kadın, bir kâbustan uyanır gibi silkindi. Karşısındaki adamın sesi ona tâ uzaklardan geliyor gibiydi:

- Kim? Benim mi? diye sordu.

Herkes gülüşmeğe başladı. Nur Baba, hâdiseyi kapatmak için Fuzulî'den bir mısra mırıldandı:

Ger sen, sen isen neyim ben ey yar

Ve udî Niyazi'ye dönüp:

- Haydi, azıcık kımıldan! dedi.

Niyazi, Acemaşirandan bir taksime başladı. Süheylâ sakiyelik ediyordu. Nigâr Hanım bundan sonra ne oldu, bilmiyordu. Artık meclisin bütün ahengi, bütün çeng ve çegâne [saz ve tef] beyninin içinde korkunç bir kıyametin vaveylası gibiydi. Önünde geçen şeyleri, Nur Baba'nın bakışlarını, ağzının kapanışlarını, Süheylâ'nın kırılıp dökülüşlerini, udî Niyazi'nin teller üstünde çırpınan elini, Celile Bacı'nın eğilip doğruluşlarını, Nesimî Bey'in söylenen besteye göre iki yana sallanışlarını acayip bir sis arkasından görüyordu. Ona, rakı veriyorlardı, içiyordu. Macun hokkasını uzatıyorlardı, yiyordu. Fakat bu yiyip içtikleri onun için rüyada yiyip içilen şey gibi tadı, mahiyeti belirsiz unsurlar idi ve tıpkı rüyada olduğu gibi, hareketlerine kendi iradesinden bir katre veremiyordu.

Biraz sonra Nur Baba yine seslendi:

- Nigâr, Nigâr...

Yanına gelmesi için işaret etti; Nigâr Hanım yerinden kalktı, gitti. Nur Baba ile Celile Bacı'nın arasına sıkıştı. Muhabbet mürşidi, genç kadının ellerini elleri içine aldı ve yavaş bir sesle sordu:

- Neyin var? Neyin var yavrum?

Ziba Hanımefendi'nin yeğeni kendisine bu acayip suali soran adamın yüzüne hayretle baktı. Artık onu tanımıyordu. Kimdi bu adam? Kimdi bu adam? Nereden, nasıl ve niçin onun hayatına karışmıştı? Bu siyah sakal ve bu solgun beniz neye alâmetti? Bir an içinde arkasında bıraktığı bütün tanıdık çehreleri hatırladı. Bunlar zamanın ve mesafelerin uzunluğuna rağmen ona bu adamdan daha yakın görünüyorlardı.

Yetişin, yetişin, mazinin aziz çehreleri, Nigâr Hanım nihayetsiz bir çölde yolunu şaşırdı. Zavallı, senelerden beri yürüyor, yiyecek, içecek namına dağarcığında nesi varsa hepsini tüketti. Şimdi bir boş kuyunun başında çömelmiş bir "isfenks"le yüzyüzedir ve bu "isfenks"in gözleri o kuyudan daha boş, daha kurudur.

Vücudunu acayip bir ürperme aldı. Nur Baba dedi ki:

- Sen hastasın, mutlaka gidip yatmalısın!

Nigâr Hanım yürümek şöyle dursun, ayağa kalkmağa bile muktedir değildi; biribirine çarpan dişlerinin arasından:

- Bırakın beni, biraz şuracıkta büzülüp yatayım! dedi ve çözülen bir bohça halinde Nur Baba'nın oturduğu postun kenarına yığılıverdi. Mürşid cübbesini çıkardı, genç kadının üstüne örttü ve bir müddet hafif hafif sırtını okşadı. Biçare Nigâr'ın bütün âzası tirtir titriyordu. Celile Bacı:

- Burada yatmak olmaz. Efendim, mutlaka yatağına girmeli! dedi.

Nigâr:

- Allah için beni rahat bırakın! diye sızlanıyordu.

Bu hâdiselerle fasılaya uğrayan muhabbete yeniden şevk vermek için Nur Baba, son yazdığı *"Nevruziye"*yi okumağa başladı. Bu da, mürşidin diğer bütün manzumeleri gibi vezin ve kafiyeden mahrum idi. Fakat mecliste bulunanlar daha ilk mısralardan itibaren huşu [kendilerinden geçerek] ile dinlemeğe başladılar. Hatta Muallim Naci ve müridlerile uzun zamanlar kadeh arkadaşlığı eden Nesimî Bey bile ikide bir dikkat ve ehemmiyeti ifade eder sunî tavırlarla gözlerini açıp meselâ:

Bülbül güle gel gül dedi
Gül bülbüle gelmem dedi

Tarzında beyitleri:

- Aman, aman ne üstadane tasannu [sanatlı söyleyiş]!

Sadalarıyla karşılıyor ve bir zamanlar şair Andelib'in çıkardığı bir risalede birçok manzumeler neşretmiş olan Necati Bey mütemadiyen ellerini havaya kaldırarak:

- Allahaşkına bir daha tekrar edin, erenler, bir daha, diye haykırıyordu. Celile Bacı, göz kapaklarını sıkmış, bir sağa bir sola sallanıyor ve udî Niyazi yanındakilere dönüp, Nur Baba'nın işiteceği bir sesle:

-Şunu hemen bir besteye koysak! diyordu ve Süheylâ başını mürşidin omuzuna dayamış göz ucu ile onun okuduğu satırları takip ediyordu. Yalnız, kendinden geçen Nur Baba idi. O, genç kızın vücuduna sokuluşundan istifade ederek bir taraftan okuyor, bir taraftan boşta kalan elini nişanlısının belinde dolaştırıyordu. Nigâr Hanım örtüleri arasından yavaşça başını çıkardı ve gözleri Süheylâ ile Nur Baba arasındaki bu safiyane sarılışa tesadüf eder etmez tekrar örtündü. İçinden "ah, kalkıp gidebilsem!" diyordu. Şu dakikada yatağına girip yüzü koyun uzanıp hüngür hüngür ağlamayı her şeye tercih ediyordu. Vakta ki Nevruziye nihayet buldu.

Nur Baba elinde tuttuğu kâğıdı büyük bir ihtimamla dörde büktü ve ciltli bir defterin içine yerleştirdi, sonra Süheylâ'ya dönüp, Nedim'in:

Ben mi saki olayım bezme dururken sevgilim
Böyle sîmin sâklar billûr bazularla sen

mısralarını söyledi. Gözile boşalan kadehini işaret etti.

Süheylâ doldurdu, uzattı. Fakat, Nur Baba, kadehi elinden almadı. Elini bileğinden kavradı ve cezbesi tutmuş bir *Rufaî* dervişi ateşi nasıl ağzına alırsa kadehi sakiyenin parmaklarile beraber öylece dudaklarına götürdü, buse ile rakının neşvelerini [keyiflerini, neşelerini] birden tattı.

Genç kız vücudunu, şuh raşelerle [titremelerle] ürperterek, geriye çekiyor, kıvrılıyor, dökülüyor ve bütün sofradakilere aynı naz, aynı eda ile rakı dağıtıyordu.

Akşama doğru birer ikişer yeni mihmanlar gelmeğe başladı. Bunlar içinde resmîleri ve gayrî resmîleri ve Celile Bacı'nın yeğenleri gibi hemen hemen tekke halkından olanlar vardı. Orada kalabalığın arttığını hisseden Nigâr Hanım, gidip yatmak arzularını gösterdi.

Nur Baba, bir taraftan gelenlerle konuşuyor, diğer taraftan eski dildadesine:

- Seni ben götüreyim, yavrum, ben götüreyim. Yatağına yatırayım, üstünü örteyim, başkalarından hayır yok, diyordu. Filvaki, biraz sonra Nigâr Hanım hemen hemen Nur Baba'nın kucağında denilebilecek bir vaziyette ikisi birbirine dolanmış olarak çıkıp gittiler.

Süheylâ hiddetinden dudaklarını ısırdı. Fakat gidenlerin arkasından takip etseydi bu hiddetinin pek boş olduğunu anlayacaktı; zira Nur Baba bu şefkat ve muhabbeti ancak orada bulunanlara karşı Nigâr Hanım'a borçlu olduğu minnettarlıklar hesabına göstermişti. Nitekim dehlize çıkar çıkmaz hasta kadına yalnız kolunu vermek zahmetini ihtiyar

etti [katlandı] ve yatak odasının kapısı önüne gelince onu âdeta omuzlarından tutup içeriye atıverdi. Lâkin, Nigâr Hanım, Nur Baba'nın kolunu bırakmadı; birdenbire âmir ve mütehakkim kesilen bir sesle:

- Gitmeyeceksin, gitmeyeceksin, benimle beraber kalacaksın! dedi.

Bu söyleyişte o kadar şiddetli bir kat'ilik vardı ki Nur Baba ömründe ilk defa hissettiği bir teslimiyetle sakin ve itaatkâr kadının arkasından girdi. Nigâr Hanım, kapıyı kapadı ve anahtarı deliğin içinde iki defa çevirdikten sonra cebine koydu. Bunun üzerine mürşid telâşa düştü:

- Nasıl olur, Nigâr, aşağıda beni beklerler... diyordu.

Nigâr Hanım, hiç cevap vermeksizin onu kendine doğru çekti. İkisi birden yaylı, geniş bir yatağın içine yıkıldılar. Oda karanlıktı.

Nur Baba:

- Bırak, bâri lâmbayı yakayım, dedi.

Nigâr Hanım, karanlıkta kalmayı istiyordu. Ve diyordu ki:

- Bu gece sesten, hareketten ve aydınlıktan korkuyorum. Sus; yanımda otur; söyleme, kımıldama... Ve bana dokunma! Bu gece ben başka bir mahlûkum. Senin görmediğin şeyleri görmüş, senin işitmediğin şeyleri işitmiş ve uzaklardan uzaklardan gelmiş bir acayip mahlûkum... Sen kimsin bilmiyorum. Söylesen dilini anlamayacağım; lâkin istiyorum ki sen yanımda bulun; zira yalnız kalmaktan korkuyorum. Bütün bildiğim, öğrendiğim şeylerle beraber beynimin içindeki bu aydınlıkla, bu korkunç açıklık ile karşı karşıya tek başıma kalmaktan korkuyorum. Ah, hiç bu geceki kadar yalnızlığımı hissetmemiştim. Aylarca, siz, hepiniz Kadıköy'ünde idiniz, aylarca ben burada Derviş Çinarî ile beraber yapayalnız kaldım. Fakat yalnızlıktan hiç bu geceki kadar ürktüğümü bilmiyorum, hatırlamıyorum. Ne yapayım? Nereye gideyim ki, orada bu yalnızlık olmasın? Benim bildi-

ğim şeyleri bilenlerle yanyana, başbaşa kalayım. Ben söylemeden onlar anlatsın, onlar söylemeden ben anlatayım.

Nur Baba:

Yavrum, hastasın, nöbetin var! Sayıklıyorsun, yat sana Nuriye Hanım'ı göndereyim, istersen Celile gelsin beklesin, dedi ve Nigâr Hanım'ın ses vermeyişine bakarak razı olduğunu zannetti. Elini yavaşça anahtarın bulunduğu cebe doğru uzattı. Genç kadın üzerinde dolaşan eli tuttu ve o kadar şiddetle sıktı ki, Nur Baba az kaldı haykıracaktı. Nigâr Hanım:

- Görmüyor musun? Ben artık o bildiğin zayıf, cılız, yumuşak ve mukavemetsiz Nigâr değilim, dedi. Bende yeni yeni kuvvetler hâsıl oldu. Ne vakitten beri? Bilmem; bilmem... Onu ne sen sorabilirsin, ne de ben söyleyebilirim. Bununla beraber o kuvvetleri bana veren sensin... Haberin var mı? Ben senin elinde bu hale geldim.

Ve karanlıkta bile pırıltısı sezilen gözlerle Nur Baba'nın gözleri içine baktı. Zaten kısık olan sesi söyledikçe daha ziyade kısılıyor, âdeta bir sekerat [sarhoşluk] hırıltısı halini alıyordu.

Nur Baba bir defa daha kalkıp gitmek istedi ve bu sefer müracaat ettiği tedbir Nigâr Hanım'ı okşayarak kandırmak oldu. Lâkin genç kadın karanlığın içinden kendine doğru uzanan elleri geriye itti:

- Bana dokunma demedim mi? Ne acayip adamsın? dedi. Biliyorum, bu vücut senindir; onu sen yarattın ve sen mahvettin. Sana rastgelmezden evvel o gençti, taze ve taravetli idi. Sana rastgeldikten sonra, senin ellerin altında, senin kolların arasında bütün gençliğini, bütün taravetini kaybetti. Fakat o zaman hiçbir kıymeti yoktu. Bu ahmak, hissiz, şuursuz ve kendini bilmeyen bir vücuttu. Şimdi ise her tarafı bir şey biliyor, bir şey hissediyor. Hatırlıyor, düşünüyor. Bir gün gözlerim kör olsa seni parmaklarımın ucu ile görebileceğim. Şimdi etim ve derim baştanbaşa görgü, irfan ve zekâdır. Lâ-

kin Nur Baba, ne yazık ki senin nazarında artık onun hiçbir kıymeti kalmamıştır. Beni bunun için mi yetiştirdin?

Burada Nigâr Hanım'ın sesi hıçkırıklar içinde boğuldu. Nur Baba bu ağlayışı sükûnun başlangıcı olarak telâkki etti ve hasta kadının gözyaşlarını arttırmamak için kendisi de ağlar gibi bir tavır takındı. Başını elleri içine aldı.

Tam bu sırada odanın kapısı vuruldu; dışarıdan Celile Bacı'nın sesi:

- Erenler Recep Paşanınkiler geldi; meydan lebalep [ağzına kadar] dolu... Vallahi ayıptır, ne diyeceğim bilemiyorum, hep sizi bekliyorlar... diyordu.

Nigâr Hanım hiç sesini çıkarmaksızın Nur Baba'ya anahtarı uzattı. Mürşid; teessüründe rahatsız edilmiş bir adam tavrile anahtar elinde bir müddet oturduğu yerde kaldı. Sonra yatağın içinde yüzükoyun yatmış hıçkıran kadına doğru eğilip:

- Seni bu halde nasıl bırakırım? Kabil değil, kabil değil!.. dedi.

Nigâr Hanım elinin tersile Nur Baba'nın başını itti ve güç anlaşılır bir sesle dedi ki:

- Oh, şimdi gidebilirsin? Burada kalmışsın veya orada bulunmuşsun; neye yarar? Hepsi bir... Affet, ne yaptığımı bilmiyor. Affet...

Ve Nur Baba yavaşça odadan dışarıya sıvıştı.

3
CÂNI CÂNÂN DİLEMİŞ

Nur Baba ile Süheylâ'nın izdivaçlarından sonra Nigâr Hanım'ın hali tamamile muamma-engiz [çözümü güç] bir şey oldu. Odasından dışarıya hemen hiç çıkmıyor, tekke içinde kimse ile konuşmuyor ve her an derin bir düşünceye dalmış gibi görünüyordu. Evvelce yüzünün en sevimli, en dilfirip [alımlı, çekici] hareketlerinden biri olan bu inhinali [yay biçimindeki] gamzesi, şimdi bir bıçak yarasının halinde uçları aşağıya doğru sarkmış ağzını daima yana doğru çeken bir işmizaz [buruşma] idi ve çehresinde bu işmizazın çizdiği acıklı mânadan başka hiçbir ifade kalmamıştı. Arasıra Nur Baba onu tenhada buldukça:

- Nigâr, Nigâr... Sana ne oldu? Vallahi beni dilhun ediyorsun [yüreğimi yaralıyorsun]! diyordu.

O hiçbir şey anlamayan gözlerle Nur Baba'nın yüzüne bakıyor, sonra başını önüne eğip susuyordu. Âyinlerde, muhabbetlerde bulunmak şöyle dursun, hattâ hiç kimseler bulunmadığı zamanlar, yemeklere bile inmiyordu. Derviş Çinarî ona bir tepsi içinde evvelâ demini, sonra yiyeceğini getiriyordu. Nigâr Hanım, yalnız Derviş Çinarî ile konuşuyor-

du. Derviş Çinarî'nin varlığı da yalnız Nigâr Hanım'ın yanındadır ki insanî bir mâna ifade ediyordu. Senelerden beri sakalına tarak ve saçlarına makas dokunmamış bu acayip mahlûk Nigâr Hanım'ın odasının haricinde tarihten evvelki zamanı hatırlatan bir heyulâ heybetinde dolaşıyordu. Maamafih, Nigâr Hanım'la Derviş Çinarî'yi birbirine böyle merbut [bağlı] kılan sebepler geçen fasılların birinde söylediğimiz gibi ikisinin de aynı iptilâda birleşmiş olmasından ibaret değildir.

Vakıâ bu kadınla bu adam arasındaki dostluk iptidalarda [önceleri] müşterek bir iptilâ saikasile [etkisiyle] başlamıştı. İkisi de haşhaşa ve afyona düşkündüler; fakat sonraları bu rabıta bir köpekle sahibi arasındaki muhabbet gibi sırf manevî bir alâka haline girdi. Derviş Çinarî, Nigâr Hanım ağzını açıp bir kelime söylemeden, genç kadının ne diyeceğini bilir ve genç kadın onun bu bakışından ne istediğini anlardı. Böylece Derviş Çinarî Nigâr Hanım'ın ne kadar ızdırap çektiğini bildi ve Nigâr Hanım Derviş Çinarî'nin kendi ızdırabına âşina olduğunu hissetti.

İşte, ancak bu hisledir ki, Nigâr Hanım bu haşin uzletinden [yalnızlığından] teselliye benzer bir şey buluyor ve mihneti ona bir dereceye kadar kabili tahammül geliyordu. İnsanın kalbi ne naçiz bir çocuk oyuncağı ve aynı zamanda ne kadar müthiş bir uçurumdur. Bazan bir büyük keder içinde dünyanın hiçbir saadeti, hiçbir zevki, hiçbir neşvesi bizi teselliye kadir değildir; bazan yine aynı derecede bir keder içinde bir hiç, bir söz, bir bakış, bir hareket, bir tebessüm kurtulmamıza değilse bile sabır ve tahammülümüze medar olabilir [yarayabilir, neden olabilir].

Bütün varlığını Nur Baba'nın aşkına vakfettiği günden beri kocasını, anasını ve evlâtlarını unutan, Nur Baba'ya ait olmayan bir hava haricinde bir dakika teneffüs edemeyen bu iptilâlı kadın, sevgi ve şefkat denilen hidayeti [hak yolu-

nu, kurtuluşu] ilk defa olarak bu cinsi ve nevi şüpheli mahlûkun ellerinden alırken hiç iğrenmiyor, hiç çekinmiyor, hiç hayret ve tereddüde düşmüyordu ve onda çocukluğunun temiz ve tatlı hatıralarına karışan simaları, ruhları, dadısının ve lalasının simalarını ve ruhlarını buluyordu. Filvaki, kendisine gittikçe yabancılaşan, gönül okşayıcı tarafları gittikçe azalan bu evde yalnız bu deli dervîştir ki, onun yiyeceği, içeceği, giyeceği ile meşgul olduğu kadar vücudunun rahatı ve kalbinin sükûnetile alâkadar bulunuyordu.

Bir gün, her vakitten daha esrarengiz bir tavırla yanına sokuldu ve cebinden çıkardığı bir küçük zarfı uzatarak dedi ki:

- Bugün, Kadıköy'ünde, hani sizin akrabadan bir Bey vardı, ona rastladım, kimdi o, adı ne idi? Dur, canım hani beraber nasip almıştınız.

Nigâr Hanım'ın yüreği hopladı; sesi büsbütün kısıldı:

- Macid mi? Söyle Macid mi? dedi.

Derviş Çinarî başını salladı:

- Hay Allah iyiliğini versin! Ta kendisi... Ben tanımadan yanından geçip gidiyordum ya, o benim kolumdan tuttu. "Nereye böyle erenler, selâmsız, sabahsız?" dedi. Sonra birdenbire seni sordu; senin ismini söyleyince anladım. İkide bir de "Nasıl iyi mi? Nasıl, doğru söyle iyi mi?" diyordu. Erenler hakkı için doğrusunu söyledim. O zaman düşündü, düşündü: "Şurada bir şey yazıp sana verirsem götürür, eline teslim eder misin" dedi. "Eyvallah!" dedim. Bir yere girdik. Bir kâğıt, bir zarf istedi, şunu ayak üstünde yazdı, kapadı verdi.

Bunları söyledikten sonra bönbön etrafına bakındı. Nigâr Hanım şaşkın ve perişan zarfı elinde tutuyor ve sanki açıp okumağa cesaret edemiyordu.

Çinarî:

- Aç şunu yahu! Belki hayırlı haberdir, dedi.

Nigâr Hanım açtı; mektubun muhteviyatı şu idi.

"Abla; Avrupa'dan döneli bir hafta oluyor. Halbuki buraya gelir gelmez ilk işim seni görmek olacaktı. Bir türlü kolayını bulamadım. Bulunduğun yere gelemezdim. Mektup göndersem belki eline geçmez diye düşündüm. Ziba Hala'yı aradım, gördüm ki o şimdi büsbütün başka bir âlemde yaşıyor. Eskisinden daha garip bir âlemde... Senin ismin şöyle dursun, Nur Baba'nın ismini bile unutmuş gibidir. Ummadığım bir tesadüf bana şu satırları yazmak fırsatını verdi. Bilmem, bu fırsatların en iyisi midir? Bu deli dervişe o kadar itimadım yok. Her halde seni mutlaka görmem lâzımdır. Nerede? Ne zaman? Hemen şu adrese bildir: Nişantaşı; Çubukçuyan apartımanı 8 numara. İstersen oraya doğrudan doğruya kendin gel. Yalnız başıma oturuyorum. Her gün öğleye kadar evimdeyim. Şimdilik ellerinden öperim."

Nigâr Hanım, ertesi günü Macid'in evine gitti. İki seneden beri bu, ilk şehre inişi idi. Üsküdar'dan vapura nasıl bindi? Vapurdan Köprü'ye nasıl çıktı? Bunlar ayrı ayrı tarife muhtaç hâdiselerdir.

Nigâr Hanım, bütün bunları bir solukta, rüyalardaki hareketler gibi yaptı. Öyle ki Çubukçuyan apartımanının merdivenlerinden çıkıp Macid'in dairesine girdiği vakit artık ayakları bastığı yeri hissetmiyordu ve gözleri kararıyordu. Bir hizmetçi onu bir odaya aldı, iki dakika sonra Macid'i kapının eşiğinden kendine doğru yürürken gördü ve kendini kaybetti.

Tekrar gözlerini açtığı zaman Macid'i yanı başında oturmuş, ellerini, bileklerini ve şakaklarını birtakım keskin kokulu sularla uğuştururken buldu. Hayretle yüzüne baktı; Macid, Nigâr Hanım'dan daha az sarı değildi ve çenesinde onu söz söylemekten meneden bir acayip titreme vardı.

Nigâr Hanım:

- Seni korkuttum... Bir şey değil, bir şey değil... Ah o kadar yoruldum ki... Düşün, iki seneden beri yerinden kımıl-

damayan bir kadın birdenbire, araba, vapur, yine araba, gürültü, patırdı apartımanın merdivenleri... Hepsi, hepsi birdenbire ve bir hamlede...

Macid yine bir şey söylemiyordu ve dikkatle Nigâr Hanım'ın yüzüne bakıyordu. Nigâr Hanım dedi ki:

- Çocuklarımdan haber getirdin, onları gördün değil mi?

Genç adam hâlâ susuyordu. Bu sefer Nigâr Hanım da sustu ve önüne baktı. Bu sükût ne kadar devam etti? Bir dakika mı? Bir saat mı? Bütün bir gün mü? Onu ne bu baygın ve perişan kadın söyleyebilir, ne de bu solgun ve raşedar [titreyen] genç... Zira, her ikisi de teessür âleminin, bütün sesleri ve bütün sözleri dağıtan fırtınalı bir mıntıkasında idiler. Hem konuşmağa ne lüzum vardı Nigâr Hanım'ın kıyafeti, yüzü, hali başından geçen mehib [korkunç] maceray genç adama kâfi bir açıklık ile yaprak yaprak anlatmıyor muydu? Onun hangi sözü bu fena sürmelenmiş, yorgun ve bitkin gözleri kadar, bu bakımsız elleri, bu bakımsız saçları kadar beliğ [açık ve anlaşılır] olabilirdi? Esasen Macid odanın kapısından girerken genç kadını daha ilk görüşte onun bütün esrarını öğrenmiş, bilmişti? Niçin çenesi titriyordu? Niçin benzi sapsarı olmuştu? Bu, Nigâr Hanım'ın üstünden açılan perdenin maverasında [arkasında bulunan] ve hepsi bir planda birdenbire görülen altı senelik bir facianın verdiği heyecandan başka neye atfolunabilirdi? Macid'in bir zamanlar Nigâr Hanım'a nasıl bir alâka ile bağlı bulunduğunu hatırlayanlar, onun bu perişanlığını belki eski bir yaranın yeniden iltihaplanmasına hamledeceklerdir. Lâkin genç adamın kalbinde Nigâr Hanım'a karşı şu dakikada derin ve nihayetsiz bir merhametten başka bir şey yoktu. Bu yüksek zaafın verdiği cesaretledir ki genç adam birdenbire kendini topladı ve âmir, mütehakkim bir sesle:

- Nigâr Abla, dedi; sen de burada kalacaksın. Şimdi birini göndereceğim, eşyalarını alıp getirecek ve çocukların İstan-

bul'a döndükleri zaman seni burada, benim evimde bulacaklar. Burada... Burada!..

Nigâr Hanım'a bu anî ve beklenmedik teklifin tesiri, doğrusu pek acayip oldu. Büsbütün şaşırdı kaldı, kekeleyerek:

- Nasıl olur? diye sordu.

Macid sanmıştı ki, Nigâr Hanım bu teklifini büyük bir sevinçle kabul edecektir. Tahmininin tamamiyle zıddına olarak genç kadının melûl bir çehre ile "nasıl olur?" deyişi onda acı bir hayret uyandırdı:

- Nasıl mı olur? dedi. Oh, Nigâr Abla; biliyorum ki, seni kurtaracak bir kola muhtaçsın. Öteden beri ne kadar iradesiz olduğunu bilirim... Birtakım karanlık sebepler seni kendi arzuna mugayir [aykırı] olarak istedikleri yerlere sürüklerler, boşluktan boşluğa düşersin. Fakat ne kendini kurtarmak için ufak bir harekette bulunursun, ne etrafındakilere "gelin beni kurtarın!" demek zahmetini ihtiyar edersin... Seni bilirim, Nigâr Abla; bunun içindir ki, bu sefer seni zahmete sokmaksızın ve icap eden bütün yorgunlukları ben kendi üzerime alarak...

Nigâr Hanım genç adamın sözünü kesti, tekrar:

- Nasıl olur? diye sordu ve mazlûm mazlûm boynunu büktü. Macid ciddi ve kat'î bir tavır takındı; dedi ki:

- Demin söylediğim gibi; şimdi birini göndeririz, eşyalarını alıp gelir. Burada altı oda var; ikisini sen işgal edersin... Bir iki aya kadar çocukların avdet ediyorlar; o zaman ben yalnız bir oda ile iktifa ederim. Bütün apartımanı size bırakırım. Kızın büyüdü, bir genç kız oldu; biliyor musun? Şimdi tam on üç yaşındadır. Yalnız kaldığımız zaman hep senden bahsederdik, bana derdi ki: "Anneme benziyor muyum?" Tıpkı tıpkı derdim. Gözlerinin içi gülerdi. Sonra birden mahzunlaşır, sorardı: "Kabahatın kimde olduğunu biliyor musunuz? Babamda mı, onda mı?" Ve ben gülerdim: "Oo, şimdiden anasını, babasını muhakemeye kalkışan şu

bastıbacağa bakın!" derdim.

Macid bunları anlatırken, Nigâr Hanım'ın yüzünü tetkik ediyordu. Bu yüzde derin bir dalgınlıktan başka hiçbir teessür alâmeti sezilmiyordu. Genç adam:

- Ya oğlun, Nigâr Abla; aman ne afacan şey! dedi. Ele avuca sığar gibi değil... Bilmem ama, bu apartımanda ya o, ya biz hayli zahmet çekeceğiz. Bir gün.

Nigâr Hanım tekrar Macid'in sözünü kesti:

- Mutlaka eşyamı gidip kendim almalıyım, dedi.

Macid, Nigâr Abla'yı artık tanıyamıyordu. Birdenbire hissetti ki, onda değişmiş olan şey yalnız sesi, bakışı, yüzü, saçlarının rengi ve kıyafeti değildi, aynı zamanda o kadar nermin ve berrak olan kalbi de kıyafeti gibi bayağılaşmış ve sesi gibi eskimişti ve sesi gibi tiftik tiftik, diken diken olmuştu, biçare Macid bu hal karşısında kızmak mı, acımak mı lâzım geldiğini bir türlü tayin edemiyordu:

- Buna neden lüzum görüyorsun? dedi.

Nigâr Hanım gayet tabiî bir eda ile cevap verdi:

- İstemem ki, arada bir güceniklik olsun! dedi. Vakıâ ilelebet orada kalmağa bir mecburiyetim yoktur. Fakat bu işe mutlaka onunla birlikte karar vermemiz icap eder. Her şeye rağmen bilirsin ki, mürşidimdir, başımı ona teslim etmişim. Onun izni olmaksızın...

Cümlesini tamamlayamadı; birbiri ardısıra öksürmeğe başladı. Macid, deminden beri hiddet ve merhamet arasında sallanan kalbinin elim bir nefretle dolduğunu hissetti; pencereden dışarıya baktı:

- Evet, hakkın var... dedi ve âdeta Nigâr Hanım kalksın, gitsin diye bekledi.

Esasen Nigâr Hanım, daha fazla kalmak niyetinde değildi. Macid ona "burada kalacaksın!" dediği andan itibaren gönlüne endişeli bir kasvet çökmüş, burası ona dar ve tehlikeli gelmeğe başlamıştı. Hem konuşuyor, hem içinden ken-

di kendine "Allah göstermesin. Ben burada nasıl kalabilirim? Yeniden eski çehreler, eski isimler, eski sözler... Eski hatıralar..." diye düşünüyordu ve Macid'e göre bir kurtuluş demek olan bu âkıbette bütün tahammülünü şimdiden sarsan bir fecaat buluyordu. Bununla beraber çocuklarını görmek arzusu, onlarla birlikte yaşamak emeli kalbini hiç işgal etmiyor da değildi. Macid'e sordu:

- Ne vakit geliyorlar? Babaları da beraber mi?

Genç adam hiddetinden dudaklarını ısırıyordu:

- Ne kadar dalgınsın! dedi. Ne zaman geleceklerini demin söylememiş miydim?

Nigâr Hanım mahzun ve masum bir tavırla boynunu büktü:

- Kardeşim, beni mazur gör, dedi. Bilmem neden çok sarsıldım, sinirlerim altüst oldu. Zannederim ki, biraz da nöbetim var.

Bunları söyleyerek yavaş yavaş ayağa kalktı. Macid bir kelime söylemeksizin onu apartımanın kapısına kadar uğurladı. Ayrılacakları sırada Nigâr Hanım:

Gelecekleri zaman birkaç gün evvel bana haber vermeği unutma! dedi. Belki o vakte kadar Baba'yı ikna edebilirim.

Genç adam hiçbir cevap vermeksizin başını salladı ve Nigâr Hanım'ın elini sıkmakla iktifa etti.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Yaşamı

Yakup Kadri, 27 Mart 1889'da Kahire'de doğdu. Adı 17 yüzyıl sonlarında duyulmaya başlanan ünlü Karaosmanoğlu ailesinden Manisalı Abdülkadir Bey'le Mısır'da evlendiği eşi İkbal Hanım'ın, 1885'de doğan Zahide adlı kız çocuklarından sonra dünyaya gelen, ikinci çocuklarıdır. Altı yaşında ailesiyle birlikte Manisa'ya yerleşir. İlköğrenimini Fevziye Mekteb-i İptidaisi'nde tamamlar. Rüşdiyeye ikinci sınıfa kadar Manisa'da devam eden Yakup Kadri, 1903'te İzmir İdadisi'nde okumaya başlar. 1905 yılında tekrar ailesiyle doğduğu topraklara, Mısır'a döner ve İskenderiye'deki Frères'ler Fransız Okulu'na kaydolur. Ve bir yıl sonra ortaöğrenimini tamamlayarak mezun olur.

Aile 1908 yılı başlarında, Meşrutiyet'in hemen öncesinde İstanbul'a döner. Balkan Savaşı'na dek, Kadıköy Yeldeğirmeni'nde yaşarlar. Bu arada Yakup Kadri, Mekteb-i Hukuk'a girer. 1909 Mart'ında Faik Ali, Refik Halit, Celal Sahir, Ahmet Samim, Ali Canip ile birlikte Fecr-i Ati topluluğunun ilk toplantısına katılır. Aynı yılın Haziran ayında **Resimli Kitap** dergisinde "Nirvana" adlı oyunu yayımlanır. 1911 yılında üç yıl okuduğu Hukuk Fakültesi'nden diploma almadan ayrılır. 1913'te ilk öykü kitabı **Bir Serencam** yayımlanır. Aynı yıl **Peyam** gazetesinde yazmaya başlar. 1915'de Üsküdar İdadisi'nde edebiyat ve felsefe öğretmenliği yapmaya başlar. Bu devirde Yakup Kadri, Scho-

penhauer, Nietzsche, İbsen gibi yazar ve düşünürlerin etkisi altındadır ve bu etkilenme 1917'lere kadar sürer. Öyküleri çoğunlukla **İkdam** gazetesinde yayımlanan Yakup Kadri, 1916'dan sonra bireycilikten toplumculuğa yönelir. Savaş ve seferberlik konularını işler. Mütareke sırasında ise yeniden mensur şiire döner ve **Erenlerin Bağından**'ı yazar (1918-1919).

Yakup Kadri 1916 yılında, yakalandığı tüberküloz hastalığının tedavisi için İsviçre'ye, Davos'a gider. İsviçre'ye gitmeden önce girdiği Bektaşi muhiti **Nur Baba** romanına konu olur. 1919'da İsviçre'den döner ve **İkdam**'da köşe yazarlığına başlar. 1921 yılında, Kurtuluş Savaşı'nın en zorlu günlerinde Ankara'ya çağrılır. Kurtuluş hareketini görmek ve liderleriyle görüşmek fırsatını bulması onun sosyal gerçekçiliğe geçişinde önemli bir etkendir. 1920'de **Kiralık Konak**, 1921'de **Nur Baba**, 1922'de **Okun Ucundan** ve Halide Edip, Falih Rıfkı ve Mehmet Asım ile birlikte hazırladığı **İzmir'den Bursa'ya** adlı bir çalışması, 1923'de ise **Kadınlık ve Kadınlarımız** adlı eseri yayımlanır.

Yakup Kadri, 11 Ekim 1923 yılında Mutasarrıf Asaf Bey'in kızı, Burhan Asaf Belge'nin kızkardeşi Leman Hanım'la evlenir. Aynı yıl Mardin milletvekili olarak TBMM'ye girer. 1926 yılında akciğerlerinin tedavisi için ikinci kez İsviçre'ye gider. Oradan **Milliyet** gazetesine "Alp Dağlarından" başlığıyla yayımlanan mektuplarını gönderir. Konusunu İttihatçı-İtilâfçı çekişmesinden alan **Hüküm Gecesi** 1927'de, Mütareke yıllarında İstanbul'da yaşanan ahlâk çöküntüsünü anlattığı romanı **Sodom ve Gomore** 1928'de yayımlanır.

Yakup Kadri 1932 yılında dört arkadaşıyla -Vedat Nedim Tör, Burhan Asaf Belge, İsmail Hüsrev Tökin ve Şevket Süreyya Aydemir- **Kadro** dergisini çıkarır. İktisadi devletçilik ve sosyal siyaset ilkelerini savunan dergi üç yıl süren yayın hayatının ardından, Yakup Kadri'nin 1934'de elçilik görevine atanması nedeniyle kapanır. Yakup Kadri bu arada Manisa milletvekilidir ve Kurtuluş Savaşı gözlemlerinden ve Anadolu Mezalimini Tahkik Komisyonu ile birlikte çalıştığı dönemden yararlanarak **Yaban**'ı (1932) yazar. **Ankara** romanı ise 1934'te yayımlanır.

Yakup Kadri önce Tiran elçiliği (1934) yapar. Bunu Prag (1935), La Haye (1939), Bern (1942) izler. Tahran elçiliğinden (1949-1951) sonra tekrar Bern'e (1951) atanır. Bu görevde üç yıl kaldıktan sonra emekli olur. Elçilik göreviyle yurtdışında bulunduğu dönemde daha çok monografi **(Atatürk)** ve anılarını kaleme alır **(Zoraki Diplomat, Anamın Kitabı)**. Bir de iki ciltlik **Panorama** adlı romanını yazar bu yıl-

larda. 1960'da Kurucu Meclis üyeliğine getirilir. 1961 seçimlerinde bu kez memleketi Manisa'dan milletvekili seçilir. Bu görevi 1965'e kadar süren Yakup Kadri 13 Aralık 1974'de Ankara'da hayata gözlerini kapatır. Mezarı İstanbul'da, Beşiktaş'taki Yahya Efendi Mezarlığı'ndadır.

Eserleri:

Öykü: **Bir Serencam** (1913), **Rahmet** (1923), **Millî Savaş Hikâyeleri** (1947).

Roman: **Kiralık Konak** (1921), **Nur Baba** (1922), **Hüküm Gecesi** (1927), **Sodom ve Gomore** (1928), **Yaban** (1932), **Ankara** (1934), **Bir Sürgün** (1937), **Panorama I** (1950), **Panorama II** (1954), **Hep O Şarkı** (1956).

Mensur Şiirler: **Erenlerin Bağından** (1918-1922), **Okun Ucundan** (1922).

Anı: **Zoraki Diplomat** (1954), **Anamın Kitabı** (1957), **Vatan Yolunda** (1958), **Politikada 45 Yıl** (1968), **Gençlik ve Edebiyat Hatıraları** (1969).

Monografi: **Ahmet Haşim** (1934), **Atatürk** (1946).

Tiyatro: **Nirvana** (1909), **Veda** (1909), **Sağanak** (İst. Şehir Tiy. Ktp., Tarihsiz), **Mağara** (1934).

Çeşitli Yazılar: **Kadınlık ve Kadınlarımız** (1923), **Ergenekon** (2 cilt, 1929), **Alp Dağlarından ve Miss Chalfin'in Albümünden** (1942).

Çeşitli Derlemeler: **İzmir'den Bursa'ya**, H. Edip, F. Rıfkı, M. Asım ile birlikte "Hikâyeler, Mektuplar ve Yunan Ordusunun Mesuliyetine Dair Bir Tetkik" notu ile yayımlanır. İçinde Yakup Kadri'nin "Küçük Neron", "Dünya Gözü" ve "Ahret Sesleri, Teslim! Teslim!" adlı üç öyküsü bulunmaktadır (1922). **Seçme Yazılar**, Latin harflerinin kabulu üzerine alfabeyi öğretmek üzere hazırlanmış bir derleme kitabıdır. Başlığın altında, "Bu kitap Dil Encümeni'nin kararı ile Yakup Kadri, Falih Rıfkı ve Ruşen Eşref tarafından tertip edilmiştir," notu bulunmaktadır (1928).

Çevirileri: **Horatius** (1931), **Swanların Semtinden** (1942).

Yirminci yüzyılın ilk yarısında büyük bir üretkenlikle dergilere yazdığı şiir, öykü, makale ve eleştiri türü yazılarla Türk edebiyatı sahnesine adımını atan Yakup Kadri Karaosmanoğlu, romanları, hikâyeleri, denemeleri, oyunları ve anılarıyla, en önemli edebiyatçılarımız arasında yer alır. Üslûp özellikleri bakımından Yakup Kadri'nin 1910'dan 1974'e dek verdiği eserler Türkçe'nin geçirdiği bütün evreleri yansıtır. Eserlerinin konu ve fikir zenginliği de dil özelliklerinin çeşitliliğinden aşağı kalmaz. Yakup Kadri'nin Fransız edebiyatı etkisinde başlayan yazarlığı, 1920'lerden sonra özgün bir sese kavuşarak siyasî ve sosyolojik konulara, tarihe, dönem çatışmalarına ve birey psikolojisi irdelemelerine yönelir. Fecr-i Âti'den yetişmiş ama bunu izleyen elli yıl boyunca toplumsal koşullar, tarihî süreçler ve bireysel portreleri romanın dokusuna işlemek için roman tekniğiyle de boğuşmuş bir yazar olan Karaosmanoğlu'nun e[illegible]lâ tüketilememiş ayrıntılarının tartışılıp incelenmesi gereken z[illegible]panorama"dır.

Nur Baba

Yazarın üzerinde en çok tartışılan ve değişik tepkilere yol açan bu eseri, önce *Akşam* gazetesinde tefrika edilmiş (1921) ve daha sonra kitaplaştırılmıştır. Kendisinin de Bektaşi tekkesiyle ilişkilerinin olduğu yıllarda yazılmaya başlanan romanda Karaosmanoğlu, dönemin sosyal bir kurumunu kendi gözlemleriyle ele alarak adeta belgesel bir eser yaratmak istemiştir. *Kiralık Konak*'ta imparatorluğun çözülmekte ve çökmekte olan bir ailesini ele alan yazar, *Nur Baba*'da da aynı dönemde benzer koşulları yaşamakta olan önemli bir din ve kültür kurumunda gözlediği çözülmeyi roman kahramanlarının kişiliğinde yansıtmaktadır.